

Çatışma Çözümünde Dil, Kimlik Ve Medyanın Rolü

Yuvarlak Masa Toplantısı,
İstanbul, Türkiye
8 Kasım 2014

Democratic
Progress
Institute

 İstanbul
Bilgi Üniversitesi
LAUREATE INTERNATIONAL UNIVERSITIES
seçbir
Center for
Sociology and Education
Studies

Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute - DPI)

11 Guilford Street

Londra WC1N 1DH

Birleşik Krallık

tarafından yayınlanmıştır.

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+44 (0)203 206 9939

İngilizce ilk baskı: 2014

Türkçe ilk baskı: 2015

ISBN: 978-0-9929290-2-2

© DPI – Democratic Progress Institute, 2014

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır.
Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Önemli Not: Bu rapor yuvarlak masa toplantısında yapılan konuşmaların özet halini içermektedir. Raporadaki konuşma metinleri yapılan konuşmalarla birebir bir benzerlik içermediği gibi konuşmaların tam çözümünü de değildir.

İçindekiler

Önsöz.....	4
M. Remzi Sanver tarafından yapılan Açılış Konuşması	7
Catriona Vine Tarafından Yapılan Açılış Konuşması	11
BİRİNCİ BÖLÜM:	15
Konuşmacı: Prof. Ned Thomas.....	34
İKİNCİ BÖLÜM:	52
Konuşmacı: Ronayi Önen	53
Konuşmacı: Karin Karakaşlı	70
Yılmaz Ensaroğlu Tarafından Yapılan Kapanış Konuşması	94
Ek 1: Katılımcı Listesi	97
Türkiyeden Katılımcılar.... 97Ek 2: Prof. Ned Thomas Tarafından Yapılan Sunum (Dilsel Çeşitliliği Yaşama Geçirilmesi : Avrupa'daki Azınlıkların Yaşadığı Tecrübeler).....	100

Önsöz

Bu rapor 8 Kasım 2014 tarihinde İstanbul'da Demokratik Gelişim Enstitüsü ile İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından ortaklaşa düzenlenen Çatışma Çözümünde Dil, Kimlik ve Medya'nın rolü başlıklı toplantının detaylarını içermektedir. Dil ve kimlik küresel boyuttaki pek çok çatışmanın kaynağını oluşturduğu gibi barışın inşası ile yerel, ulusal ve uluslararası anlamda demokratik gelişimin sağlanması noktasında da önemli bir rol oynar. Bu yuvarlak masa toplantısında dilin, medyanın ve kimliğin çatışmadaki rolü incelenirken dilsel çeşitliliğin uygulanması önündeki engeller ile dil ve anadilde eğitim üzerine politikalar değerlendirilmiştir. İstanbul'da düzenlenen bu yuvarlak masa toplantısının dilin, medyanın ve kimliğin farklı çatışma süreçlerinde oynayacağı role ilişkin diyalogu teşvik etmesini umut ediyoruz.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), toplumsal anlaşmazlıklara demokratik çözüm yolları geliştirilmesi amacıyla, farklı kesimlerden düşünce insanlarını bir araya getirerek, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini açıklayıp, paylaşabilecekleri bir ortam yaratmak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Enstitümüzün bu çalışması, karşılaştırmalı örnekler vasıtasıyla zihin açma amacını taşımaktadır. Başka bir deyişle, yürüttüğümüz bu çalışmalar, anlaşmazlıkların sürdüğü yerlerde, sorunlara demokratik çözümlerin bulunabilmesini sağlamak için kilit özellikteki sorunlar konusunda, konsensüs (ortak zemin) sağlamaya imkan verecek çoğulcu bir siyasal ortamın geliştirilmesine destek sunma niteliğindedir. Enstitü olarak, uluslararası alanda barışın teşviki ve demokrasinin inşasına katkı yapmak için, güçlü bir kamusal tartışmanın yürütülmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla, kendi yetenek ve deneyimlerimizi

başkalarıyla paylaşmanın yanı sıra, çözüm için pratik bir çerçeve oluşturma üzerine yoğunlaşmaktayız. DPI olarak, bu amaçlar çerçevesinde, barış ve demokratik ilerleme konusunda, yapıcı bir diyalog oluşturulmasına, aynı zamanda barışın ve demokrasinin inşası hakkında yeni platformların kurulmasına, mevcut olanların geliştirilmesine katkı sunmayı hedefliyoruz. Bu amacın gerçekleşmesi için, farklı toplumsal kesimlerin bir araya gelip, bilgilerini, kaygılarını ve önerilerini katılımcı, samimi bir ortamda karşılıklı tartışmalarla ortaya koymaları kurumumuz açısından hayati bir önem taşımaktadır. DPI'nin hedefi demokrasi ve barıştır. Bu amacın temelinde sorunlara çözüm bulunabilmesi için ortak önceliklerin ve yaratıcı yaklaşımların tespit edilmesi yer alır. DPI aynı zamanda, projeler aracılığıyla akademisyenler, sivil toplum çalışanları ve karar alıcı kesimler arasındaki işbirliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

DPI bu raporun hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Eugénie McLachlan'a çok teşekkür eder.

Kerim Yıldız
Demokratik Gelişim Enstitüsü Direktörü

Çatışma Çözümünde Dil, Kimlik Ve Medyanın Rolü

Yuvarlak Masa Toplantısı, İstanbul, Turkey
8 Kasım 2014

Yuvarlak Masa Toplantısı katılımcıları toplu halde İstanbul Bilgi Üniversitesi önünde Neşe Akkerman; Gülçin Avcı; Müge Ayan; Batuhan Aydağül; Önder Bayındır; Tahir Baykuşak; Ali Bayramoğlu; Nurcan Baysal; Şah İsmail Bedirhanoglu; Raci Bilici; İsmail Avcı Bucaklışı; Cansu Çamlıbel; Necip Çapraz; Kenan Çayır; Tarık Çelenk; Zafer Çelik; Didier Chassot; Vahap Coşkun; Betül Döğün; Esra Elmas; Yılmaz Ensaroğlu; Fazil Husnu Erdem; David Harland; İtir Erhart Hrant; Bahar Fırat; Özge Genç; Canan Gündüz; Ayhan Işık; Eleanor Johnson; Karin Karakaşlı; İdris Kardaş; Nurcan Kaya; Gülay Kayacan; Ferhat Kentel; Ohannes Kılıçdağı; Dilara Koçbaşı; Joost Lagendijk; Bejan Matur; Ronayi Önen; M. İdil Özkan; Nazan Haydari Pakkan; Afık Pamuk; Remzi Sanver; Uğur Sevgili; Ceren Sözeri; Tuğba Tekerek; Ned Thomas ; Aslı Tunç; Kelemet Çiğdem Türk; Aydın Uğur; Catriona Vine; H.E. Brendan Ward; Catherine; Kerim Yıldız; Sevtap Yokuş; Sedat Yurttaş

M. Remzi Sanver¹ tarafından yapılan Açılış Konuşması

*Sayın Genel Sekreter,
Ekselansları, Büyükelçiler,
Sevgili meslektaşlarım,
Değerli misafirler*

Demokratik Gelişim Enstitüsü ile İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Merkezi tarafından düzenlenen 'The Role of Language, Identity and the Media in Conflict Resolution' (Çatışma Çözümünde Dilin, Kimliğin ve Medyanın Rolü) adlı toplantıya hoş geldiniz. BİLGİ olarak böyle yüksek düzeyde ve önemli bir konuda hazırlanan toplantıya ev sahipliği yapmaktan büyük gurur duymaktayız.

Kimliğin, dilin ve medyanın sorunları çözmekte çok önemli, hatta anahtar bir rol oynadıkları şüphe götürmez. Konuşmayan, birbiriyle iletişim içinde olmayan, susan toplumlar kendi korku dünyalarını yaratırlar.

1 M. Remzi Sanver İstanbul Bilgi Üniversitesi Rektörüdür

Çağımız ise, dünyanın giderek küçüldüğü, giderek herkesin, her toplumun, her ekonominin birbiri ile iç içe geçtiği, birbirine daha fazla bağlandığı ve gereksinim duyduğu bir dönemi işaret ediyor. Böylesi dönemlerde uzlaş, diyalog ve fikir teatisi yapılabilecek verimli platformlar oluşturulabilmesi son derece büyük önem arz ediyor. Eskiden beri var olan geleneksel yapıların dahi, yatay ilişkiler aracılığıyla birbirleriyle görüş paylaşımına ihtiyaç duyduklarını müşahede ediyoruz.

Türkiye, toplum olarak aslında kompartımanların bir ölçüde su geçirmez olduğu bir yapıya işaret ediyor. Toplumda yan yana yaşayan insanlar, kurumlar, çoğu zaman birbirlerinden habersiz yaşıyorlar. Osmanlı sistemi biraz toplumun kategorilere ve mikro yaşamlara ayrılmasını destekleyen, bunun üstünde yükselen bir yapıydı. Tanzimat'tan beri daha açık, daha eşitlikçi, daha şeffaf bir toplum arayışımız bu kompartımanlı yapıyı tümüyle ortadan kaldıramadı. Ortalama bir yurttaş yaratma tutkusu da ayrıntıların, farklılıkların, özgünlüklerin çok hoş görüleceği, öne çıkarılacağı bir sistem oluşturmadı. Belki bütün ulus/devlet süreçleri, benzer sorunlar yarattı. Bugünün dünyasında sorun, bilgi edinememek değil, özellikle enformasyon teknolojilerinin gelişmesi yüzünden bir bilgi sağanağı altında kalma tehlikesi yaşamaktan kaynaklanıyor. Çok fazla bilgi ve bunun yarattığı çok büyük bir bilgi kirliliği var. Bunu aşabilmek için sadece nitelik kazanmak yeterli olmuyor, niteliğini paylaşacak ve çoğaltacak sistemler de kurmak gerekiyor.

Bir diğer önemli husus da, soğuk savaş sonrasında dünyanın giderek küçülmesi, toplumların baskıcı rejimlere artık boyun eğmek istememeleri, giderek daha açık, şeffaf, hesap verebilen, katılımcı, çoğulcu düzenlerin kök salmaya başlaması, bu toplumların da giderek daha fazla birbirleriyle çeşitli boyutlarda teati yapmaları... Yalnızca hükümetler ya da resmi kuruluşlar düzeyindeki ilişkiler, artık günümüz dünyasında, olayların

gelişmesinin artan hızında yeterli olmuyor. Kamu diplomasisi adıyla bu yeni dönem, bir anlamda zaten kurumsallaştı.

İkinci önemli bir husus, sadece dış ilişkilerde değil, çok daha geniş bir perspektifte ele alınabilir, tek bir yöntemle değil, “disiplinler arası” dediğimiz birçok değişik yöntemi bir arada kullanarak, bilimsel araştırmaya derinlik ve değişik boyutlar kazandırarak çalışmak, yirmi birinci yüzyılın en önemli kazanımlarından biri olacaktır. Belki yirmi yıldır bu konuda çok önemli gelişmeler var, giderek bizler de buna ayak uyduruyoruz.

Üçüncü olarak söylemek istediğim, aslında uzun süredir yapılan bir saptamanın tekrarından ibaret: Dünyada artık yalnızca devletler değil, devlet dışı örgütlenmeler de son derece önemli kanaat önderliği rolü üstlenebiliyorlar. Sınır Tanımayan Doktorlar örgütü, çok uzun yıllardır resmi açıklamalardan daha çok uluslar arası kamuoyunun güven duyduğu bir kaynak haline geldi. Bu tür, kendi finansmanını çok geniş ve uluslar arası bir destek kitlesine dayayabilen, bağımsız kuruluşlar da uluslar arası ilişkilerde fevkalade önemli rol oynuyorlar. Helsinki İnsan Hakları gibi komiteler de bu kapsama sokulabilir. Dolayısıyla uluslar arası ilişkiler, yapısı itibarıyla çok çeşitli kurumların aktif olduğu çok boyutlu bir alan haline geldi. Birleşmiş Milletlerin çeşitli ajansları, bağımsız kuruluşlar, üniversiteler, bu gelişimde büyük bir rol oynuyorlar.

Bu çerçevede, son derece zamanlı ve önemli toplantının düzenlenmesi için emeği geçen herkese teşekkür ediyor, çalışmaya ve konuşmacılara başarılar diliyorum. BİLGİ'ye hoş geldiniz.

*DPI Direktörü kerim Yıldız ve İrlanda Cumhuriyeti Türkiye
Büyükelçisi Brendan Ward*

Catriona Vine² Tarafından Yapılan Açılış Konuşması

Catriona Vine Yuvarlak Masa Toplantısı sırasında

Öncelikle hepimize hoşgeldiniz demek, DPI tarafından düzenlenen yuvarlak masa toplantımıza katıldığınız için teşekkür etmek istiyorum. Aramızda Türkiye'nin çok farklı bölgelerinden saygın katılımcılar ve uluslararası toplumdan önemli temsilciler yer almakta. Bugün verimli bir toplantı geçireceğimize inanıyorum. Bu yuvarlak masa toplantısını birlikte düzenlediğimiz Bilgi Üniversitesi'ne, özellikle de sayın Rektör ve sayın Dekana bu işbirliğinin gerçekleşmesinden dolayı yaptıkları katkılar için çok teşekkür etmek istiyorum.

2 Avukat olan Catriona Vine Demokratik Gelişim Enstitüsü'nde Direktör Yardımcısı ve Programlar Direktörü olarak görev yapmaktadır. Hem Birleşik Krallık'ta hem de uluslararası alanda avukatlık mesleğini icra ederken özellikle ceza hukuku, kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanındaki davalarla ilgilenmiştir. Hükümet kurumları, hükümet dışı kuruluşlar ve uluslararası kurumlar bünyesinde yaptığı çalışmalar sayesinde önemli tecrübeler edinmiştir.

Bugünkü toplantımızın konusuna geçmeden önce sizlere Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) hakkında kısaca bilgi vermek isterim. Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün merkezi Londra'dadır. Enstitü barışın inşaa ve çatışma çözümü alanında önemli bir yere sahip olan bir dizi uluslararası uzmanla yapılan konsültasyon sonrasında kurulmuştur. Üzerinde çalışma yürüttüğümüz ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye programımızın hedefi çatışmanın demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözülmesini garanti altına almaktır. Bu çalışma bir yandan araştırmalar öte yandan da pratik çalışmalar içermekte, aralarında siyasetçiler, karar organları ve sivil toplumun da olduğu çatışmanın tarafları arasında çözüme ilişkin desteği arttırmayı ve bu kesimler arasında işbirliğini geliştirmeyi amaçlar. Temel amacımız bu kesimler arasında barış ve demokrasinin inşaa üzerine kamusal bir diyalogun oluşturulmasıdır. Araştırma yaptığımız konular arasında ifade ve örgütlenme özgürlüğü, dil ve kültürel haklar, siyasal katılım ve temsil, toplumsal cinsiyet, adalete erişim, hakikat komisyonları gibi konuların yanı sıra geçiş dönemi adalet mekanizmaları, silahsızlanma, silahlı unsurların terhisi, yeniden entegrasyon ve güvenlik sektörü reform da öncelikli olarak sıralanabilir.

Amacımız Türkiye'den farklı aktörlerin ve tarafların hem Türkiye'de hem de yurt dışında bir araya gelmesi, karşılaştırmalı örnekler üzerine çalışabilecekleri, benzer çatışmalı dönemler yaşadktan sonra geçirdikleri süreçler akabinde olumlu sonuçlar elde etmiş farklı mekanizmaları inceleyebilecekleri bir atmosfer yaratmaktır. Hiçbir çatışmanın birbirine benzemediğini, Türkiye'deki çatışmanın da kendine özgü yönlerinin olduğunun farkında olarak dünyadaki diğer ülkelerin bu türden sorunların çözümünde elde ettiği başarıların yanı sıra uğradıkları başarısızlıkların farkında olmanın oldukça önemli bir tecrübe ve örnek olacağını düşünüyoruz. Çalışmalarımız kapsamında Türkiye'den katılımcıların yer aldığı karşılaştırmalı çalışma ziyaretleri hazırlanarak Güney Afrika,

İrlanda Cumhuriyeti, Kuzey İrlanda, İngiltere ve Galler'in aralarında bulunduğu ülkeler ziyaret edilmiş, gelecekte bu tür gezilerin Filipinler, Kuzey Amerika, Latin Amerika, Asya'nın Güneyi ve Avrupa'nın farklı yerlerine yapılması da planlanmıştır. Bu karşılaştırmalı çalışma ziyaretleri daha önce bahsettiğim temaları esas alarak düzenlenmiştir. Bu ziyaretler haricinde hem Türkiye'de hem de Türkiye dışında bir dizi yuvarlak masa toplantısı düzenleyerek yine bu konular üzerinde tartışmalar yürüttük. Düzenlediğimiz yuvarlak masa toplantıları karşılaştırmalı çalışma gezilerinin bir devamı olarak gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen karşılaştırmalı çalışma ziyaretleri ile düzenlenen yuvarlak masa toplantılarının detaylarını içeren raporlarımızın Türkçe ve İngilizce örneklerine websitemiz üzerinden erişebilirsiniz.

Çatışmanın çözümünde dilin, kimliğin ve medyanın rolü başlıklı bu yuvarlak masa toplantısının amacına dönersek; dünyanın pek çok yerinde yaşanan çatışmaların kaynağında dil ve kimlik ile ilgili konuların rol aldığını düşündüğümüzde bu konular Türkiye'deki durum için de son derece önem arz etmektedir. Bu yuvarlak masa toplantısı DPI tarafından bu yılın Ocak ayında Galler'e gerçekleştirilen karşılaştırmalı çalışma ziyaretinin devamı olarak düzenlenmektedir. Bu karşılaştırmalı çalışma ziyaretine katılan sivil toplum temsilcileri, akademisyenler ve hükümet görevlileri Galler Bölgesi'nde Gallerce dilinin teşvik edilmesi çabalarının yanı sıra Birleşik Krallık'ta bu yönde nasıl bir yapının oluşturulduğunu ve bu yapının dilin günlük yaşamda kullanımı hangi yönlerden teşvik edebildiğini görme ve inceleme fırsatı buldular. Ziyaretimiz sırasında katılımcılar DPI'nın bu yönde daha fazla çalışma yapması gerektiği yönünde öneride bulunmuş, bu türden bir yuvarlak masa toplantısının Türkiye'de mutlaka düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bugün gerçekleştireceğimiz bu yuvarlak masa toplantısında dilsel çeşitliliğin doğru bir şekilde uygulanması anlamında karşı karşıya olduğumuz

temel engellerin neler olduğuna bakacak, uluslararası hukuk bağlamında dil, kültür ve kimlik sorunlarına eğilecek, dil, kimlik, medya ve sivil toplum arasındaki ilişkiyi inceleyecek, azınlık dillerini toplumsal zeminde nasıl meşrulaştırıp kurumsallaştırabileceğimize bakacak, dile ve kimliğe dayalı siyasal yaklaşımların nasıl siyasal olmaktan çıkarılabileceğini tartışacağız. Bugün düzenlenen yuvarlak masa toplantısı ve bu toplantının kapsadığı konular DPI tarafından dil ve kimlik alanında uzun bir süredir yürütülen programın bir parçası olarak ve gelecekte de bu alanlarda yapılacak çalışmaların zeminini oluşturmak amacıyla düzenlenmektedir. Şimdi izin verirseniz bugünkü yuvarlak masa toplantımızın ilk bölümüne geçmek istiyorum. Bu bölümdeki ilk konuşmacımızı tanıtmadan önce sayın Sir Kieran Prendergast'ın hastalığı sebebiyle aramızda olamadığını ifade ederek bundan dolayı özürlerimizi bildirmek istiyorum. Kendisi seyahat etmesine engel olan hastalığı sebebiyle aramızda olamadığı için sizlerden özür diliyor. Ancak bugün aramızda çok değerli iki konuşmacımız var. İlk konuşmacımız Birleşmiş Milletler Barışgücü Harekatları'nın Avrupa ve Latin Amerika birimleri eski direktörü Sayın David Harland. Kendisi aynı zamanda geçmişte BM Koruma Gücü Komutanlığı'na siyasi danışmanlık, BM İnsani Yardım Koordinasyonu Bürosu'na danışmanlık gibi görevlerde bulunmuş, BM'nin Bosna Hersek'teki Sivil İlişkiler Birimi'ne başkanlık etmiştir. David Harland'ın çatışma ve uluslararası ilişkiler alanında çok sayıda yazılı eseri bulunmaktadır. Kendisi şu anda İnsani Diyalog için Merkez'in (Center for Humanitarian Dialogue) yöneticiliğini yapmaktadır. David sunumunda medya ve kimlik konularına eğilecek, özellikle Balkan ülkeleri örneğine bakarak bu alanda kendi yaşadığı tecrübelerden bahsedecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

Konuşmacı: David Harland³

Konuşmacılar David Harland ve Prof. Ned Thomas Yuvarlak Masa Toplantısı sırasında sohbet ederken

Konuşmama kim olmadığımdan ve ne üzerine konuşmayacağımdan bahsederek başlamak istiyorum. Öncelikle ben Sir Kieran Prendergast değilim ve bundan dolayı da sizden özür diliyorum. Sir Kieran bronşit hastalığı sebebiyle aramızda değil. Aslında kendisi bugün üzerinde konuşacağımız konunun en önemli isimlerinden bir tanesi. Ben bugün konuşmamda ‘karmaşık kimlik’ konusunda oldukça fazla bilinen bir kaç argümandan bahsedeceğim. Sir Kieran’ın kendisi kimliği tek bir kelime ile ifade edilemeyecek bir insandır. Sir Kieran Birleşik Krallık’ın Türkiye Büyükelçisi olarak görev yaptığı dönemde, kendisinin Türkçe tanıtımı sırasında onun İngiliz olduğundan bahsedilirdi ancak kendisi sürekli olarak bu durumu açıklamak zorunda kalır, İngiliz olmadığını gerçekte İrlandalı bir Katolik olduğunu söylerdi.

3 Şu anda İnsani Diyalog için Merkez’in (Center for Humanitarian Dialogue) yöneticiliğini yapmaktadır. Geçmişte Birleşmiş Milletler Barışgücü Harekatları’nın Avrupa ve Latin Amerika birimleri eski direktörlüğü, BM Koruma Gücü Komutanlığı’na siyasi başdanışmanlık, BM İnsani Yardım Koordinasyonu Bürosu’na danışmanlık gibi görevlerde bulunmuş, BM’nin Bosna Hersek’teki Sivil İlişkiler Birimi’ne başkanlık etmiştir.

Ama bu kökenine rağmen kendisi Cumhuriyetçilerden ziyade Birlikçilere daha yakın biridir. Doğum yeri ise İskoçya'dır ve İskoçya ile orada doğmuş olmak dışında başka bir bağı da yoktur. Kendisi bu kadar karmaşık bir kimlik içinde dahi son derece rahat yaşamıştır. Ayrıca Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne büyük bir önem veren biridir. Ben bu vesile aracılığıyla Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisiyle ilk kez bundan yıllar önce bir başka bağlam dolayısıyla tanıştığım DPI Direktörü Kerim Yıldız bu çalışmaya hayatını adanmış bir isimdir ve benim açımdan burada olmak büyük bir onurdur.

Ben bugün dil hakkı üzerine konuşacağım. Ancak azınlık dilleri hakkında konuşmayacağım. Konuşacağım konu kimlik, siyasette yaşanan sorunlar ve bunda dilin nasıl bir rol oynadığı üzerine olacak. Bu durum hem azınlık hem de çoğunluk dilleri için geçerlidir.

Bazı çevreler tarafından geniş bir şekilde kabul edilmiş bir önermede bulunmak istiyorum: Esnek toplumlar çoğulculuğu ve karmaşık kimlikleri daha rahat kucaklar. Bu türden çoğulcu ve karma kimliklerin olmadığı koşullar ise daha kırılğan toplumlar yaratır. Bu durum modern zamanlarda daha fazla sorunlu hale gelmiştir. Bir yandan bu savı desteklemek, bir yandan da benim bir felakete varabilecek olan ya da tam tersi bir sonuç elde ederek karmaşık kimliklerin ve çoğulculuğun bilinçli bir siyasal destek yoluyla kucaklanmasına neden olabileceğini düşündüğüm bu yola ilişkin olarak size iki örnekten bahsetmek istiyorum. Bunlardan biri tümüyle olumsuz, bir diğeri ise tümüyle olumlu bir duruma işaret ediyor. İlk vereceğim örnek Bosna, yani tam bir nefret ve ayrışma sarmalına girmiş ülke örneğidir. Diğer örnek ise benzer bir dizi sorunla – kimlik siyasetinden ziyade siyasal ayrışmalar - karşı karşıya kalan, buna karşılık ülkeyi tümüyle farklı bir noktaya taşıyan bir dizi

kararı birbirinden bağımsız bir şekilde alarak sorunlarının üstesinden gelen Tunus örneğidir. Dinleyici kesimlere bu her iki örnekle ilgili olarak farklı yollardan anlatılabilecek çok şey vardır.

Bundan yaklaşık 20 yıl önce Bosna'nın doğusunda arabayla seyir halindeyken Kravica isimli bir bölgede betonarme bir binaya denk geldim. Bu bina daha önce tahıl deposu olarak kullanılmış. Betonarme duvarda yer alan ama sonradan yıkılmış kapılardan birinden geçerek binanın içine girdim. Binanın dört duvarı, zemini ve tavanı ceset kalıntılarının bıraktığı izlerle doluydu. Alınıp götürülmüş cesetlerden geriye bu çok kötü izler kalmıştı. İşte burası dev gibi bir nefret anıtıydı. Sersemlemiş bir halde dışarı çıktım ve yakınlarda bulunan bir yaşlı kadına burada ne oldu diye sordum. Yaşlı kadın bana 'Orada öldürülenler Türktü işte' diye yanıt verdi. Daha sonra elde ettiğim bilgilere göre Serebrenika'nın düşmesinden sonra 700 kişi zorla bu binanın içine sokulmuş, kapılar üstlerine kapatılarak içeriye el bombaları ve diğer patlayıcılar atılarak öldürülmüşler. Ama ortada duran bu dev gibi nefret anıtının diğer toplumlarda yarattığı herhangi bir duygu kıpırdamasına rastlanmıyordu. Bu olaya ilişkin soruşturma sebebiyle bu bölgede bir yıl kadar daha zaman geçirdim ve o süreçte bu gözlemim benim açımdan daha da belirginleşti. Bu anıtın Bosna ve Serebrenika'nın da ötesine geçen dört farklı boyutu var. Bunlardan birincisi Bosnalı diğer toplulukların seytanileştirilmesinin tam bir delilik olduğu gerçeğidir. İkincisi bu nefret saldırısı çok yakın dönemde gerçekleştirilmiş ve yapay bir dil üzerine inşa edilmiştir. Üçüncüsü bu süreci besleyenler nefret ortamından çıkar sağlayan, bunu elinde tuttukları medya üzerinden yayan, siyasal söylemi aktif bir şekilde kontrolleri altında tutan iş ve siyaset çevreleri olmuştur. Dördüncüsü ise bunu sağlayanın televizyon şirketlerinin başını çektiği ticari medyanın olmasıdır.

Delilik neredeyse tıbbi bir müdahale gerektirecek boyuttaydı. Bosna halkının yani Boşnaklar, Sırp lar ve Hırvatların birbirinden ayrılmasının makul bir boyutu yoktu. Diyelim onları bu toplantıyı yaptığımız mekan gibi bir yere bir toplantı sebebiyle toplamış olsaydınız hiç kimse kimin Boşnak, kimin Sırp ya da kimin Hırvat olduğunu bilmezdi ama karşı karşıya gelirlerse kimin kimi ne kadar öldüreceğini bilirlerdi. Onların her birine ayrı ayrı diğer toplumların neyinden nefret ettiklerini sorsanız cevap almakta zorlanırsınız. Freud, *Uygurluk ve Hoşnutsuzlukları* isimli kitabının bir bölümünde ‘küçük farklılıklara dayalı narsizmden’ bahseder ve Balkan halkının neredeyse kendilerine tıpatıp benzeyen topluluklardan nefret etme konusunda tam bir ustalığa sahip olduğunu söyler. Freud’un öngörüsüne göre Bosna’daki insanların Afrika ya da Asya’daki halklara karşı bir önyargısı yoktu ancak onların isimlerini ve dinlerini öğrenenen, kendisinden kolaylıkla ayırt edilemeyen halklara karşı ise önyargıları vardı. Yani buradaki birinci boyut çok ciddi bir akıldışılık gerçeğidir.

İkinci boyut ise çok yakın dönemde gerçekleştirilmiş ve yapay bir dil üzerinden inşa edilmiş olan dinamiktir. Bosna Hersek’teki bütün toplumlar ve yabancı yorumcular birbiriyle ölümcül bir çatışmaya giren ve sonrasında üç ayrı topluluk olarak yaşamlarını sürdüren, hakikaten 3 ayrı topluluk olduğu fikrini ön Kabul olarak almaktadır. Bunun tarihsel bir gerçek olduğunu gösteren hiç bir kanıt yoktur ve bence bu bütünüyle gerçek olmayan bir durumdur.

Üçüncü yaklaşım ise bu nefretin bundan beslenen siyaset ve iş çevreleri tarafından geliştirildiği gerçeğidir. Bosna’da şu anda iki baskın siyasal kişilik vardır ve bunlardan Dodik Sırp lar için, İzzetbegoviç ise Boşnaklar için baskın siyasetçilerdir. Bunların her biri bir diğerinin varlık sebebidir. Her iki taraf da kasıtlı olarak karşı toplumu ürküten mesajlar verir, böylece kendilerini seçmenleri karşısında tek alternatif halinde tutmaya

çalışırlar. Siyasal başarılar elde edebilmeleri için nefret mesajı vermeleri gerekmektedir. Bunun sonucu olarak aslında onların kendi aralarındaki ilişkiler son derece iyidir.

Bahsetmek istediğim dördüncü konuya bunun bir yandan eğlence bir yanda da korku mesajı verme görevini yerine getiren medya tarafından sağlandığıdır. Nefretin aracı korkudur ve nefret mesajlarının üç temel ayağı vardır. Bunlar: kullanılan lügat, ötekilerin nasıl karakterize edildiği ve içinde yaşadıkları ülkenin tarihsel öyküsüdür.

Ülkenin 1992- 1995 yılları arasında yaşadığı travmayı tartışabilecek ortak bir söylem ya da lügat malesef yoktur. Bu tek başına Sırpların sorumlu olduğu ya da tek yönlü bir sorumlunun olduğu bir durum değildir. Boşnak medyasında 1992-1995 yılları arasında yaşananları tanımlamak için ya 'işgal' ya da 'soykırım' kelimeleri kullanılmaktadır. Buna karşılık Sırplar, Boşnakların Sırplarla olan savaşa işgal dediklerini ve Sırpları yabancı olarak gördüklerini ifade etmektedir. Sırplar kendi toplumlarının bu topraklara ilk yerleşen kesim olduğunu, ülkedeki Ortodoks Hristiyanların MMüslümanlardan çok daha uzun bir süredir bu topraklarda yaşadıklarını öne sürmektedir. Her iki taraf da bu hikayeleri kendi söylemlerinde öyle bir ustalıkla kullanmaktadır ki bu durum siyasal zeminde gerçekçi bir tartışma yürütülmesine müsade etmemektedir. Toplumlar arasındaki siyasal anlaşmazlıkları içeren bir çerçeveye sahip olan bu söylemler malesef sağlıklı bir tartışmanın yürütülmesine imkan sağlamamaktadır. *Bosna adında bir ülke var mıdır? Boşnak olarak adlandırılan insanlar var mıdır?* şeklindeki basit sorular karşısında dahi ortak bir nokta bulunamamaktadır. Bosna'daki insanların çoğunluğuna sorsanız ortada Boşnak halkı diye bir halkın olmadığını söylerler size. Böyle bir durumda Boşnakları sadece siyasal söylemle oluşturulmuş bir topluluk olarak düşünebilir miyiz? Boşnakça diye bir dil var mıdır?

Konuştüğünüz dili nasıl adlandırdığınız çok önemlidir. Bosna Hersek anayasasına göre ülkede 3 resmi dil vardır. Bunlar: Bosna dili, Hırvatça ve Sırpçadır. Ancak bu toplumların hepsi aynı dili konuşmaktadırlar. Elbette bölgesel ağızlar ve aksan farkları anlamında aralarında farklılıklar vardır ancak hiç bir dil bilimci ülkede 3 ayrı dilin konuşulduğunu iddia edemez. Ancak siyasal elitin ısrarı sonucu bu ifade anyasaya bu şekilde yazılmıştır. Eğer söylemin ve yaşananların karakterine ilişkin kurallarınız yoksa o zaman o ülkenin kimlik noktasında karşı karşıya bulunduğu siyasal engeller hakkında bir sivil söylem geliştirmek imkansız olabilmektedir.

En zor konulardan biriye tarihin nasıl işlendiğidir. Her iki taraf da tarih konusunda takıntılıdır ve bu konu basın tarafından sıkça işlenmektedir. Her iki taraf da diğer tarafın kendilerini ortadan kaldırmak için gizli ve ölümcül bir plan geliştirdiği şeklindeki komplo teorilerine inanmaktadırlar. Bunu desteklemek içinde her bir kesim kendine son derece etkili bir tarihsel hikayeyi dayanak olarak kullanmaktadır. Sırplar 2. Dünya savaşı sırasında Bosnalı MMüslümanlardan oluşturulan Nazi SS birimlerinin Sırpları nasıl ortadan kaldırdığını anlatmaktadırlar. Boşnaklar ise 1992-1995 yılları arasında yaşanan olaylardan örnekler vermeyi tercih etmektedir. İşte ortak bir söylem oluşturma ve olayların bir karaktere büründürülmesini sağlama noktasında ortak bir siyasal durumun ortaya konulmaması ve bunun kamuoyuna teşhir edilmemesi en büyük eksikliklerden biridir.

En nihayetinde malesef bize kalan, deli saçması, yapmacık, tümüyle inşa edilmiş ve önemli oranda manüpile edilmiş bir kimlik siyasetidir ki bu siyasetin dayanağı da dildir. Oldukça etkili olan bu dil, bilinçli olarak kabul edilmiş, yerel siyasetçilerle önde gelen kesimlerce teşvik edilmiş bir dildir.

Daha sonra ormanlık bir bölgede kurulmuş bulunan ve Sırplar tarafından yakılıp kül edilen küçük bir MMüslüman kasabası olan Žepa'yı ziyaret ettim. Yakılıp yıkılan bu kasabadan geriye kalan tek şey 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda sadrazam olarak görev yapan ve bu kasabada doğan Sokullu Mehmet Paşa tarafından inşa edilen taş köprüydü. Sokullu Mehmet Paşa bu köprüyü geniş kimliğe vurgu yapan bir metafor olarak bilinçli bir şekilde inşa etmiştir. Dünyaya Hristiyan Ortodoks birisi olarak gelmiş ancak MMüslüman olarak yetiştirilip Osmanlı İmparatorluğu'nda ulaşabileceği en önemli mevkilerden birine erişmiştir. Erkek kardeşleri Hristiyan Ortodoks olarak yaşamlarını sürdürmüş, hatta kardeşlerinden Makarije Sokolović Sırp Ortodoks Kilisesi Patriği olarak görev yapmıştır. Bosna'nın en önemli trajedisi ülkenin hikayesinin son derece karmaşık olması, çok hassas bir konu olan kimlik meselesinin bilinçli olarak ele alınıp parçalanmış olmasıdır. Bunu sağlamada kullanılan en temel araç ise dil olmuştur.

Bunlar bilinçli seçimlerdir. Ben şimdiki devlet başkanı Bakir Izetbegović ile onun babası olan Alija Izetbegović ve Radovan Karadžić ile bu konulara dair uzun görüşmeler yaptım. Bu bahsettiğim insanlar komünist rejimi alaşağı etmek için birbiriyle işbirliği yapan ama daha sonra kasıtlı olarak bu karşılıklı nefret ortamını, bunun dilini de oluşturarak yaratan ve bu sayede iktidarda kalan, kendi temsil ettikleri toplumu manüpile ederek çatışmaya sokmuş insanlardır. Bu konuda büyük bir başarıya da ulaşmışlardır. Ülkeyi başka bir yöne taşımak isteyecek olan siyasal liderliğin bu konuda gerçekten çok istekli olması gerekir.

Kısa bir süre önce devrimden sonraki ikinci tur seçimleri yapmakla meşgul olan Tunus'taydım. Seçimler herkesin kabul ettiği son derece güzel sonuçlar ortaya çıkardı. Seçim sonuçlarına göre iki ana parti yani eski İslamcı parti *Ennahda* ile laiklik yanlısı *Cumhuriyet Kongresi*

tek başlarına çoğunluğu elde edemediklerini kabul ederek ülke için belirlenmiş ortak hedefler çerçevesinde bir koalisyon hükümeti kurmaya karar verdiler. Bunu bir mucize olarak adlandırmamalıyız. Aksine bu tablo ülkedeki liderliğin 2011'de aldığı bilinçli bir karara dayanan bir durumdur. Tunus'a bakıldığında bu ülkenin barış içinde olmasının zor olacağı görülür. Öyle ki Körfez ülkelerinden bazı vakıflar Tunus'taki cihat yanlısı örgütlere silah almaları için sürekli olarak para yardımı yapmaktalar. Bu vakıfların amaçları çok açık: Ya bu cihat yanlısı kesimler kazanacak ve ona uygun bir ülke kurulacak ya da bu gruplar yenilecek ve bunun sonucunda Arap dünyasında demokrasinin hayata geçmesinin mümkün olduğu görülecek. Bir diğer seçenek de Suudi Arabistan ya da Mısır gibi sert bir rejimin kurulmasıdır. Bu tür sert bir rejimin kurulması yönündeki girişimlerin Tunus'taki ana siyasi partiler tarafından reddedildiğini söylemek mümkündür. Bu siyasi partiler 2011'de siyasal söylem açısından nasıl bir dil kullanacakları üzerine kendi aralarında bir anlaşmaya vardılar. Ennahda Partisi lideri Al-Ghannushi daha sonra devlet başkanı Marzouki ile bir dizi gizli görüşme yaptı. İkili bu görüşmelerde ortak hedeflerinin neler olduğu, hangi konular üzerinde anlaşamadıkları, kendi açılarından gidebilecekleri azami noktanın neresi olduğu gibi konuları konuştular. Aralarında vardıkları karara göre en önemli konunun tarafların birbirlerini tarif ederken kullandıkları lügat ile bunu kendi seçmen kesimlerine nasıl yansıttıkları konusunda anlaştilar. Sonrasında kendi aralarında bir dizi anlaşmaya vardılar. Bu anlaşmalardan iki tanesi uzun bir süre gizli olarak kalan ve sadece imzalayan kişilerin detaylarını bildiği G7 ve G11 anlaşmalarıydı ki bu anlaşmalar artık kamuoyunun bilgisine açılmıştır. Adına Onur Sözleşmesi denilen 3. Belge üzerindeki anlaşma ise bu yıl sağlanmıştı. Bilinçli bir şekilde gerçekleştirilen bu politik davranışların arkasında ülkedeki siyasal liderliğin kullanacakları söylemi tanımlama isteği, birbirlerinden farklarını ortaya koyan karakterleri kullanma niyeti, yurtseverlik gibi birbiriyle benzer olan ortak

söylemin tanımlanması gibi amaçlar vardı. Pek çok konuda birbirleriyle anlaşamayan bu kesimler arasında, siyasal bir devleti tanımlayan, şiddete dayalı bir aşırılık ve savaş durmunda dahi gerçekçi ve sivil bir dili içeren ortak ve yapıcı bir söylem oluşturma konusunda bir anlaşma sağlanmış gibidir. Bu insanı teşvik eden bir durumdur. Ülkedeki siyasal kesimlerin kamusal alanda hangi dilin kullanılacağı konusunda karşılıklı bir ortak anlayış geliştirmeyi sağlama konusundaki başarıları hem komşularını hem de ülkedeki medyayı fazlasıyla şaşırtmıştır. Hatta Libya ve Mısır'daki bazı siyasi aktörler Arap Baharı süreci içinde gerçek bir demokratik gelişmeye işaret eden bu gelişmeden fazlasıyla çekinmişlerdir diyebiliriz. Tunus'un komşu ülkesi Libya siyasal söylem üzerine sağlanan basit bir anlaşma sayesinde ortaya sivil, şiddete dayanmayan ve yaratıcı bir siyasal alan çıkabildiğini gördüğü için şaşkın durumdadır diyebilirim. Geçen hafta İstanbul'da Libya'lı İslamcı kesimlerle yaptığım görüşmede onların da aynen Tunus'taki örneğe benzer bir sivil söylem arayışında olduklarını gözlemlerim ki Demokratik Gelişim Enstitüsü de benzer bir durumu hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Bu vesileyle bir kez daha Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne teşekkür etmek istiyorum.

Konuşmacı David Harland konuşmacılara hitap ederken

Moderatör Catriona Vine: Sevgili David bu son derece ilgi çekici sunum için çok teşekkürler. Konuşmada bir kaç önemli konudan bahsetmiş oldun. Bizim bu konulardan çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır diye düşünüyorum: Siyasal anlaşmazlıkların çözümünde dilin ve lügatın son derece önemli olduğu; tarihsel anlatımın dilin üzerine gölge düşürebileceği ve dolayısıyla barışın önünde bir engel haline gelebileceği; bütün bunların temelinde ise pek çoğumuzun taşıdığı karmaşık kimliklerin olduğundan ve bunların herhangi bir barış süreciyle ilişkisinden bahsettin.

Moderatör Catriona Vine daha sonra soru ve cevap bölümünü açmıştır.

Katılımcı: Şu anda Türkiye’de devam eden bir barış süreci var. Bu barış sürecinde kullanılan dil ve lügat hakkında ne söylemek istersiniz? Bu konuya dair herhangi bir çalışma yaptınız mı?

Katılımcı: Üzerinde konuşulan konulara dair bir kaç sorum var ancak ben aynı zamanda katılımcıların Türkiye'deki duruma ilişkin görüşlerini de duymak isterim. Eğer Bosna Hersek ile ilgili olarak sizin iddianız bazı etnik kimliklerin yapılandırılmış olduğu yönündeyseniz o zaman imzalanan Dayton Anlaşması hangi oranda bu farklılıkların kurumsallaşmasını sağlamıştır? Güç paylaşımını sağlayan ama aynı zamanda çatışma ve gerginliği kurumsallaştırmayan bir siyasal çözüm yönünden bakıldığında bu örnekten çıkarılabilecek dersler var mıdır?

İkinci sorum ise siyaset ve iş çevrelerinden elit kesimlerin rolüne, yine bu kesimlerin siyasal manüplasyonlar yoluyla halkın bir kesiminde bir diğer kesime yönelik korkular geliştirmelerine ve bu toplumsal kesimlerinde kimlik tanımında basite gitme niyetine ilişkin olacak. Kimliklerin manüplüle edilmesi çabasına yönelik olarak daha sorumlu bir davranış gösteren hükümetlere ilişkin örnekler verebilir misiniz?

Son olarak aklıma Batı Avrupa'daki gelişmeler geliyor. Görünen o ki Batı Avrupa coğrafyasında giderek artan milliyetçiliğin temelinde işte bu birbirine dair duyulan korkunun yanı sıra sıradan bir kimlik talebi ve hiç varolmayan toplumlara dair zorlama bir nostalji yatıyor. Verdiğiniz örneklerle yükselişe geçen bu milliyetçi hareketler arasında herhangi bir paralellik görebiliyor musunuz?

Katılımcı: Verdiğiniz Tunus örneği yani siyasi partilerin ortaklaşa bir çalışmayla doğru söylem oluşturma çabası oldukça ilgi çekici. Siyasal partilerin bu türden bir ortak söylem geliştirme çabasında olmadığı ya da çatışmayı çözmediği örneklerde bu tür bir ortak söylemin oluşturulması yönünden sivil toplumun oynayabileceği rol ne olabilir?

Konuşmacı David Harland: Bu odada Türkiye’de dil konusunda en az bilgi sahibi olan kişinin ben olduğumu tahmin ediyorum. ‘Terörist’ kelimesi konusunda ortak bir anlayışın olmasının bu şekilde tanımlanan birey ya da örgütler barındıran ülkelerde ne kadar önemli olduğunun farkında olan biriyim. Örneğin Mısır’da bu tanım medya tarafından sıklıkla Müslüman Kardeşler Örgütü’nü tanımlamak için kullanılmaktadır. Buradaki ironi Müslüman Kardeşler Örgütü’nün şiddete dayalı bir örgüt olmamasıdır. Bu örgüt bir çok yol ve yöntem kullanmaktadır ama şiddet kullandıkları yöntemlerden birisi değildir ve bu bilinçli bir seçimdir. Türkiye’ye dair söyleyebileceğim tek şey de işte bu ‘Terörist’ kelimesinin önemli bir kelime olduğu bir yer olduğu gerçeğidir. Özellikle şeytanlaştırma durumunda bu kelime önemini daha fazla korumaya devam etmektedir. Eğer siyaset ve medya dünyasının elit kesimleri acılar ve çözüm üzerine daha az duygusal ama daha fazla gerçekçiliğe dayanan bir girişimde bulunma konusunda bilinçli bir karar alırlarsa bu noktada karşı tarafı hem duygusal hem de negatif bir şekilde tanımlamayan bir söylemin seçilmesi daha fazla önem taşır. Tunusluların üzerinde anlaştığı da böyle bir şeydir yani onlar kullanmaktan çekinecekleri bazı kelimeler ve karakterleştirmeler konusunda aralarında anlaşmışlardır.

İkinci soru ise Bosna’da sağlanan siyasi anlaşma ve imzalanan Dayton Anlaşması’nın doğal olmayan bir şekilde ortaya çıkmış olan kimlikleri kurumsallaştırıp kurumsallaştırmadığı ve eğer bu süreçten bazı dersler çıkarılması gerekirse bunların neler olacağı üzerineydi. Soruda ifade ettiklerinize kesinlikle katılıyorum. Dayton Anlaşması’nın içerdiği son derece korkunç hatalar 1990’dan önce siyasal figür olarak aslında çok önemsiz konumda olan ama sonrasında farklı bir boyut kazanan 3 ordu komutanı ve onların siyasal liderlerinin ortaya koyduğu söylemi adeta

kutsallaştırdı. Bu bahsettiğim figürler savaşılabilecek kuvvetleri harekete geçirebiliyor, temsil ettikleri toplumları gittikçe radikalleşiyordu. Bunların sonucunda bütün kesimler çok büyük acılar yaşadılar. Radikalleşmenin en üst seviyeye vardığı dönemde ise savaşı başlatan insanlar anayasaya bir çerçeve vermeye başlayınca en kötü tablo ortaya çıktı. Anayasa yapılırken ne sivil topluma görüşleri sorulmuş, ne referendum yapılmış, ne de parlamentoda farklı grupların katılımıyla bir tartışma gerçekleştirilmiştir. Tam tersine bir grup general ve savaş taciri ne istiyorlarsa onun üzerine bir karar vermişlerdir. Boşnaklardan sayı olarak daha az olan Sırp bir coğrafi bölge talep ederek buraya kendi isimlerinin verilmesini istemişlerdir. Sırp bu bölgeye Sırp Cumhuriyeti adının verilmesini istiyorlardı. Gerçekte bu coğrafi bölge 1992'den önce Sırpların azınlık halinde yaşadıkları bir bölgedir.

Ama bu savaş tacirlerinin işine gelen bir talepti. Bu savaş tacirleri anayasaya Sırp Cumhuriyeti'nin devlet başkanının Sırp olacağına dair bir madde dahi eklediler. Bu maddeye göre mevcut kimliklerden herhangi birini talep etmeyen birisi devlet başkanı olamayacağı gibi, eskiden çoğunluğu oluşturan Boşnak ve Hırvat kökenli birisi de devlet başkanı olamayacaktı. Aynı şekilde Bosna Hersek Federasyonu'nun anayasası da bu bölgenin devlet başkanının Boşnak veya Hırvat olacağını ifade etmekteydi. Buradan bir ders çıkarılır mı? Evet. Çıkaracağımız sonuç bütün barış süreçlerinin katılımcı olmayabileceğidir. Atılması gereken birinci adım şiddetin durdurulmasıdır. Eğer bunu kökünden itibaren kesemezseniz o zaman pazarlık sürecine girersiniz. Dayton Anlaşması'nda Bosna Hersek Federasyonu için kalıcı olabilecek ve 3 fanatik kesimin taleplerini ifade edecek bir anayasayı ortaya çıkaracak zorlayıcı bir madde yoktu. Bunun yerine ateşkes sağlanmış ve BM Yüksek Temsilcisi'nin makamı aracılığıyla aynen Güney Afrika'daki gibi uzun bir müzakere süreci sonrasında anayasanın ortaya çıkarılması çalışmasına girişilmiştir.

Ben bu durumdan aptalca davranan ve uluslararası camianın küstahlığını kabul eden Bosnalı siyasi elit kesimleri sorumlu tutarım.

Bosna'da korkuyu neyin tetiklediği oldukça büyük bir sorundur. Savaş döneminde ülkede yaşayan Bosnalı yazar İvo Andriç'in genç bir insanın ülkeyi terk etmesi hakkında yazdığı harikulade bir kısa öykü vardır. Bu öyküde genç insan ülkeyi toplumların birbirlerine karşı geliştirdikleri Habil ve Kabil benzeri karanlık planlardan dolayı terk ettiğini anlatmaktadır. Kulaktan kulağa bir anlatım diline dayalı öyküye göre son derece sakin olan bu toplumlar ya gerçek ya da hayali olaylardan dolayı bir diğer kesime karşı tuzaklar hazırlamaya başlarlar. Bu durum her şeyden öte nefreti geliştirir. Yaşanan bu durumun bir yansıması olarak insanlar kolaylıkla bir tehdit olarak görebilecekleri bu durum karşısında bir şey yapmaktan çekiniyor, gerçekte kendilerinden farklı olmadığını gördükleri diğer insanlardan nefret etmeye başlarlar. Bence bunda küreselleşme dahil pek çok faktör rol oynuyor ve en önemli faktörlerden birisiyse basitleştirme faktörü. Peki bunlar olumlu örnekler midir? DPI'nın 2015'de gerçekleştireceği faaliyetlerden biri Filipinler'e gerçekleştirilecek olan Karşılaştırmalı Çalışma Ziyareti'dir. Uluslararası Gözlem Grubu'nun (International Monitoring Group) başkanı 2009'dan bu yana Filipinler'deki barış sürecini desteklemektedir. Orada müzakere delegasyonları, sivil toplum ve ordu arasında tarafların birbirini nasıl tanımlayacakları, kendilerini kamuoyuna ve birbirlerine karşı nasıl temsil edeceklerine dair çok sayıda tartışma gerçekleştirmiştir. Filipinler'in güneyinde yaşayan halkın kendisine Moro halkı demesi gibi bazı temel konularda dahi kendi aralarında anlaşmışlardır mesela. Ordunun, hükümetin ve toplumun çoğunluğunun bu halkın Filipin değil de Moro halkı olduğunu kabul etmesi ve bunun da geçmişten bu yana yaşanan küçük düşürücü tanımlamayı ortadan kaldırması çok önemli bir adımdır.

Tekrar Tunus'a ve orada sivil toplumun rolüne dönmek istiyorum. Türkiye'de eksik olan ancak Tunus'u başarılı bir örnek yapan ise başarıya ulaşmış olan toplumun her alanda iyi işlere imza atmasıdır. Oysa 2011'de ortaya çıkan devrim durumunun zamanla çökeceği, yerini şiddet ve felakete bırakacağı düşünülüyordu. Bu tablonun ortaya çıkmasını engellemek için hem İslamcı kesimler hem de solcular ile eski rejim destekçilerinden oluşan laik kesimler bilinçli bir yaklaşımla büyük bir çaba sarf ediyorlardı. Hepsi içinde bulundukları toplumsal yapının bir anda çökmesinden endişe ediyorlardı. Her ne kadar gizli şekilde buluşmalar da, kendi çevrelerindeki tartışmalara liberal grupları aktif şekilde dahil ederek hem oyunun kurallarının neler olduğunu hem de neyin yurtseverce bir davranış olduğunu tartışıyorlardı. Tunus'ta korku içinde bulunan liderlerden başlayan yukardan aşağıya doğru bir süreç ile sivil toplumun liderliğinde daha tahammüllü orta sınıflardan oluşan kesimlerden başlayan aşağıdan yukarıya bir süreç eşzamanlı olarak yürüdü.

Katılımcı: Freud'dan yapılan alıntı Kürtler açısından çok önemli bir soruna yani küçük farklılıkların ortaya çıkardığı narsizme işaret etmektedir. Sizce bu sorunun üstesinden nasıl geliriz?

Katılımcı: Anladığım kadarıyla sayın konuşmacı David Birleşik Krallık vatandaşıdır ve uzun yıllar Birleşmiş Milletler'de çalışmış bir kişidir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin barışı sağlamak gibi bir rolü vardır ancak sizce Birleşmiş Milletler hangi oranda bunu başarabilmektedir? Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dışında barışı sağlayabilecek herhangi başka bir alternatif önerebilir misiniz?

Katılımcı: Konuşmanızda kimlik konusuna yönelik belli yaklaşımların gözleendiği Bosna Hersek ve Tunus örneklerine yer verdiniz. Kimlikten bahsettiğimizde bu aslında bizden bağımsız bir durum değildir ama

algısı sanki bağımsız olduğu şeklindedir. Tunus'ta muhtemel bir kötü tablonun ortaya çıkmasını engelleyebilmek için çok farklı kesimler bir araya gelebilmiştir ancak ülkede gelecekte bir çatışma çıkması ihtimali hali canlıdır. Yine orada öz savunmanın söz konusu olduğunu görüyoruz. Barışın inşa edilmesi için başka yöntemlerin olması konusu bence çok önemli. Siz Bosna Hersek'ten bahsederken daha makro çözümlerden bahsettiniz ancak bu sokaktaki insanların sorununa yanıt olan bir durum değil. Daha mikro çözümlerin geliştirilmesi noktasında görüşlerinizi öğrenmek isterim. Bildiğiniz üzere Türkiye'de bir çözüm süreci devam ediyor ancak Kobani sonrası başka bir çözüm geliştirme ihtiyacı ortaya çıktı. Bence biz sorunlara çözüm üretirken aynı oranda da sokaktaki sıradan insanlardan uzaklaşıyoruz.

Katılımcı: Benim sorum sınırlar ötesi kimlikler ve bu sorunun üstesinden barışın yapılması sürecinde nasıl gelinebileceği üzerine. Konuşmanızın başında yaptığınız kimlik tanımlamaları beni oldukça etkiledi. Ben Türk kökenliyim, Türkiye'de doğup büyüdüm. Şu anda Belçika'da yaşıyorum ve orada Almanca konuşan farklı azınlık toplulukları, Fransızca konuşan Türkleri görebiliyorum. Bu coğrafyada kimlik sorununa yanıt olmayı hedefleyen barış çabaları aynı zamanda bölgede başka bir yerdeki barış çabalarına da etki edebilir. Arabuluculuk açısından baktığınızda bunun üstesinden nasıl gelebilirsiniz? Barış sürecinin bir başka etkiye sebep olmamasını nasıl sağlayabileceğimizi düşünüyorsunuz?

Konuşmacı David Harland: Bosna örneğinin belki de en güzel yanı Freud'un narsizm üzerine yazdıklarına tıpatıp uymasındır. Oradaki toplumlar birbirlerine karşı hissettikleri nefrete rağmen birbirlerine çok fazla benzeyen toplumlardır. Buradaki ana sorun bu topluluklara karşı toplumun neyinden nefret ettiklerini sorduğunuzda neyin olacağıdır. Bana göre bu işin içinde narsizm var ama günün sonunda

sorun korkudan kaynaklanmaktadır. İnsanlara çekindikleri şeyleri tarif etmek üzerine kurulmuş olan bu dil korkuyu ortaya çıkarıyor. Mesela Sırp medyasının iddia ettiği gibi ortada bir İslami tehdit var mıdır? Benim tecrübeme göre eğer ‘İslamcı’, ‘Müslüman kökenli’ ve ‘Bosnalı’ kavramları arasında bir farklılık yapılırsa ben bu korkunun azalacağını düşünüyorum. Kısa bir süre önce Çin’den geldim. Çinde biliyorsunuz hükümet camileri yıkmakta, dini figürlerin kamusal alanda sergilenmesini yasaklamakta. Dini inancı ifade eden durumlara karşı terörizm kelimesi kullanılıyor. Tibet kimliğinin ifade edilmesi ayrımcılık ve bölücülükle ilişkilendiriliyor. Narsizm sorunu elbette var ama ben daha çok korku üzerine yoğunlaşıyorum. Eğer bu terimlerin kamusal alanda nasıl kullanılacağına dair bir söylem geliştirilebilirse o zaman medyanın bunu sömürmesi zorlaşacaktır.

Güvenlik Konseyi’ne dair soruya yanıt vermem gerekirse cevabım hayır. Güvenlik Konseyi’nin benim ikinci derece çatışma adını verdiğim ve Güvenlik Konseyi’nde yer alıp veto hakkına sahip olan ülkeleri bölmeyi amaçlamayan çatışmalar konusunda oynayabileceği belli önemli roller vardır. Güvenlik Konseyi Liberya, Mozambik, Kamboçya ve El Salvador gibi ülkelere gönderdiği barış gücü misyonları aracılığıyla milyonlarca insanın yaşamını kurtarmıştır. Ancak Güvenlik Konseyi üyesi bir ülkeyi bölmeyi hedefleyen herhangi bir çatışma söz konusu olduğunda vasıfsız kalır. Kimlik talebi eksenli çatışmalar için durum daha zordur çünkü Güvenlik Konseyi’nin bazı üyeleri kendi bünyesinde bu özellikte çatışmalar yaşamakta ve alacakları bir karar ile kendilerini zor duruma sokmak istememektedir. Birleşmiş Milletler’in Türkiye ya da komşu ülkelerde olumlu bir rol oynamasını beklemek için bir sebep yok. Birleşmiş Milletler özellikle insan hakları konusunda bazı kural organları oluşturabilir, bu sayede belli konular üzerine bir tartışma yürütülmesinin yolu açılır ama bu ne kadar faydalı bir şey olur ondan emin değilim.

Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki twitter ve facebook gibi sosyal medya organları sayesinde çatışmaların en küçük birimden itibaren canlandırıldığını görebiliyoruz. Ben özellikle Suriye’de yaşanan çatışmayı çok yakından takip ediyorum ve facebook’un çok olağanüstü bir rol oynadığını söyleyebilirim. Sıradan insanların bir şeye karşı koyma, bir şeyi yıkma ya da bir şeyi devirme konusunda son derece canlı ve hareketli olduğunu söyleyebilirim. Ancak bu insanların malesef temel meseleye dair bir yanıtları yok. Mikro temelde sorunlara yapıcı ve tutarlı bir yanıt oluşturulduğunu söyleyemeyiz. Toplumdan böyle bir çıkış beklenir ancak malesef bundan çok uzaktayız. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki mikro tabaka yıkmayı başaran ama bu karşılık olarak yeni ve uyumlu bir alternatif yaratamayan bir tabakadır. Dünyadaki şiddetin sürdürücüsü de en azından bir süre için bu olmaya devam edecektir.

Sınırlar ötesi kimlikler meselesine gelirsek, buradaki korku senaryosu bu sorunun mümkün olan en kolay çözümle halledilmesi yani sınırların yeniden çizilmesi, homojen bir toplumdaki ayrılardan kendi başına yaşamak isteyen belli grupların yaşadığı yerlerin bu sınırlarla belirlenmesidir. Bu formül malesef her yere uygulanabilecek bir formül değildir. Bosna’daki korkunç tabloyu yaratana Almanya’nın Slovenya ve Hırvatistan’ı tanıma kararı olduğuna dair çok güçlü bir inanç vardır. Slovenya nüfusu 2 milyon olan, bütün nüfusun ülke sınırları içinde yaşadığı ve sadece Sloven dilini konuştuğu, Slovenya sınırları dışında kalan herhangi bir yakın bölgede Slovenin yaşamadığı bir yerdir. Bir milliyetçi için bundan daha iyi bir tablo olamaz herhalde. Alın size tam bir saf ülke örneği. O zamanki Avrupa Toplumunu eski Yugoslavya’daki devletlerin nasıl devlet olarak kabul edilebileceğine dair argümanlar geliştirmek üzere adına Badinter Komitesi denen bir komitenin oluşturulmasına karar verdi. Ama ortaya konulan kurallar malesef Bosna Hersek için geçerli olamıyordu çünkü bölgede çoğunluk durumunda olan bir toplum yoktu ve çoğunluğu 3

ayrı geniş topluluk birlikte oluşturmuştu. Herkes Badinter Komisyonu modelinin uygulanması ve daha büyük çoğunluğa sahip topluluğun oylamayı kazanması durumunda bir diğer topluluğun hemen savaşa girişeceğini adı gibi biliyordu. Sadece Yugoslavya için yoğunlaşan bu korku daha sonra başka yerlere de yayılmaya başladı. Ben Avrupa'nın diğer yerlerinde özellikle İskoçya ve Katalonya gibi yerlerde kimliksel ayrıma dayalı olarak yükselen milliyetçiliğin bizi Bosna-Hersek noktasına getirebileceğinden korkuyorum. Türk medyasının sorumluluklarından birinin çoğunluğu ihtiva eden bir bölgenin etrafına sınırlar çizilmesi gibi bir kolaylıktan kaçınmak olduğunu düşünüyorum. Böyle bir şey bundan çok uzun olmayan bir zamanda Kosova'da gerçekleştirildiğinde Arnavut olmayan topluluklar, yani Romanlar ve Sırpalar neredeyse yok olma derecesine gelmişti. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon ve Rusya Devlet Başkanı Putin ile bir toplantıya katıldım ve o toplantıda Putin Avrupa Birliği'nin Yugoslavya'nın bölünmesi için nasıl bir plan oluşturduğunu ama daha sonra kendi oluşturduğu bu planı Kosova için yine kendisinin bozduğunu, Kosova'nın hiçbir zaman Yugoslavya içinde bağımsız bir cumhuriyet olmadığını ve bu haliyle Baditer kriterlerine uymadığı halde bu kuralların Kosova için uygulandığına vurgu yaptı. Putin Batının kendi çıkarlarına uymadığı için bir ülkeyi istediği zaman bölmesinin diğerleri için de bir gerekçe yaratacağının unutulmaması gerektiğini ifade etti. Bu örneği Putin'i savunmak için vermiyorum çünkü bu toplantı Rusya'nın Gürcistan'ı bölme girişiminden hemen önce gerçekleşen bir toplantıydı. Özellikle yıkıcı ve şiddet içerikli davranışlara bahane vermemek için çok daha fazla dikkatli olmalıyız. Eğer uluslararası sistem için bazı kurallar dizisi belirliyorsak bunlara önce bizim riayet etmesi gerekir.

Konuşmacı: Prof. Ned Thomas⁴

Moderatör Catriona Vine: Etkinliğimizin bu bölümünde dilsel çeşitliliğin yaşama geçirilmesi üzerine konuşacağız. Bugün aramızda bu konudaki görüşlerini paylaşmak üzere neredeyse bütün yaşamı boyunca azınlık dillerinin tanınması üzerine çalışmış çok önemli bir isim, Prof. Ned Thomas var. Kendisi köken olarak Gallerlidir ama bugün burada Galler hakkında değil Avrupa'daki azınlıklar ve genel olarak azınlık dilleri üzerine konuşacak. Ned, Avrupa Konseyi'nin Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi'nin hazırlandığı dönemde Az Kullanılan Diller Avrupa Bürosu (Board of the European Bureau for Lesser-Used Languages) yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Yine aynı zamanda Galler'de bulunan Aberystwyth Üniversitesi Mercator Institute for Media'nın, Languages and Culture, Wales (Medya, Diller ve Kültür için Merkator Enstitüsü, Galler) kurucusudur. Galler PEN başkanlığının yanı sıra şimdiki ismi *Literature Wales* olan ancak geçmişte *Academy* adıyla anılan kurumun yönetim kurulu üyeliği görevinde bulunmuştur. Uzmanlık alanı olan azınlık dilleri konusunda çok sayıda yazılı esere imza atan Ned Thomas DPI için de aynı konuda bir yayının yazarlığını yapmıştır. Bugünkü konuşmasının ana çerçevesini Avrupa Birliği'ndeki azınlık dilleri konusu oluşturacaktır.

⁴ Ned Thomas, Galler'de bulunan Aberystwyth Üniversitesi Mercator Institute for Media, Languages and Culture, Wales'in (Medya, Diller ve Kültür için Merkator Enstitüsü, Galler) kurucusudur. Galler PEN başkanlığının yanı sıra şimdiki ismi *Literature Wales* olan *Academy* isimli kurumun yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Avrupa Konseyi'nin Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi'nin hazırlandığı dönemde Az Kullanılan Diller Avrupa Bürosu (Board of the European Bureau for Lesser-Used Languages) yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmış, Azınlık Dilleri Evrensel Bildirgesi'nin yazım komitesi üyeliği görevinde bulunmuştur. University of Wales Press isimli akademik yayın organının direktörlüğünün yanı sıra İngiltere'de yayımlanan günlük Times gazetesinde ve Britanya hükümetinin 3 ayda bir Rusça olarak yayınladığı *Angliya* dergisinde editörlük yapmıştır.

Sunumunda Avrupa Konseyi'nin bu alana ilişkin sözleşmelerine vurgu yapacak, başta Gallerce olmak üzere çeşitli dillerden örnekler verecek, özellikle eğitim ve medya alanına bakarak küreselleşme, geçmişte devlet kontrolü altında bulunan bazı alanların özelleştirilmesi ve dünya dillerinin penetrasyonu gibi faktörlerin azınlık ve çoğunluk dillerinin hakim olduğu coğrafyalara nasıl bir etkisinin olduğuna değinecektir.

DPI Genel Müdür Yardımcısı ve Programlar Sorumlusu Catriona Vine ve konuşmacı Prof. Ned Thomas Yuvarlak Masa Toplantısı sırasında

Prof. Ned Thomas: Öncelikle DPI tarafından yapılan bu davet sayesinde burada olduğum için oldukça mutlu olduğumu ifade etmek istiyorum. DPI benim uzun yıllardır kendimle özdeşleştirdiğim bir konuyu da içeren alanlar üzerine çalışmakta. Bir akademisyen olarak burada bir üniversite çatısı altında size hitap etmekte ayrıca mutluluk verici. Konuşmamda Türk ve Kürt siyaseti hakkında görüş ifade etmeyeceğim çünkü her iki alanı anlamak için gerekli olan o siyasetlerin yapıldığı dillere hakim değilim ya da erişim imkanım yok. Ancak sunum sonrası sizlerle sohbet edip, sizlerden bu konulara dair bir şeyler öğrenmeyi de çok arzularım. Ben yaklaşık 30 senedir bireysel projelerden, bilgi teknolojisine, eğitimden medyaya kadar pek çok alanda özellikle batı Avrupa'daki azınlık dilleri

konusu üzerine çalışmalar yürütüyorum. Konuşmama kısmen tarihi bazı bilgiler vererek başlamak, daha sonra dilsel azınlıkların Avrupa'da ve Avrupa Birliği sınırları içinde ne zaman ortaya çıktığından bahsetmek, en nihayetinde de eğitim ve medya alanlarındaki belli konulara eğilmek istiyorum.

1857 yılında Orta ve Doğu Avrupa'da çeşitli imparatorlukların yanı sıra, İspanya, Fransa ve o zaman İrlanda'yı da içeren Birleşik Krallık gibi merkezi özellikte ulus devletlerin olduğu bir siyasi tablo vardı. O dönem için şimdiki İtalya ve Almanya'dan bahsetmek mümkün değildi. Batı'daki devletlerin pek çoğu ya evlilik ya da işgal yoluyla birbirine bağlanmaktaydı. Bu tür birleşen devletler sonrasında büyük ölçekli merkezi devletlere dönüşüyorlar, bünyelerinde bulunan azınlıkları ise tümünden olmasa da belli bir dereceye kadar asimile ediyorlardı. Düzensiz bir şekilde oluşturulmuş bu imparatorluklar bünyelerinde çok farklı topluluklardan oluşan büyük kitleler barındırıyorlardı. Almanya ve İtalya adıyla ülkeler olmasa da Almanların dile dayalı ulus fikri mevcuttu ve bu fikirler o tarihten 20 sene sonra Prusya'nın genişleyip Almanya haline gelmesine sebep olmuştur. Çok ilginçtir ki İsviçre tek dile dayalı merkezi devlet ile yeni dile dayalı devlet fikirlerinin her ikisine de ters duran bir konum teşkil ediyordu. İsviçre aynı dilin farklı devletlerde ve yine farklı dillerin aynı devletlerde yer alabileceğini kanıtlayan bir örnek olarak ortada duruyordu. Bugün büyük bir genelleme yaptığımızda ortaya çıkan yeni devletlerin dil esasına dayandığını, sınırlar her seferinde yeniden çizildiğinde de ortaya yeni çoğunluk ve azınlık topluluklarının çıktığını söylemek mümkün olur.

1850 yılıyla birlikte büyük sanayileşme döneminin rüzgarı esmeye başladı. 1850 yılına ait Fransa haritasına baktığınızda demiryollarının ülkenin Brötan ve Bask ülkesi diyarlarına erişmediğini görürsünüz. Bunun

sonucunda sanayileşmenin erişmediği bu bölgelerden Paris'e ve Fransa'nın doğusuna doğru göçler başlamış, dilde bundan etkilenmiştir çünkü bu bölgelerdeki dilleri konuşan insanlar başka yerlere göç etmişlerdir. Yüzyıllar boyunca hayatta kalan bir dilin konuşulduğu ortam içinde doğup, kendi coğrafyalarında o dille yaşamlarını sürdüren insanların konuştuğu dil bir şekilde bu göçten etkilenmeye başlıyordu. 1845 yılında Galler'de, Birleşik Krallık ile İrlanda'yı askeri ihtiyaçlar, iletişim ve ticaret sebebiyle birleştirmeye yarayan hatlar dışında başka hiç bir demiryolu yoktu diyebilirim. O dönem Galler Güneydoğu'daki bir küçük bölge hariç herkesin Gallerce konuştuğu bir yerdi. Azınlıkları etkileyen bir diğer şey ise devletin resmi okullarında verilen zorunlu ücretsiz eğitimdi ki çoğu zaman insanlar bunun iyi bir şey olduğuna inanırlar. Bu modelin en büyük örneği Almanca dilinde toplu eğitimin yapıldığı Prusya idi. Bu model bir kaç dille uğraşmak zorunda kalan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından da uygulanmaya başlandı. Fransa ve Birleşik Krallık da kendi eğitim sistemlerini oluşturmaya başlamış ama bu eğitim ancak 1880 yılında ücretsiz eğitim haline getirilmiştir. Her iki eğitim de tek dil üzerinden verilmekteydi. Evinizde hangi dili konuşursanız konuşun eğitim diliniz ya Fransızca ya da İngilizce olmak zorundaydı. Kültürlerin yaşadığı bir diğer müdahale ise 20. Yüzyılda medya aracılığıyla yaşanmıştır. Radyo ve gazeteler başkentlerden ve genellikle devletin resmi diliyle yayın yapıyorlardı. Televizyon ise ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası geliştirilen bir araç haline gelmiştir. Galler'de ise bazı radyolar Gallerce yayın yaparken, Birleşik Krallık'ın devlet yayın organı BBC ise ancak 1930'lı yıllarda belli oranda bölgesel yayın yapmaya başlamıştır. Galler dilinde yayın yapan televizyon kanalı ise ancak 1980'li yıllarda faaliyete geçmiştir. Bu verdiğim örneklerin hepsi azınlık dilleri üzerine kurulan baskıların birer örneğidir.

Dilsel asimilasyon modernizm, fırsat imkanı, rasyonelite, devlet ile özdeşleşme, eğitim ve emeklilik gibi pek çok fırsatlara imkan veren bir gelecekle ilişkili bir durummuş gibi algılanıyordu. Ancak eğer dil yönünden asimile edilmemişseniz ya da hayatın içinde iki dil kullanıyorsanız yani evde ya da dini faaliyetinizde ana dilinizi kullanıyorsanız bu durumda siz gelişmemiş, folklorik kalmış, gelenek, his ve geçmişle özdeşleşmiş kesimler olarak algılanabilirdiniz. Bu algılar hem çoğunluk hem de azınlık toplumları içinde gelişebilirdi.

O döneme ilişkin son derece ilginç bazı imgeler var. Bunlardan bir tanesi ırmağın kolu, nehir ve deniz üzerine. 1914 yılında Birleşik Krallık'ta başbakanlık görevine Gallerce konuşan Lloyd George geldi. Kendisinin anadili Gallerceydi ancak onun Britanya İmparatorluğu'nun yürütme organının başına geçmesini sağlayan şart sadece İngilizceyi kullanmasıydı. Lloyd George'un burada kullandığı benzetme kendisinin dağlardan doğan bir ırmak kolu olduğu, İngiltere'nin içine bir nehir gibi aktığı ve daha sonra da kendisini insanlığın büyük akıntısı içinde bulduğu şekildeydi. Ben bu benzetmeye Güney Fransa'daki siyasetçiler ve İspanyolca yazan Basklı yazarlar arasında da rastladım. Duyduğum bir diğer ilginç benzetme ise Türkiye'deki bir Kürt yazarın neden Türkçe yazdığını anlatırken 'Kürtçe benim anam, Türkçe ise yarımdir' şeklindeki tanımlamasıdır. Buna benzer bir söyleme 18. Yüzyılda Galler'de de rastlanmaktaydı. Bu tür benzetmelerin nasıl toplumdan topluma geçmiş olduğunu görmek de oldukça ilginç.

Azınlık toplulukları arasındaki milliyetçi hareketlerin pek çoğu 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında başgöstermiş ama görece küçük hareketler olarak kalmışlardır. Ancak 1945 sonrası Batı Avrupa'da azınlık toplumlarının milliyetçi hareketlerinde ciddi bir kıpırdanma ve büyüme gözlemlenmiştir. Bu süreç sömürgeciliğin sona ermesi süreciyle eş

zamanlı yürümüş, iç ve dış sömürge söylemi genişçe kullanılmıştır. Dilsel açıdan ülke içinde azınlık kesimler üzerinde uygulanan asimilasyon metodlarının benzerleri dışarda da sömürgeleştirilmiş topluluklar üzerinde kullanılmıştır. Mesela çocukların evde kullandıkları dili yani Gallerceyi okulda kullanmalarını engellemek için boyunlarına bir kolye asılıyordu ve bu kolyenin üzerinde 'Gallerce Yok' yazıyordu. Bu kolyenin bir öğrencinin boynundan başka bir öğrencinin boynuna geçmesi ise ancak diğer öğrencinin Gallerce konuşması sonrasında gerçekleşiyordu. Günün sonunda kolye boynunda kalan çocuk dövülerek cezalandırılırdı. Mesela Fransa'nın Cezayir'deki işgali döneminde Fransız ordusunda görev yapan Brötan kökenli askerler Fransa'da kendilerine yapılan uygulamayı aslında kendilerinin Cezayir'de Cezayir halkına yaptıklarının farkına varmıştır.

Üzerine yoğunlaşacağım iki konudan birisi bölgesel otonomilerin yaygınlaşması diğeri ise azınlık dillerinin kanun koruması altına alınması olacaktır. Seçimle göreve gelen bölgesel hükümetler sistemi 1945 yılı sonrası uygulanmaya başlanmıştır ama genel bir ifade kulanırsak, bu uygulamaya geçilmesi dilsel sebeplerden kaynaklı değildir. Mesela Almanya'da bölgesel hükümetler sisteminin uygulanması talebi müttefik devletlerden gelmiştir çünkü bu devletler yeni bir Hitler'in doğuşuna imkan vermemek için Almanya'nın merkezi bir devlet olarak kalmasını istemiyorlardı. İtalya'da ise çok güçlü toplumsal temelleri olan modern bir komünist hareket sayesinde bölgesel yönetimler sistemine geçilmiştir. İspanya'da sürecin uzun sürmesinin sebebi ise Franco'nun 1975 yılına kadar hayatta kalması olmuştur. Bölgesel idareye dayalı yeni anayasanın uygulanması ancak onun döneminin sona ermesinden sonra gerçekleşmiştir. Bu size verdiğim örnekler bu tür süreçlerin demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak buna karşılık olarak bazı bölgelerde bu uygulamaya geçmesinin dilsel boyutları da vardı. Fransa'da seçilmiş

belediyelerin görevde olduğu bazı bölgeler vardır ki bu birimlerin yasama yetkisi yoktur ancak çok önemli ekonomik güçlere sahiptirler. Birleşik Krallık'ta ise önceki yıllarda uygulanmaya konulan ancak başarısız kalan girişimlerden sonra nihayet 1997'de İskoçya parlamentosu ve Galler Meclisi kurularak bu yönlü bir idareye geçilmiştir. İlk kuruluş döneminde Galler Meclisi'nin yasama yetkisi yoktu ancak ikinci referandum sonrası Meclis bu yetkiye de kavuşmuştur. İskoçya'da yakın dönemde gerçekleştirilen referandumdan sonra İngiltere için yeni anayasal düzenlemeler yapılması gündeme gelmiştir ancak bu değişikliklerin hangi oranda yapılabileceği henüz net değildir.

Bölgeselcilik ile dil tipolojisi birbirinden farklı şeyler. Mesela Katalonya'da bölgesel dil çoğunluk konumdadır ve herkes bu dili konuşmasa da büyük bir çoğunluk dili anlamaktadır. Katalanca İspanyolcadan çok farklı olmadığı için bu dilin ne kadar saydam olduğunu tespit etmekte mümkün olamayabilmektedir. Eski tarihsel bölgenin yeniden oluşturulmuş olması dili son derece doğal bir şekilde güçlendirmiştir. İspanya içinde otonom bir bölge konumunda olan Bask ülkesinde yaşayan herkes Baskça konuşmaz. Bu sebeple bölgede Baskça konuşan insanlar hala azınlık konumdadır ancak dille kurulan tarihsel bağ o kadar kuvvetlidir ki belki de benim bugüne kadar bir dilin lehine gördüğüm en sağlam ve tutarlı siyasetler bu bölgede uygulanmaktadır. Bunda Baskça konuşmayan kesimlerin bu dilin kullanımı için verdikleri destek de önemli bir rol oynamaktadır. Bask ülkesindeki okullarda farklı metotlar uygulanmaktadır ancak insanlar sürekli olarak artan bir oranda bütün alanlarla Baskça'nın temel eğitim dili olarak kullanıldığı modeli tercih etmektedirler. Finlandiya'daki İsveçliler de ilginç bir örnektir. Bu topluluk sınır ötesinde yaşayan bir topluluk değildir çünkü sınırlar yakın dönemde çizilmiş değildir. Finlandiya'daki İsveçliler Ortaçağ'dan bu yana bu ülke topraklarında yaşamaktadırlar. Öyleki İsveçliler

Finlandiya'da ekonomik açıdan en baskın grup durumundaydılar. Hatta Finlandiya'daki milliyetçi hareketin öncülüğünü onlar yapmışlardır. Ancak daha sonra azınlık konumunda tutulduklarını fark edince tarihi bir uzlaşma sağlamak için müzakere yapmışlardır. Avusturya'nın Karnten bölgesinde yaşayan Slovenler sınırın her iki yakasına yerleşmiş bir topluluktur. Yaşadıkları bölge bugün Slovenya olarak bilinen ülkenin bir parçası olmasına rağmen burada yaşayan topluluklar düzenlenen referandumda bu bölgenin Avusturya'nın parçası olarak kalması yönünde oy kullanmışlardır. Slovenler Karnten'de son derece zayıf konumda bir azınlık topluluk durumundadır. Nüfusun en fazla %30'unu oluştururlar. Bölgede yönetimi elinde tutan sağcı hükümetler bu topluluğu mağdur etmiş ve onlara karşı ayrımcılık yapmıştır. Şimdi sınırın öte yanında bir Slovenya devletinin olması sayesinde durumları biraz daha iyidir diyebilirim. Bölgeselcilik ile dili eşit tutmak mümkün değildir çünkü ortada birbirinden farklı durumlar vardır.

Finlandiya'daki İsveççe konuşan topluluklar ülkenin kıyı kesimlerinde ve Aulund Adaları'nda yaşamaktadırlar. Aulund Adaları tam egemenlik hakkına sahip olmasa da çok önemli haklara sahip otonom bir bölgedir. Kendi pullarını bastırma ve sermaye dolaşımı konusunda Avrupa Birliği'nin kurallarını ihlal etme hakkına sahiptirler. Genel olarak Fince konuşmazlar, neredeyse her alanda İsveççe dilini kullanırlar. Sadece belli oranda memur Finlandiya'daki merkezi hükümetle kurulan ilişkiler sebebiyle Fince konuşmaktadır. Finlandiya seyrek nüfus yerleşiminin oldukça fazla olduğu bir ülkedir. Yerel düzeyde ise İsveççe konuşan insanların oranlarına bakılarak oldukça karmaşık planlamalar yapılmıştır. Eğer bir bölgede nüfusun %5'inden fazlası başka bir dil konuşuyorsa o zaman o bölge çok dilli bölge olarak kabul edilmekte ve bütün hizmetler çok dilli verilmektedir. Yüzdeler değiştikçe tabelalar da kullanılan diller de değişmektedir. Bu bahsettiğim bölgeler otonomiye sahip değildir

ancak onlar için daha özel bir düzenleme yapılmıştır ve bir tür kültürel parlamentoları vardır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar İsveççe konuşan kesimlerin azınlık olduğu genel parlamentoya üye seçtikleri gibi, İsveççe diline etki yapan her türden yasayı gözden geçirme görevi olan kültürel parlamento da üye seçmektedirler. Bu kültürel parlamentoda yer alan isimlerin sadece danışmanlık rolü vardır ancak bir yasanın İsveççe üzerine olumsuz bir etkisi olacağına dair bir ihtimal var ise bu durumda ana parlamento bu danışmaları dinleyip görüşlerini alır.

Şimdi izin verirseniz başka bir konuya geçmek, azınlık haklarının yasal güvenceye kavuşturulmaya dair inisiyatif ve girişimleri incelemek istiyorum. Bütün azınlıklardan ziyade daha çok dilsel özellikte olan azınlıklar üzerine yoğunlaştım. Arfé sosyalist görüşlere sahip bir İtalyan milletvekiliydi ve savaştan hemen önce Mussolini tarafından sürgün edilmişti. Kendisinin 1981 yılında başlattığı ilk inisiyatif otonomiye dair bir karar geliştirme girişimiydi ancak bu girişim siyasi açıdan imkansız görülmekteydi çünkü sınırlara dair tartışmaları da içeren bir öneriydi. 1983 yılında hazırladığı karar ise dil ile sınırların yeniden çizilmesi meselesi gibi zorlu bir siyasal sorunu birbirinden ayıran ve sadece dile dair bir karardı. Bu karar Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edildi ve bir kaç yıl sonra aynı parlamentonun aldığı Kuijpers Kararları ile daha da güçlendirildi. Kuijpers Belçikalı bir Flaman'dı. Flamanlar şimdilerde Belçika'da ekonomik açıdan en baskın topluluk olsalar da geçmişte dil anlamında ciddi ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bir anda Avrupa Parlamentosu'nda içinde yaşadıkları devletlerin onlar lehine politikalar uygulamadığı çeşitli azınlık dillerini konuşan milletvekillerinden oluşan büyük bir parlamenter grubu ortaya çıktı. Benzer tecrübeleri yaşamış bu kesimler Avrupa platformlarında bir araya gelip birbiriyle konuşabiliyor, aralarında bir iletişim ağı kurabiliyorlardı. O dönem Avrupa Birliği'nin azınlıklara dair bir politikası yoktu ancak Avrupa Parlamentosu'nun vardı

ve Parlamento Avrupa Komisyonu'ndan bazı şeyleri yapması talebinde bulunma imkanına sahipti. Eğitim ve kültür alanındaki çeşitli inisiyatifler için küçük bir bütçe de ayrılmıştı. Azınlık kesimlerinin birbirini ziyaret etmesine ve bir iletişim ağı kurulmasına imkan sağlayan bir bütçe vardı. Bu çok önemlidir çünkü bu sayede azınlıklar Avrupa Birliği düzeyinde bir kimlik kazanmıştır.

1992 yılında Euromozaika'da bir rapor hazırlanmıştır. Hazırlanmasında bir Galli, bir Katalan ve bir Belçikalı'nın görevlendirildiği bu rapor bir resmi organ tarafından hazırlanan ve azınlık dillerini konuşan kesimlerin kendilerinin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerle, dillerini yaşatmak için nelere ihtiyaç duyduğuna dair algılarını içeren ilk rapor olma özelliğini taşıyordu. Çalışmada yer alan sosyologların kullandığı metod son derece ilginç bir metoddü. Çalışmayı yürüten ekip bir etnik ya da kültürel grupla irtibatta olduklarını akla getirmeden, herhangi bir sınıf ya da sosyal topluluk oluşturan bir grupla bir arada olduklarını düşünerek çalışma yürütmekteydi. Katılımcıların da monolitik bir etnik kimliğe sahip olanlardan ziyade yaşamlarında dile önem veren kesimler arasından seçtiler. Bir azınlık dilinin ne kadar güçlü olduğunu ölçmek için, o dilin hangi oranda kurumsallaştığına, özellikle de bahsi geçen dili birinci dil olarak kullanan kişilerin işlerini kolaylaştıracak oranda bu dili kullanıp kullanmadıklarına, yetkili kurumlarla ilişkilendikleri zamanlarda farklı dilleri hangi oranda kullandıklarına bakılır. Hazırlanan bu ilk rapordaki bilgiler şimdi artık çok eski olsa da son derece ilginç bilgilerdir çünkü azınlık dilleri üzerine oluşturulan pek çok şey ulus devletlerden ve uluslararası kurumlardan gelmektedir. Çalışmada yer alan sosyologlar insanların ne düşündüğünü, durumu nasıl algıladıklarını, daha da geliştirmek için ne yapılması gerektiğini anlamaya çalışmışlardır.

Dil Hakları Uluslararası Deklarasyonu Avrupa'da oluşturulan inisiyatiflerden çok daha geniş bir şeydi ve belki de bünyesinde taşıdığı en büyük zayıflıkta budur diye düşünüyorum. Deklarasyon uluslararası alanda bir kabul görmemiş, UNESCO'ya sunulmasına ve bazı devletler kabul etmesine rağmen bu deklarasyon kabul edilmemiştir. Deklarasyonu destekleyenler arasında Nelson Mandela ve Dalai Lama gibi isimler olsa da bu deklarasyon artık bir küçük ütopya, bir manevi sözleşme olarak kalmıştır. Bir sonraki sözleşme ise Avrupa Konseyi'nin Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi'dir ki bu sözleşme Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği'nin 1992 yılına kadar tartıştığı fikirlerin pek çoğunu içermektedir. Bu sözleşmenin en büyük tetikleyicisi Yugoslavya'da devam eden savaştı. Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusu döneminde bu sözleşme bir referans olarak kullanılmış, AB'ye üye olmak isteyen bu ülkelerin bünyelerindeki azınlık topluluklara nasıl davrandıkları bu sözleşmeye dayalı olarak incelenmekteydi. Fransa Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerinden biri olmasına rağmen ve bu sözleşmeyi imzalamasına rağmen hala sözleşmeyi tam olarak onaylamamıştır. İşte bu bir zayıflıktır. Düşünün ki Avrupa Birliği bazı ülkelerden kendisine katılması için bazı standartlara uymasını istiyor ama bu birliğin kurucu bir üyesi bu standartları kendisi karşılamıyor.

Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Birliği'nin yaptığı çalışmalar sonrası inisiyatiflerin üç temel alana kadar indiği gözlemlenmiştir ki bu alanlar azınlık dillerinde eğitim, azınlık dillerinde medya ve kamu idaresinin azınlık dilinde yürütülmesi gibi alanlardır. Ben bu üç alandan ilk iki alana yoğunlaşmak istiyorum. Üçüncü konunun yani kamu idaresinin yerel ya da bölgesel düzeyde bir tür otonomi uygulaması olmadan hayata geçirilmesi çok zordur.

Avrupa'da yaşayan azınlık toplulukların tecrübesine bakıldığında bu kesimlerin dillerinin hiç bir şekilde öğretilmemesine karşılık dillerinin en azından bir disiplin olarak öğretilmesini talep ettikleri gözlemlenmektedir. Bir dilde verilen eğitimin başarılı olabilmesi için bu dilin eğitimde kullanılan dil yani anadil olması gerekir. Yeni insanların bu dilin içine çekilebilmesinin tek yolu da budur. Bugün Galler'de ve Bask ülkesinde iki dili, evde yoğun olarak konuşmadıkları halde okullarda bu dillerde eğitim alan ve bunu da hem kültürel hem de ekonomik olarak bir avantaj olarak gördüğü için yapan çok sayıda insan vardır. Birden fazla modelin uygulandığı okulların olması bir avantajdır çünkü şu anda eğitim gören çocukların anne ve babaları zamanında bu şansa sahip olmadıkları için bu dillere hakim değildirlere ve onlara gerekli güveni sağlayabilmek için farklı modellerin uygulanması büyük önem taşır. Bu türden ailelere seçenekler içeren modeller sunmak daha rahatlatıcı gelebilir. Bir konuda güven sağlamanın yolu da her şeyi o dilde yapmaktır. Elbette bu türden büyük bir değişimin yaratılabilmesi için öğretmenlerin öncesinden gerekli formasyonlardan geçirilmesi ve bu durumun ekonomik bir avantajının olduğu gösterilmelidir.

Bugün televizyon her yerde kolaylıkla ulaşabileceğiniz bir araçtır. Eğer kendi dilinizde yayın yapan bir televizyonuz yoksa bu sizin dilinizde basılı kitapların olmadığı zamanları hatırlatan bir şey gibi olur. Tabi bu noktada kaynak sorunu öne çıkacaktır çünkü benim sahip olduğum tecrübeye göre kendi dilinizde yayın yapabilmemiz için önemli kaynaklara sahip olmanız gerekir çünkü yayın yaptığınız dillerde filmler yapabilmemiz gerekir. Galler'de biz kendi dilimizde yayın yapan bir kanala sahip olana kadar dışardan bir başka ülkeye televizyon programı satmadık. Kendi dilimizde yayın yapma imkan ve kapasitesine sahip olduğumuz andan itibaren yaptığımız programlar ve animasyonlar diğer ülkelere de satılmaya başlandı. Materyaller konusunda ciddi bir açlık vardır ancak

bu materyalleri dağıtmak ne kadar önemliyse onları yaratmak da o kadar önemlidir. Bu imkanı sağlayacak çok sayıda teknik mevcuttur. İnsanlar konuşulan dili anlamaları da televizondaki görüntülere bakacaklardır nihayetinde. Bunun yanı sıra dili konuşan insanların isterlerse altyazıyı saklamasını ya da bir dilde altyazı yapılmasına ihtiyaç varsa bunu sağlayan teknikler de vardır. Burada uyum açısından son derece önemli tekniklerden bahsediyoruz. Ancak uluslararası özelliğe kavuşmuş diller, uluslararası medya ve özelleştirme bütün bunların önüne geçmiştir. Geçmişte bizim telefon faturalarımız Galler dilinde hazırlanırdı ama telefon hizmetleri özelleştirilip Vodafone firmasına verilince bu uygulamadan vazgeçildi. Yine aynı zamanda edebiyat çevirileri, kültürel etkinliklerin simultane çevirisi ve dile aşinalık sağlayan kurslar gibi yumuşak güç odaklarının önemli rolüne de vurgu yapmalıyım. İnsanlar her zaman bir dili o dilde akıcı olmak hedefiyle öğrenmezler. Ama dil kursları sayesinde diğer dünyaların varlığına dair bir hissiyatları ortaya çıkar.

Konuşmacı Prof. Ned Thomas

Moderatör Catriona Vine: Sevgili Ned, bu son derece ilginç ve o kadar da zengin sunumun için sana çok teşekkür ediyoruz. Önce tarihsel boyuta, daha sonra endüstrileşme, eğitim ve medya ile birlikte toplumların konuştuğu diller nasıl bir etkinin ortaya çıktığına baktık. Bunun yanı sıra farklı bölgesel otonomi modelleri, bu modeller içinde uygulanan farklı dil modelleri, azınlıklar için başlatılan insiyatifler ve bu insiyatiflerin dillere etkisi üzerine eğildiniz. Azınlık dillerinin kullanımında eğitim ve medyanın nasıl bir rol oynadığından bahsettiniz, dillerin kullanımını sağlayan diğer önlemlerin nasıl bir etkide bulunduğu üzerine görüşlerinizi bizlerle paylaştınız.

Catriona Vine daha sonra soru ve cevap bölümünü açmıştır.

Katılımcı: Hem yaptığım gözlemler hem de okumalarım gösteriyor ki dilsel azınlıkların mutlaka korunması gerekiyor. Dil haklarının korunması ve bu dillerin kullanılabilmesi için bölgesel otonom yönetimler zorunlu görülmektedir çünkü azınlıkların haklarını ancak bu tür sistemler koruyabilir.

Katılımcı: Bölgeselleşme konusunu biraz daha açabilir misiniz? İspanya, İtalya, Britanya ve Fransa örneklerini verdiniz. Bunların hepsi birbirinden farklı örnekler. Örneğin bazılarının kökeninde etnik düzenlemeler, Fransa'da ise bölgesel yönetim belirgin. Her ne kadar sıklıkla gündeme getirilen bir kavram olsa da yine de Türkiye'de ise bölgesel idare uygulamasına geçilmesinin zor olduğunu düşünüyorum. Bu önemli bir noktadır çünkü Fransa ile önemli benzerliklerimiz var. Bu sadece Kürt bölgesi için değil diğer bölgeler içinde geçerli. Belki dilsel bölgeler oluşturmak daha kolay olabilir. Fransa, İtalya ve İspanya örnekleri arasında bir karşılaştırma yapabilir misiniz?

Katılımcı: Anadilde eğitim uluslararası sözleşme ve düzenlemelerde yer alan bağlayıcı bir kavram mıdır? Avrupa Sözleşmesi'nin 8. maddesi anadilde eğitime ilişkindir. Anadilde eğitim ve bu dilin eğitimde ikinci dil olarak kullanılması ya da seçmeli ders olarak okutulmasına dair 4. maddenin varlığından bahsediyoruz. Sözleşmede bu şekilde yer alması devletler üzerinde bir bağlayıcılık sağlıyor mu? Eğer yoksa neden bu tür maddelerin sözleşmelere konulmasına gerek duyulur? Ya da neden bağlayıcı değildir?

Konuşmacı Ned Thomas: Kamu idaresine dair sorudan başlayayım, burada pek çok şey idarenin birimlerine bağlıdır. Her ülkede farklı düzeyde bir bölgesel idare söz konusudur. Size verdiğim Finlandiya-İsveççe örneği bu tür bir düzenlemenin bir bölgede hangi oranda İsveçli ya da Finlandiyalı yaşadığına bağlı olarak yapılacak dilsel düzenleme yöntemiyle hangi dilin yaygın olarak kullanılacağı ya da hangi oranda iki dilli bir idare oluşturulabileceğini göstermekte. Bu örnek minimal bir yerel idare örneğini temsil etmekte. Ancak pek çok ülkenin merkezi bir devlet sistemine sahip olması ve kamu hizmetlerinin buna göre düzenlemesi sebebiyle bunu yapmak oldukça zor. Ama eğer bölgesel bir idareye sahipseniz ya da yasama hakkınız varsa o zaman kamu hizmetlerini kendiniz düzenlersiniz ve bu hizmetleri çok dilli olarak verebilirsiniz. Genel anlamda bölgencilğe sahip olmanın iyi bir şey olup olmadığına dair soru son derece önemli. İspanya'da Bask, Galiçya ve Katalonya gibi bölgeler var ve bu kesimler kendilerini ayrı uluslar olarak görmekte. Ama bunun yanı sıra dilsel boyutları olmayan bölgeler ile Valencia gibi kısmen dilsel boyutu olan bölgeler de var. Bana göre eğer en baştan başlayacaksanız o zaman dilsel faktörleri dikkate alarak sınırları belirleyen genel anlamda bir bölgeselleşme düzenlemesini dikkate almak daha iyi olabilir. Ancak pek çok ülke bu sürece halihazırda mevcut olan bir durum üzerinden başlar.

Mesela buna Birleşik Krallık'ta rastlayabilirsiniz çünkü bu ülkede İskoç ve Galler ulusları kabul görmektedir. Buradaki bölgeselleşme uygulamasının ilk aşaması idari anlamda yetki devrine dayanmaktadır. Galler Ofisi 1950'li yıllarda kurulmuş ve Galler'deki bütün hizmet alanlarına dahil olmuş bir kurudur. Ancak bu kurumsallaşma yetersiz bir şeydi çünkü bu kurum üzerinde demokratik bir kontrol sağlama imkanı yoktu, hatta Londra daha fazla kontrole sahipti ve bu haliyle bu ofis neredeyse bir sömürge valisinin oynadığı rolü oynuyordu. Bu türden bir bölgeselleşmenin daha demokratik hale getirilmesi için ortaya oldukça güçlü argümanlar konulmaktaydı. Fransadaki bölgesel idarenin seçim boyutu vardır ancak bu bölgelerde vergi ve yasama hakkı yoktur. Yani insanlar Paris tarafından verilen bütçeyi dağıtmak üzere seçilmektedir. Galler'deki yetki devri ilk olarak seçimle göreve gelen bir parlamentonun Londra'dan alınan bütçeyi eğitim ve sağlık gibi alanlara kullandığı bir sistem şeklinde işletildi. Ancak daha sonraki süreçte İskoçya daha fazla alanda yasama yapma hakkına kavuştuğu için Galler'e de daha fazla yasama hakkına sahip olmak isteyip istemediğine dair ikinci bir referandum yapma imkanı doğdu. Burada ilginç olan şudur, Galler'de yetki devrine dair düzenlenen ilk referandumda kabul oyları çok az bir farkla kazanmıştı ancak ikinci referandumda kabul oyları daha büyük bir farkla kazandı. Buradan çıkan sonuç insanların daha fazla güven kazandığı şeklindeydi. Galler halkı ikinci referanduma kadar yaklaşık 10 yıl boyunca kendi işlerini kendisi düzenliyordu ve bu süreç onlara önemli oranda bir güven kazandırmıştır. Bence bölgesel idareler ilerde yerelde seçilmiş bireylerin daha fazla demokratikleşme sağlanması yönündeki çağrılarını sonucu belki Finlandiya benzeri küçük dilsel idarelerin kurulmasına kadar varabilir.

Avrupa Sözleşmesi'nin hem zayıf hem de güçlü yönleri vardır. Sözleşmenin güçlü yönlerinden birisi herhangi bir dilsel gruba karşı aktif bir ayrımcılık uygulanıyorsa bu ülke ya da ülkelerden bu türden yasaları

değiştirmelerini talep etmesidir. Mesela İsveç yıllar önce orduya ilişkin olarak hazırlanmış olan yasalarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Birleşik Krallık ise 1980'li yıllarda Kuzey İrlanda'da geçerli olmak üzere kabul edilen ve caddelere İrlandaca isimlerin verilmesini yasaklayan bir yasanın varlığını fark etmişti. Her ne kadar insanlar böyle bir yasanın varlığını unutmuş dahi olsalar bu yasanın herhangi bir şekilde uygulanması yönünde gelişebilecek girişimleri engellemek için yasa tümüyle ortadan kaldırılmıştır. Sözleşmenin bir diğer güçlü yönü de takibe imkan sağlamasıdır. Her 2-3 yılda bir farklı ülkelerden bir grup insan bir ülkeyi ziyaret ederek oradaki durumu inceleyebilir. Teknik olarak bu grubun yapabileceği tek şey bir devletin söylediklerini yerine getirip getirmediğini rapor haline getirmektir. Mesela diyelim bir devlet azınlık gruba anadilde eğitim sözü verdi, bu gözlem grubu bu sözün yerine getirilip getirilmediğini kontrol eder ve yapılması gereken faaliyetler konusunda önerilerde bulunabilir. Örneğin belli bir sayıda olan azınlık gruplarının kendi dillerinde gazete çıkarmalarına imkan sağlanması türünden öneriler dahi yapabilmektedirler. Eğer taraflar saygı gösterirlerse sözleşmede yerine getirilmesi gerekli olarak ifade edilen konular vardır. Sözleşmenin azınlıklar açısından zayıf olan yönü ise sözleşmenin bir menü gibi devletlere en güçlüsünden en zayıfına kadar çeşitli maddeleri seçenek olarak sunmasıdır. En basitinden pek çok devlet şimdiye kadar yaptıkları uygulamaları sürdürme yolunu tercih etmektedir. Sözleşmede kullanılan dil de öyle çok net bir dil değildir. Eğitim açısından bakıldığında bazı devletler temel eğitimden yüksek eğitime kadar bir dizi farklı seçeneği vatandaşlarına sunabilmektedirler. Mesela Finlandiya'da İsveççe konuşan insanların kendi dillerinde eğitim veren üniversitesi vardır. Bunun manası Finlandiya devletinin İsveççe konuşan vatandaşlarına bu hizmeti en üst seviyede verdiğidir.

Moderatör Catriona Vine: Ne yazık ki bu bölümü burada sonlandırmak zorundayım çünkü öğle yemeği için ara vermemiz gerekiyor. Ama sanırım bu tartışmayı Ned ile gün boyu sürdürme imkanı bulabilirsiniz. Birinci bölümü sonlandırmadan önce her iki konuşmacımıza gelen sorulardan da anlaşılacağı üzere bu son derece ilginç ve bir o kadar zengin sunumları için çok teşekkür etmek istiyorum. Bu konuları ve fikirleri daha fazla değerlendirme imkanı bulacağımız öğleden sonraki ikinci bölümü de sabırsızlıkla bekliyorum.

Katılımcılar Yuvarlak masa toplantısının sabah bölümünde.

İKİNCİ BÖLÜM:

Moderatör Aydın Uğur:⁵ Sevgili bayanlar ve baylar, hepinize iyi bir öğleden sonrası geçirmenizi diliyorum. Adım Aydın Uğur, Bilgi Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Bölümü dekanıyım. Bu bölümde iki tane konuşmacımız var. Sayın Ronayi Önen ve Karın Karakaşlı. Bu bölümdeki tartışmalar sabahki oturumdan farklı olacaktır. Sunular sonrası sizlerden sorular alacağız. Bu bölümün ilk sunumunu sayın Ronayi Önen yapacak. Kendisi Bilgi Üniversitesi bünyesinde Kürtçeyi üniversite seviyesinde seçmeli ders olarak veren ilk insanlardan biridir.

Moderatör Aydın Uğur ve konuşmacı Ronayi Önen.

5 Aydın Uğur İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bölümü Dekanıdır.

Konuşmacı: Ronayi Önen⁶

Ronayi Önen: 2009'dan bu yana Kürtçeyi seçmeli ders olarak vermekteyim. Kendi tanımlamama göre kendimi bir Kürt dil aktivisti olarak görüyorum. Uzun yıllardır Kürt dili için mücadele yürütüyorum ve aktif bir şekilde bu mücadelenin içinde yer alıyorum. Bu sürece bire bir şahit olan bir insan olarak bugün yapacağım konuşmamın eksenini de bu oluşturacak. Dil ve medyanın çatışma çözümü alanında belli bir rolü vardır ama ben daha çok dilin bir güç alanı olması üzerine yoğunlaşacağım. Günümüz Türkiye'sinde dil politikaları çok uzun bir süre bir güç aracı olarak kullanılmıştır. Dil yakın zamanda Kürt toplumu için bir direniş aracına dönüşmüştür. Şimdi izin verirseniz Kürtçe diline dair politikalardan ve Kürt toplumunun bu politikalara verdiği tepkilerden bahsetmek istiyorum. Yine ulus devletin oluşum süreci, bunun bir parçası olarak ulus kimliği oluşturulması sürecine dilin nasıl bir katkıda bulunduğundan bahsedeceğim. Ulusal Birlik, bir araya gelme ve bir milli söylem geliştirme üzerinden inşa edilir ki bu da dili çok daha önemli bir şey haline getirir. Bu süreç genelde dilin homojenleştirilmesini içerir. Bu tür bir homojenleştirmenin Türkiye sürecine nasıl yansıdığına ayrıca bakacağım.

Milliyetçilikten bahsederken dil neden bu kadar önemlidir? Milliyetçilikten bahsederken elbette farklı semboller de çok büyük bir önem taşır ama bunlar arasında en önemlisi dildir. Dil zamandan ve mekandan bağımsızdır ve bir ulus devletin kimlik inşası sürecinde oldukça belirgin bir rol oynar.

⁶ İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde görev yapan Ronayi Önen İstanbul Kürt Enstitüsü tarafından her yıl verilen Feqi Hüseyin Sağınç Dil Ödülüne 2014 yılında layık görülmüştür.

Bir devletin merkezi güç yapısı her zaman elit kesimlerden oluşur ve bu kesim devlete ait dili seçerek bir anlamda bir hiyerarşi de yaratır. Bu dilin dışında kalan dillerse zamanla etkilerini yitirmekle yüzyüze kalmış olurlar. Bu açıdan bakıldığında dil hem bir güç odağı olabilir hem de bir direniş odağı haline gelebilir.

Şimdi izin verirseniz ulus devletin dil politikalarına bakmak istiyorum. Türkiye'nin resmi dili olarak Türkçe kabul edilmiş, bunun bir sonucu olarak aralarında MMüslüman olmayan azınlıklar da olmak üzere farklı diller kullanan kesimler sistemin dışına itilmiş, Türkçe konuşmayan bu kesimlere yönelik olarak sistemli bir asimilasyon ve ayrımcılık politikası uygulanmıştır. Türkçe, Cumhuriyet döneminin ilk anayasasının kabul edildiği 1924 yılından bu yana devletin resmi dili olarak kabul edilmiştir. Bu konuda atılan ilk önemli adım Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi olmuştur. Bu kanunla birlikte bütün eğitim kurumları devletin himayesi altına alınmıştır. Bu yasaya farklı açılardan bakmakta mümkündür. Kürtler açısından bakıldığında biz bu yasayı Kürtçe eğitim görme imkanı sunan medreselerin kapatılmasına sebep olduğu için bir şekliyle Kürtçe eğitimin önünün kesilmesinin ilk adımı olarak görmekteyiz. Medreselerin kapatılmasıyla birlikte Kürtçe kamusal alanın dışına itilmiştir. Ulusal dil politikaları da bu damar üzerinden yürütülmüştür. Örneğin 1934'te Farsça ve Arapça kelimelerin Türkçe'den ayıklanmasına dair bir kanun kabul edilmiştir. Dilin yalınlaştırılmasına dayalı bu kanunun dayanağı Güneş Dil Teorisi'ydi. Bu teoriye göre bütün dillerin kaynağı Asya'dır ve bu kaynağa en yakın olan dil de Türkçe'dir. Bu teoriyi geliştirmek için oldukça fazla zaman ve çaba harcanmıştır. Aynı zamanda geliştirilen Türk Tarih Tezi ile birlikte Güneş Dil Teorisi tamamlanmaya çalışılmıştır. Türk Tarih Tezi ise toplumların her zaman için Türk olduğu ve Türklükten çıktığını savunmaktadır. 1928 yılında bütün yurttaşların Türkçe konuşmasını sağlamak için bir kampanya

başlatılmıştır. Bu hedefe ulaşabilmek için bir asimilasyon politikası geliştirilmiş, azınlıkların ve diğer dilleri konuşan toplulukların kamusal alanda Türkçe dışında başka bir dil kullanması yasaklanmıştır. Eğitim imkanları dilin geniş anlamda kullanılmasını sağlamak açısından çok önemliydi. Bu sebeple MMüslüman olmayan azınlıklara ait okullar dışında bütün okullarda eğitim Türkçe yapılmaktaydı.

Bu uygulamalar 1960'lı yıllara kadar devam etti. Kürtler 1960'lı yıllarda belirgin birer aktör haline gelmeye başladılar. Aynı dönemde küresel anlamda sömürgeciliğin sona ermeye başlaması, 1968 öğrenci hareketlerinin dünyayı sarmaya başlamasıyla birlikte Türkiye'de de bir muhalefet gelişmeye başladı. Kürtlerde bu muhalefetin içinde yer almaktaydı. 1969 yılında Türkler ve Kürtlerin içinde aldığı 'Doğu Sorunu' isimli bir sendikal hareket kuruldu ve böylece Kürt sorunuyla mücadeleninde ilk işaretleri verilmiş oldu. Bu girişim Kürt dili içinde önemli bir girişimdi çünkü Kürtlerdeki entellektüelleşme süreci de 1960'lı yıllarda başgöstermekteydi. O dönem basılan bazı yayınlarda Kürt aydınlar yazdıklarıyla Kürtçe'nin de ülkedeki sosyal kimliğin bir parçası olmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Ancak 1972 darbesiyle birlikte bu entellektüel kesimler gözaltına alınıp tutuklandı. Daha önce Türkiye'deki sol ve sendikal kesimler arasında örgütlenen Kürtlerin bu yapılardan kopmasıyla birlikte Türkiye'de ayrı bir Kürt sosyalist hareketi ortaya çıkmaya başladı. Bu dönemde ortaya çıkan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) daha sonra ki yıllarda çok önemli bir aktör haline gelmeye başladı. Kürt rönesansının son aşaması ise 1970'li yılların sonuna doğru Kürtlerin haklarını savunan aktivist kesimlerin Kürtçeyi kamusal alanda belirgin hale getirme yönündeki çabalarıdır. Ancak 1980 yılında yaşanan askeri darbe ile birlikte Kürt hareketi adeta susturuldu, darbe dönemi ve sonrasında hayata geçirilen bir dizi ciddi ve sistematik uygulama sonrasında Kürtçenin kamusal alanda varolmasının önü kesilmiş oldu.

12 Eylül 1980 darbesi sonrası hazırlanan yeni anayasa da devletin resmi dili olarak Türkçe kabul edildi. Anayasa da yapılan düzenlemeler bu maddeyi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi dahi teklif edilemez maddeler arasına koymuştur. Yasalarda yapılan düzenlemelerle resmi dil dışında yayın yapılamayacağı belirtilmekte, başka dilleri kullananlara ciddi ceza ve yaptırımlar getirilmekteydi. Bu yasalarla getirilen düzenlemeler Kürtçe müzik dinlenmesini, günlük yaşamda veya bürokratik/resmi işlemler sırasında Kürtçenin kullanılmasını yasaklamaktaydı. 1980’li yılların sonuna doğru Kürt hareketinin öncülüğünde bu düzenlemelere yönelik bazı muhalif çabalar geliştirilmeye başlandı. Bu girişimlerin merkezinde ise Kürtçe dilinin kullanımı yönündeki talep vardı.

Ancak 1990’lı yılların başında Kürtçe üzerindeki bu baskıcı politikalar kısmen gevşetilmiştir. 1991 yılında parlamentoda kabul edilen bir yasayla Kürtçe üzerindeki yasaklar kısmen kaldırılmış ancak Kürtçenin eğitimde kullanılmasına dair yasak korunmuştur. Bu yasal düzenlemeyle birlikte Kürtler dillerini ve diğer kültürel araçlarını daha büyük bir ölçekte kullanmaya başlamışlardır. 1994 sonrası dönemde Kürt aydınlarının kendi dillerini daha fazla konuşmaya başladıkları, kendilerini kamuoyu karşısında daha fazla Kürtçe ile ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Kürtçe hikayeler, şiirler yazılmaya, dergi ve gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır. Hem Kürt hareketi hem de Kürt aydınları bu imkandan faydalanarak faaliyetlerini arttırmaya başlamış, hatta Kürtçe müzik bir siyasal araç halinde kullanılmıştır. Özellikle ortak bir kimliğin oluşturulması noktasında bunun önemli bir rol oynadığını ifade etmek gerekir. Ancak elbette olumsuz yansımaları da oluyordu. Mesela bazı sanatçılar sadece Kürtçe müzik yaptıkları için gözaltına alınmış hatta tutuklanmıştır.

Ancak gerçek değişim 1999 yılından itibaren yaşanmaya başlanmıştır çünkü o dönem Kürt hareketinin kullandığı söylemin değişmeye

başladığı bir döneme işaret eder. Kürdistan İşçi Partisi (PKK) 2000 yılı başında silahlı kuvvetlerini sınırların dışına çekmeye başlamış, hareketin lideri Abdullah Öcalan ise kürt hareketinin mücadelesinin bundan sonraki aşamasının siyasal mücadele olması gerektiğini ifade etmiştir. Dil politikasında işte tamda bu dönemde daha belirgin hale gelmiştir. PKK Kürt diline yönelik bütün saldırıların sona ermesini talep ediyordu. Öte yandan Kürt halkına diline sahip çıkma çağrısı yapıyordu. 2001 ile 2002 yıllarında üniversitelerde okuyan Kürt öğrenciler ilk adımı atarak okudukları okullara Kürtçenin üniversitede seçmeli ders olarak okutulması yönündeki taleplerini dilekçeler aracılığıyla iletmeye başladılar. Bu talepte bulunan öğrencilerin önemli bir kısmı okul idareleri tarafından sürekli veya geçici olarak okuldan uzaklaştırıldılar. Bugün bu noktaya gelmişsek bilinki bu o insanların verdiği mücadele sayesinde. Ama o dönem Kürtçenin seçmeli bir ders olması ihtimalinden bahsetmek dahi mümkün değildi. Buna teşebbüs eden öğrencilerde cezalandırılmıştır.

2000 yılında Anayasanın 26. ve 28. maddeleri değiştirilerek dil yasağı anayasa dan çıkarılmıştır. 2001 yılında yapılan düzenlemeler sayesinde Türkçe dışındaki dillerde televizyon yayını ve kamusal yayın yapmanın imkanı sağlanmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte devlete bağlı kanallar 30 dakika süreyle Kürtçe dilinde programlar yayınlamaya başlamıştır. 2003 yılının Ağustos ayında yapılan bir diğer düzenlemeyle birlikte de Türkçe olmayan dillerde yayın, Kürtçe dahil olmak üzere yabancı dillerde eğitim yapılmasına imkan sağlanmıştır. Bu düzenlemeler ilk başta Kürt halkı tarafından memnuniyetle karşılandı. Bu aşamada ilk başta önde gelen bazı şehirlerde özel dil kursları açıldı, bu kursların sayısı zamanla arttı. Ancak Kürt hareketi 2005 yılında bu kursların kapatılması kararını aldı. Bu kararı alırken savundukları hiçbir başka toplumun kendi anadilini öğrenmek için para vermek zorunda olmadığı, aynı şeyin Kürtçe içinde geçerli olması gerektiği yönündeydi.

Bu kursların kapanması sonrası dil için yürütülen çalışmalar daha fazla ivme kazandı. 2006 yılında toplumsal tabanda örgütlenen sivil bir dil hareketi ortaya çıktı. Bu hareketin amacı Kürtçenin kullanımını arttırmak, toplumda dile ilişkin farkındalığı dahada geliştirmekti. Ortaya çıkan bu yeni hareket yani Kürt Dili ve Eğitimi Hareketi (TZP – Kurdi) Kürtçe eğitim yapılmasına imkan sağlamak için bir yandan material toplarken diğer yandan da eğitim programı geliştirmeye başladı. ‘Artık Yeter’ başlıklı kampanya çerçevesinde Kürtler sokağa çıkarak anadillerini öğrenme hakkını talep etmeye başladılar.

Bu girişimler her alanda ilerleme sağlanmasını kolaylaştırdı. 2004 yılında devletin televizyon kanalında 24 saat Kürtçe yayın yapılması kararı alındı. Aynı şekilde Kürtçenin üniversitelerde seçmeli ders olması ise 2009 yılında gerçekleşti. İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde Kürtçe dilinin öğretilmesi amacıyla kurs açarak bu fırsatı çalışmaya dönüştüren ilk üniversite oldu. 2009 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi bünyesinde farklı dillerde akademik çalışma yapılmasına imkan sağlayan Yaşayan Diller Enstitüsü kuruldu. İlk başta sadece yüksek lisans çalışması yapan öğrencilerin kaydının yapıldığı bu bölüme 2011 yılından itibaren lisans öğrencileride alınmaya başlandı.

Ancak 2009 yılında TZP-Kurdi Kürt ailelere bir çağrıda bulunarak okulların açıldığı ilk hafta çocuklarını okula göndermemelerini söyledi. Bu kararın elbette pedagojik bir etkisi vardı çünkü çocuklar eğitim hakkından yoksun kalmaktaydı. Ancak bu girişimin bir etkisi oldu ve sonrasında Kürtçe eğitim televizyonlardaki tartışma programlarının en önemli konusu oldu. Türk toplumu ilk defa böyle bir tartışmayla yüzyüze kalmaktaydı. 2012 yılında hükümet bir adım daha atarak Kürtçenin birinci sınıftan itibaren seçmeli bir ders olacağını ilan etti. Ancak Kürt hareketi bunun ciddi olmayan bir yaklaşım olduğunu, bir hükümet

taktiği olduğunu ifade ederek Kürt halkını çocuklarını seçmeli ders şeklindeki eğitime kaydetmemeye çağırırdı.

2012 yılından itibaren Türkiye’de devam eden bir çözüm ve müzakere süreci vardır. Bu dönem içinde Erdoğan tarafından gündeme getirilen bir demokratikleşme paketine dikkatlice bakmak gerekir. Bu paketdeki düzenlemelerden bir tanesi anadilde eğitime dairdi ancak paketdeki düzenlemeye göre Türkiye’de geleneksel olarak kullanılan dillere dayalı olarak yapılacak anadilde eğitimin özel okullarda mümkün olabileceği şeklinde bir düzenleme getirilmekteydi. Burada ciddi bir handicap söz konusu çünkü bu imkanın kamu okulları aracılığıyla insanlara sunulması gerekir. Bunun yerine hükümet Kürt çocuklar anadillerini öğrensin diye onların yoksul ailelerinin bu tür bir eğitime para ödemesini beklemektedir. Ayrıca bu okullardaki anadilde eğitim ise ancak lise seviyesinden itibaren başlayabilecekti. O dönem ki Kürt partisi Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) bu insiyatifi bu haliyle desteklemediğini belirtmiş, ana dilde eğitimle ilgili düzenlemenin bu eğitimin kamu okullarında ve eğitime başlangıç seviyesinden itibaren verilmesi gerektiği yönündeki talebini yinelemiştir.

Kürt hareketinin desteklediği girişim sonrası 15 Ekim 2014 tarihinde Kürtçe eğitim vermek amacıyla 3 okul açılmıştır. Ancak okullar açıldıktan hemen sonra polislerce basılıp mühürlenmiş, bu karşılık Kürtlerde bu okullara asılan mühürleri sökerek okulları yeniden açmış ve eğitimin devam etmesini sağlamaya çalışmışlardır. Diyarbakır’da açılan okul valilik tarafından ancak özel lise şeklinde kabul edildikten sonra çalışmalarını sürdürebilmiştir.

Sonuca gelirse, Türkiye’deki Kürt toplumu dili bir direniş aracı olarak kullanmıştır. Eğer bugün kürtlerin yürüttüğü mücadelenin taleplerine bir

çözüm geliştirmek istiyorsak, ya da çatışmaya çözümden bahsediyorsak bu noktada dil hakkının çok önemli olduğunu hatırlamalıyız ve sürece bu haklardan başlamalıyız. Çatışmanın önlenmesi noktasındaki en önemli konulardan birisinin dil hakları olması gerekir. İnanıyorum ki bu masanın etrafında bu alanda uzman olan çok sayıda isim var. onlarında bu konuya dair görüşlerini duymak isterim.

Moderatör Aydın Uğur sunum sonrası soru ve cevap bölümünü açmıştır.

Katılımcı: Ben 30 Eylül tarihinde yapılan düzenlemeye ilişkin bir ekleme yapmak istiyorum çünkü o konuda önemli olan iki nokta kamuoyu tarafından yeterince tartışılmamıştır. Hazırlanan yasa eğitimde hangi dilin kullanılacağına bakanlar kurulunun karar vereceğini ifade etmektedir ancak bu konuda henüz bir çalışma yapılmamıştır. Bu konudaki uygulamanın nasıl olacağı, hangi araçların kullanılabilceğı gibi konularda kararın Milli Eğitim tarafından verileceğı söylenmesine rağmen bu konuda da henüz bir ilerleme sağlanmamıştır.

Katılımcı: Ronayi 2001 yılında öğrencilerin başlattığı kampanyadan bahsetti. Ben bu sürecin mağdurlarından bir tanesiyim. O kampanya ile üniversitede dil kurslarının açılması için yasal bir çalışma başlatılmıştı. Aslında dilekçenin dili son derece yumuşaktı. Bu kampanya hem bizim için hem de devlet için yeni birşeydi. Biz sunduğumuz dilekçeler aracılığıyla üniversitede kürtçe eğitim talep ettik. Bize çok ciddi bir baskı uygulanıyordu. Devletin bizim üzerimizde estirdiğı terörizme yönelik ise medya çok farklı bir retorik kullanıyordu. Bu konuya dair herhangi bir disiplin suçu düzenlemesi olmamasına rağmen bana okuldan iki yıl boyunca uzaklaştırma cezası verildi. Bu aslında bir sivil itaatsizlik eylemiydi. Aramızdan 5 yıla kadar hapis cezası alanlar oldu. Bu sürecin

kendisi bize farklı hareket etme yollarını ve devlet üstüne farklı yönlerden etkide bulunmayı keşfetme imkanı sundu. Bence medyanın devlet ve toplum üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkisini inceleyen daha fazla çalışma yapılmalı, medya devlet ilişkisine daha derinlemesine bakılmalı.

Bir de devletin Kürtçe konusundaki yaklaşımına eğilmek istiyorum. Kürt halkı 2014 yılında 3 ayrı bölgede okullar açtı ancak devletin direnişi ve sınırlamalarıyla karşılaştı. Bu üç okul devlet desteğinden de yoksun bırakıldı. Üstelik devlet kurumları bu okullara bir sonraki sene başvurmaları halinde kendilerine özel okul statüsü verilebileceğini de ifade etmişlerdir. Kürtçe baskı altında tutulmuş, bu dil kamusal alanda kullandırılmamıştır. Bu şekilde baskı altında tutulmuş bir dile ilişkin hakları teslim etmenin yolu bu dilin eğitimde anadil olarak kullanılmasını sağlamaktır. Bu konuda Kürtlerde de bir direniş vardır ve devlet bu sorunu çözme konusunda bir tıkanıklık yaşamaktadır. Bu açıdan çok ince bir noktadayız. Devletin dil haklarını teslim edip ana dilde eğitime olanak sağlaması çok önemli bir şey olur.

Katılımcı: Ben dilin bize empoze ettiği kimlik ile Kürtçenin toplumda nasıl bilinip kullanıldığı konusu üzerine eğilmek istiyorum. Sayın Ned Thomas konuşmasında insanların konuştuğu dillerin nasıl bir kimliğe sahip olması gerektiğinden ve bu dillerin eğitimde kullanılması gerektiğinden bahsetti. Dil ve eğitim alanında insanların eşit bir şekilde haklarını kullanabilmesi gerekir. Bazı haklar kağıt üzerinde verilmiş olmasına rağmen malesef Kürtlerin haklarının eğitim alanında ete kemiğe büründüğünden bahsedemeyiz. Barış içinde birarada yaşamının imkanını sağlayabilmemiz için bu alanda bir gelişme ve ilerleme sağlanmalı, Kürtler bu sürece dahil edilmelidir. Bunun kolay olmayacağını biliyorum ama eğer mümkünse herkesin buna dair görüşlerini almak isterim.

Katılımcı: Ben devletin Kürtçe yayın yapan kanalı TRT6 hakkında konuşmak istiyorum. Ben bunun çok önemli bir çalışma olduğunu düşünüyorum ve biliyorsunuz bu adım Avrupa Birliği ile sürdürülen müzakereler sonrası uygulanmaya başlanmıştır. TRT 6'nın Kürtçe yayın yapması ve Kürtlerin de bunu red etmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Tepeden inme bir kararla yürütülen ve Kürt halkının reddettiği bir kamusal yayını nasıl sürdürebilirsiniz?

Katılımcı: Ronayi Kürtçenin bugün nasıl seçmeli bir ders olarak alınabileceğinden ve Kürt hareketinin nasıl kendini bu yöndeki bir düzenlemeden mesafeli tuttuğundan bahsetti. Bu durumun kendisi dilin nasıl bir direniş aracı haline dönüşebileceğini, siyasetin konusu haline gelebileceğini ama aynı zamanda bir asimilasyon konusu olabileceğini göstermektedir ve bence devletin bu konulara büyük bir önem vermesi gerekir. Bence anadilde eğitim ile siyasetin birbirine karışması bir dezavantaj olabilir. Bu çok önemlidir çünkü pek çok insan dili korumak için çok büyük çabalar sarfetmekte, buna karşılık bazı bedeller ödemektedir. Bu durum alanda çalışan bireyler için son derece zor bir durumdur. Mesela öğretmenler bir müfredatın veya kaynağın olmadığı koşullarda dili seçmeli olarak öğretmek gibi imkansız bir göreve tabi tutulmaktadırlar. Özellikle öğretmenlerin eğitimi ve müfredatın olmaması gibi konular çok sıkıntılı durumlardır. Ancak bana göre Kürt hareketinin boykot yerine bu kurslara katılım için çağrı yapması, eksikliklerinin ortaya çıkmasını sağlaması ve dolayısıyla daha fazla reform yapılması için baskı kurması gerekir. Sizce boykottan ziyade bu kurslara katılımında bir direniş faaliyeti görevi görür mü?

Konuşmacı Ronayi Önen: Kürt hareketinin genel yaklaşımı bu düzenelemeye karşı çıkmak ve bu alanı bir direniş alanına çevirmektir. Yapılması gereken kursların açılmasının önündeki engellerin kaldırılıp bu okulların faaliyet göstermesini sağlamaktır. Seçmeli ders sistemine dayalı kursların devam etmesi lazım. Benim kişisel görüşüm yeni kuşağın dili konuşamaması sebebiyle dilin öldüğü yönündeki şikayetlerin dikkate alınması ve yeni kuşağın bu fırsatı kullanarak kurslara katılmasıdır. Bu kursların açılması ve faaliyet yürütmesi önündeki engeller kaldırıldıktan sonra bu kurslara devam edilmesi ve bu fırsatın kullanılması gerekir. Bir örnek vereyim, üniversitede Kürtçe dil öğretmenleri için bir eğitim programı açılmıştır ancak hükümet bu insanlara mezuniyet sonrası dönem için herhangi bir iş imkanı sunmamıştır. Sadece 6 tanesi atamalarının yapılması imkanına kavuşmuştur. Bu durumdakimden Kürtçe eğitim vermesini bekliyorsunuz ki? Kürtçe ayrıca okullardaki seçmeli dersler listesinde de yer almamaktadır.

Kürt halkının TRT 6 kanalına verdiği tepkinin arkasında kanalın kamuya değil devlete ait bir kanal olması yatmaktadır. Kürtler bu kanalın yıllarca kendilerini bir halk olarak inkar ettiğini, şimdi de bu inkarı Kürtçe dilinde sürdüreceğini ifade etmektedirler. Bu kanal bizim dilimizi kullanıyor ama kimliğimizi inkar etmeye devam ediyor diyorlar.

Katılımcı: Hükümetin yaşanan insan hakları ihallerini eğitim materyallerinde nasıl işlediğine dair bir çalışma yapıyordum ve bu çalışmayı yakın dönemde bitirdim. İncelediğim materyallerde Kürt kimliği ya da tarihine dair hiçbir şeye rastlamadım. Kürtçe kitaplarda 'Kürtçe' kelimesi bir kere dahi kullanılmamıştır.

Katılımcı: TRT 6 konusunda bir düzeltme yapmak istiyorum. Bu kanal bir devlet kanalı değildir. Bir özel şirket tarafından açılmış bir kanaldır. Devlet bu konuda çok stratejik davranarak bunun bir devlet kanalı olmamasını temin etmeye çalışmıştır.

Katılımcılar yuvarlak masa toplantısının öğleden sonraki ikinci bölümünde

Katılımcı: Kürt halkı seçmeli kursları talep etti ancak hükümet altyapının yeterli olmadığını ifade etti. Ben bunu kendi çocuklarımla eğitimi sırasında da yaşadım. Ayrıca bu kırsal bölgelerde sıklıkla yaşanan bir durumdur. İlkokul seviyesinde eğitim vermeye hazırlanan bir okul gelecek yıl Eylül ayında kapılarını açmaya hazırlanıyor. Önce müfredat hazırlanacaktır. Okul özel bir okul olacak ancak öğrencilerden harç ücreti almayacaktır.

Katılımcı: Anadilde eğitim hareketi ile direniş hareketi arasındaki ilişki nedir?

Katılımcı: Ben derin mülakat yönetimi kullanarak içinde hala büyük acılar taşıyan 350 aile ile görüşme yaptım. Benim vardığım sonuç, bu acı çeken ailelerin taşıdığı en büyük acılardan birinde dillerinin inkar edilmesi olduğunu söyleyebilirim. Bu insanlar bünyelerinde çeşitli alt kimlikler taşımakla beraber bu durum basit bir inkarın ötesine geçmektedir. Kürt sorununun temelinde yatan sebeplerden biride dilin inkar edilmesidir.

Konuşmacı Ronayi Önen: Biz anadilde eğitim sınıflarını mümkün olan en iyi seviyede hazırlamaya çalışıyoruz. Bu amaçla toplantılar, konferanslar ve çalışma atölyeleri düzenlemekteyiz. Biz bu etkinliklerde sadece anadilde eğitim hakkından bahsetmiyoruz, bunun nasıl uygulamaya sokulabileceğininide konuşuyoruz. Toplumsal cinsiyet ve hiyerarşi gibi sorunlar eğitim sürecinden tasfiye edilmelidir. Bu düzenlediğimiz seminerlerde sadece materyal hazırlamıyoruz, yeni alanlarda geliştiriyoruz. Bizim Kürtçe dilinde yeni bir şeyler söylememiz gerekiyor. Hem materyallerimiz hem de öğretmenlerimiz hazır olmadığı için biz bu girişimin başarılı olup olmayacağını bilemiyoruz. Belki bunu tespit etmek bir kaç yıl içinde söz konusu olabilir. Henüz bu alanda çok mesafe almadık ama Kürtçe dilinde eğitim konusunda hazırlanan müfredat eğitim hakkından ayrı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Katılımcı: Sunumunuzda medreselerden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinden bahsettiniz. Medreselerde hangi alanlarda eğitim veriliyordu, eğitim ve öğretim nasıl gerçekleştiriliyordu? O dönem kullanılan eğitim materyallerine erişmeniz ve onları yeniden kullanmanız mümkün mü?

Katılımcılardan Fazıl Hüsnü Erdem ve Tarık Çelenk

Konuşmacı Ronayi Önen: Buna dair bilgiler bende mevcut değil.

Katılımcı: Neden? Eğer Kürtçe üzerine biz uzmansanız o zaman bu bilgilere sahip olmanız, bu konular üstüne çalışmış olmanız gerekir.

Konuşmacı Ronayi Önen: Ben kişisel olarak bu konular üzerine çalışmıyorum ama farklı üniversitelerde bu konular üzerine çalışanlar var.

Katılımcı: Ben dil hakları, ekonomi politik ve güç arasındaki ilişkileri tartışmak istiyorum. Azınlıkların herhangi bir ekonomik ve politik güce sahip olmadan azınlık hakları konusunda talepte bulunmaları neredeyse imkansızdır. Ortada bu zorluklara dair bir sürü örnekte var. Kürt nüfusu arasında ekonomik güç ile dil hakları arasındaki ilişkinin boyutu nedir? Yine buna ek olarak bugün burada Kürtlerin dil hakları konusunda hangi uluslararası çerçevenin mevcut olduğundan bahsedilmedi. Ana sözleşmede bir sorunun varlığı söz konusudur. AB'ye uyum sözleşmesi ile Ulusal Azınlıkların Korunmasına dair Sözleşme kullanışlı bir çerçeve

olabilir. Ben bu tür enstrümanların mücadele safhasında kullanılıp kullanılmadığını öğrenmek isterim.

Katılımcı: Medreselerde verilen eğitime siyasal eğitim, dil eğitimi, astroloji ve dini eğitim dahildi. Ancak burada tartıştığımız konular bunlardan farklı konular.

Katılımcı: Ben Çerkez kökenliyim. Erkek kardeşim doğduğunda babam kendisine Çerkezce bir isim vermek istedi. Ama Nüfus idaresindeki memur babama neden çocuğuna Çerkez ismi verdiğini sorup buna itiraz etmiş ve kardeşimin ismini Türk ismine çevirmiş. O zaman babam haklarının farkında değildi. Daha doğrusu buna itiraz edebileceğinin farkında değildi. Kendisi şimdi milliyetçi hareketin bir parçası olmasına rağmen bugün bu alanda mücadele edildiğini görünce kendini çok gururlu hissediyor. Biz henüz yetişkin insanlar değilken kendisi bizim Çerkez kimliğinden uzak olmamızı tercih ederdi. 2000 yılının başına kadar kendini bu anlamda ifade de edemiyordu. Biz bu ulusu kurtarıırken Türk olmadığımızın farkında değildik. Bunun farkına 300 sene sonra vardık. Biz Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına sürgün olarak gelmişiz ve imparatorlukta kapılarını bize açmış. Doğu'ya gittiğinizde resmi yapının ya da binanın köyün merkezinde olduğunu görürsünüz. Ama Batı'ya gittiğinizde başka bir şey gördüm. Batıda yaşayan arkadaşım da kalırken okula gitmek için hergün otobüse binmek zorundaydım çünkü okul köyün dışına kurulmuştu. Öğretmenlerin atamaları yapılıyor ama okulda tek başına bırakılıyorlar. Sahip oldukları ideoloji ve yaklaşıma ihtimam gösterilmiyordu. Dil ve kimlik açısından bakıldığında bu ülke sınırları içinde yaşayan topluluklar gerçekte her ne kadar iç içe yaşasalar da yabancı olarak görülmüş, dilleri ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Konuşmacı Ronayi Önen: Dil hakları ve siyasal güç konusunda ifade ettiklerinize tamamıyla katılıyorum. Şunuda unutmamak lazım, Kürt halkı herhangi bir siyasi statüye sahip olmadan da dil haklarına sahip olma konusunda mücadele yürütmüştür. Dil ve anadilde eğitim Kürt hareketinin olmazsa olmazlarından birisiyken aynı oranda halkın siyasal örgütlenmeside çok önemlidir. Dil hakkının yerel yönetimlerden ayrılmaması gerekir çünkü bu birimler bu sorunların üstesinden gelebilecek birimlerdir.

Katılımcı: Çerçeve anlaşma elbette bir temel oluşturmaktadır. Bir hukuk oluşturmuştur ama bağlayıcı değildir. Bu tür çalışmalar genelde otorite ile uyumlu olarak ve hükümetin potansiyeli kullanılarak yerine getirilir. Ancak çerçeve anlaşmanın hükümet üzerinde tümüyle ahlaki açıdan bağlayıcı bir rolü yoktur. Çerçeve anlaşmanın dile yönelik hassasiyeti arttırma konusunda bir bağlayıcılığı olabilir. Burada çok önemli üç alan vardır ki bu alanlar medya, eğitim ve idari alanlardır. Bu tür sözleşmeler, anlaşmalar ve onların ortaya çıkardığı yasalar çok önemlidir ancak nihayetinde bu sorunu çözecek olan siyasal mücadeledir. Özellikle dil meselesi merkezi hükümetin ademi merkeziyetçi bir hal gelmesini gerektirmekte.

Katılımcı: Dil hakları ile bir ulusun kaderi birbirine çok paralel şeylerdir. Birbirine zarar veren bu ilişkinin ne zaman sona ereceğini düşünüyorsunuz?

Katılımcı: Hükümet yasal sorunlardan kaçınmak için TRT 6'nın idaresini tümüyle özel şirkete aktaramıyor. Kürtler ve Türkler birbirine çok benziyorlar ve hepsi de şu anda TRT 6'yı oldukça eleştiriyorlar. Devletin TRT 6'nın kurulma sürecine halkı da dahil etmesi gerekirdi ki bu da onları daha avantajlı bir noktaya taşırdı.

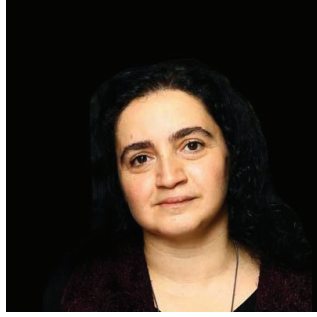
Katılımcı: TRT 6 ile ilgili ifade ettiğime bir ekleme yapayım, devlet ortaya çıkabilecek yasal karmaşaların üstesinden gelebilmek için özel şirkete taşeron firma gibi sözleşme imzalatarak çalışma yürütüyor.

Konuşmacı Ronayi Önen: Ben bu konu hakkında düşünürken bu meselelerin gerçekten önemli olup olmadığını, bir şeye katkısı olup olmadığını düşündüm çünkü aslında bu ülkede herşey geriye doğru gidiyor. Eğer bu sunumu bundan 6 ay önce yapmış olsaydım, çok daha istekli durumda olur, daha fazla kanalın açılmakta olduğunu ifade edebilirdim. Ancak mevcut sürecin beni çok cesaretlendirdiğini söyleyemem. Bu soruya kimsenin açık bir yanıt verebileceğini sanmıyorum o yüzden bu mücadelenin gelecekte devam edeceğini ifade edebilirim.

Katılımcılar yuvarlak masa toplantısına verilen ara sırasında

Konuşmacı: Karin Karakaşlı⁷

Karin Karakaşlı

Ben sunumumun temeline kendi yaşamımı alacağım çünkü ben belli bir kimliğe ait insanım ve bu kimlik bir insanın yaşamını son derece siyasal bir yaşam halinede getirebilir. Yaşamımdaki bazı önemli köşetaşlarına bakacağım çünkü bunların bir kısmı hükümetin uyguladığı siyasetlerde denk düşüyor. Dil elbette önemlidir ama dilden önce sesler vardı. Bu seslerin ezberlenmesi onların bir araya konulmasını gerektirmiştir ve evde konuşulmasının arkasındaki sebepte budur. Bir çocuk doğal olarak kendisinin evde konuştuğu dili yani anadilini dünyanın her yanındaki insanların anladığını düşünür çünkü o çocuğun dünyasını çevreleyen evde konuşulan dil, yani anadilidir. Mevcut durumda Ermeni olmak Ermenice konuşmayı gerektiren birşey değildir. Yaşanan soykırım sebebiyle bir kaç kuşak Ermeni toplumu kendi dilini konuşmaktan yoksun kalmıştır çünkü sürekli olarak göç yaşanmıştır. Bunun bir sonucu olarak ortada Ermeni kimliğine sahip çıkan ama Ermenice konuşmayan çok sayıda insanın varlığından bahsedebiliriz.

⁷ Yazar Karin Karakaşlı aynı zamanda haftalık *Agos Gazetesi*'nin Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısıdır

Bizim kimlikle ilgili olarak sorguladığımız bir diğer süreç daha vardır ki o da hayatta kalma kavramıdır. Ermeniler hayatta kalabilmek için Müslüman olmak zorunda kaldılar. Bunlardan bir kısmı daha sonra yeniden Hristiyanlığa dönselerde bir kısmı Müslüman olarak kalmayı arzu etmiştir. Mesela Patriklik makamı buna dair pek çok soruyla karşı karşıya kalmaktadır.

Benim çok klasik bir ailem vardı. Annem ve babam Ermeniydi. Ermenice konuşmamı sağlayanda büyükannemdi. Ben o konuştuğum dilin Ermenice olduğunu adımımı evden dışarı atıp başka diller duyana kadar fark etfark etmemiştim de. Evde televizyonumuz vardı ve ben o kutudan gelen dil ve sesler duyardım o çocuk halimle. Büyükanneme bu duyduğum dilin ne olduğunu sorduğumda bana Türkçe olduğunu söyledi. Peki bizim kullandığımız dil ne diye sorduğumda *Ermenice* dedi. Bununla birlikte aklımda ilk kez etiketlenmiş herşey yavaş yavaş birbirinden ayrılmaya başladı. Bu etiketler ben çocukken oluşmuştu ve benim Ermeni kimliğimin oluşmasına ve yerleşmesine bir çapa gibi katkıda bulunmuştu.

Çok dilli olmak benim için hem bir şans hem de hem de şanssızlık olmuştur. İlkokula başladığım ilk yıl bütün Ermeni öğrencilere olduğu gibi benim içinde tam bir travma yılıydı. Çünkü bizim hem yeni bir dil, hem de yeni bir alfabe öğrenmemiz gerekiyordu. Bir yandan 28 harften oluşan Latin alfabesini, öte yadna 38 harften oluşan Ermeni alfabesini öğrenmeye çalışıyordum. Konuşulan bir dili öğrenmek elbette benim için çok önemliydi. Ancak gerçekte yaşanan o değildi. Ermenice, Türkçe ya da İngilizce'ye benzemiyor daha çok Latince'ye benziyor. Latince'nin kurgulanmasında Ermenice ile ilişkili bir durumda var.

Bütün okullarda olduğu üzere, bizim ilkokulumuzda da bir Türk kökenli Müdür Yardımcısı vardı. Bu Müdür yardımcısının okulda olmasının sebebidir okulun nasıl faaliyet yürüttüğü, müktesabatın nasıl uyguladığı, faaliyetlerin nasıl yerine getirildiği, resmi tatillerin nasıl kutlandığını takip etmek içindi elbette. Gerçekte ise bu müdür yardımcılarını devlete rapor veren ajan türünden insanlardı. Artık yaşanan bu değil çünkü bu müdür yardımcılarını artık başka işler yapıyorlar ve Ermeni müdürler ile Türk müdür yardımcılarını arasında daha akıcı bir iletişim sağlandığında okullar daha iyi faaliyet yürütebiliyorlar. Ben 1980'li yıllarda ilkokula giderken o zaman resmi tatillerin büyük bir coşkuyla kutlanması gerekmektedir. Ermeni çocukların istiklal marşını herkesten daha coşkulu şekilde okuması, Atatürk'ün sözlerini ezberlemesi gerekiyordu. Okullarda kitaplar mavi ve kırmızı renkli kağıtlarla kaplanırdı. Ermenice kitaplar mavi renkli kağıtla kaplanırken Türkçe kitaplar kırmızı kağıtlarla kaplanırdı. İlkokul ve ortokulu bitirdikten sonra öğretmenlerim benim çok başarılı olduğumu düşündükleri için Ermeni Lisesi yerine Türk lisesine gitmemi istediler. Benim Türkçe eğitim veren bir okula gitmem her ne kadar son derece mantıklı idiyse de ben yine de arkadaşlarımdan ayrılmak istemiyordum. Bende lise eğitiminde Avusturya Lisesi'nde devam etmeye karar verdim.

Ermenice ve Türkçe eğitim gördüğüm dönem aynı zamanda ASALA'nın Türk diplomatlara yönelik saldırılar gerçekleştirdiği döneme denk geliyordu. Aldıkları eğitim sebebiyle Ermeni çocuklar Türkçe okuyabiliyorlardı. Bu sayede gazetelerin Türkiye'nin Türklerin olduğunu ifade eden başlıklarını, Ermeni terör grupları şeklindeki ifadelerini rahatlıkla görüyorlardı. Siz de bunları okuyan bir Ermeni olarak bu örgütlerin kötü insanlar tarafından kurulduğunu düşünür ama buna karşılık kendinizin kötü bir insan olmadığını bildiriniz. Sonra bu meseleleri sorgulamaya başlırsınız. Tarihte Ermeni halkına ne olduğunu,

Ermeniler iyi insanlar değilse Ermenicenin neden kullanıldığını kendi kendinize sormaya başlarsınız. Ancak bu soruları kendilerine soracağınız kadar çok Ermeni yoktur ortada. Aileler de zaten çocuklarının kendilerine bu tür sorular sormasını istemezler. Benim ailem ve arkadaşarımda buna dahildi. Ailem bana dinim sorulduğunda Ermeni demememi, Hristiyan olduğumu söylememi isterdi. Öyle görünüyordu ki Hristiyan olmak Ermeni olmaktan daha iyi birşey olarak görülüyordu.

Gittiğim Avusturya Lisesi'nde herkes belli bir dereceye kadar eşitti. Orada Musevi arkadaşarımda vardı. O okula devam ederken bir üçüncü dil öğrenmeye başladım ve Türkçe ile Ermenice dışında bir üçüncü dil öğreniyor olmak bana bir özgürlük gibi gelmeye başladı. Halende Almanca için aynı şeyi hissediyorum. Okulda Türk devrimi ve Atatürk ilkelerine dair derslerde alıyorduk. O derslerden birinde öğrencilerin öğretmene Kürtlere dair sorular sorduğunu hatırlıyorum çünkü Türklerin tarihinde Kürtlerden kısmen bahsediliyordu ama sonradan ortadan kayboluyordu. Ermeni okullarında ise tarih ve coğrafya genelde Türkçe verilmekte, Ermeniler konusunda ise daha çok bireyler üzerine eğilen bi müfredat kullanılmaktaydı. Ulusal asimilasyon bu okullarda da bir sorundur elbette. Örneğin kimya, biyoloji, fizik ve matematik gibi fen derslerinin Ermenice verilmesi gerekiyordu. Ama bu konular üniversitede Ermenice dilinde öğretilmediği ve üniversiteye girişi sınavıda Türkçe yapıldığı için bu konuları Ermenice almak pratik anlamda ciddi sorun yaratmaktadır. Türk tarihi meselesine dönersek, tarih öğretmenimiz Kürtlerin aslında Türk olduğunu, karda yürürken çıkardıkları kart kurt seslerinde dolayı onlara Kürt denildiğın anlattı. Bunu anlatan kişi öğrencilerin tamamıyla ciddiye aldığı ve öğretmen görevini ifade eden bir kişiydi. Benim sürekli olarak dillere karşı bir ilgim olmuştur. Boş zamanlarımda dillerin kökenlerine dair daha fazla şey öğrenmeye çalışıyorum. Dillerin kökenini araştırırken Kürtçe ile Ermenicenin Hint-Avrupa dilleri ailesinden

olduğunu ve birbirine paralel diller olduklarını fark ettim. Öğretmenime Kürtçenin Ermenice gibi Hint-Avrupa dil ailesinden olduğunu söyledim. Bunun üzerine hocam ben sınıftan kovdu. O zamandan bu yana Kürtçe ve Ermenicenin düşündüğüm gibi normal ve doğal diller olmadığını fark ettim.

Benim Ermeni kimliğim ile ilgili olarak ifade edebileceğim bunlar. Ben siyaset ile fazla ilgilenemeyen orta sınıf bir aileden geliyorum. Ailem daha çok dini geleneklerini korumaya çalışıp hayatta kalmaya çabalayan bir aileydi. Kiliseye giderdim ama Türkiye’de verilen eğitimin gereği olarak batı modeline uygun bir insan olmam gerekirdi.

Dillere ve dillerden yapılmış çevirilere özel bir ilgim var. Ancak bir dili öğrenmeye başlarken her zaman içimde eksik bir şey olduğunu hissedirim. Diğer insanların Ermeni edebiyatı hakkında bilgisi varken ben Ermeni olmama rağmen benim bu konuda bilgim yoktu. Agos Gazetesinde çalışmaya başladıktan sonra İstanbul’daki bir Ermeni lisesine gittim ve oradan bir öğretmene bana Ermeni edebiyatına ilişkin özel ders vermesini söyledim. Okuldaki müdür yardımcısı ben okulu her ne zaman ziyaret etsem beni takip edip ne yaptığımı öğrenmeye çalışıyordu çünkü ben ona göre Agos Gazetesi’nden gelen birisi olarak sakıncalıyım. Herhalde benim bir şeyler öğrenmek için orada olduğumu düşünemiyordu. Bu yaklaşım Agos Gazetesine farklı bir yaklaşım sergilendiğininde göstermekte. Agos 1996 yılında kuruldu ancak yayınevi ondan 3 yıl önce yani 1993 yılında kurulmuştu. Bu tür kurumsallaşmalara Kürtlerin hak mücadelesinde katkısı oldu çünkü onların yürüttüğü mücadele Ermenileri de etkiledi. Bu dönem içinde Diyarbakır’ın Ermeni kimliğide ilk kez yoğunlukla tartışılıyordu. Gazete ve yayınevi bu koşullarda kuruldu. Dönemin Türk basını Patriklik makamını Türkiye’nin en önemli terör örgütü olarak lanes ediyor, kurum ile PKK arasında yakın bir bağ olduğunu

iddia ediyordu. Gazeteler sürekli olarak PKK'liler, Kürtler ve Patriğin resmini yanyana basıyor, aynı haberlerde kullanıyorlardı. Bu yayınlara bir yanıt olmak üzere Patrik Türk basınına bir toplantı daveti gönderdi. Ancak insanlar neden patriğin her yayından sonra böyle bir şey yaptığını sorguluyor ve Ermenilerin kendilerine ait bir gazetesinin olmasının ve görüşlerin buradan ifade edilmesinin daha iyi olacağını düşünüyorlardı. Bu tartışmaların olduğu dönemde hali hazırda Marmara ve Jamanack isimlerini taşıyan ve oldukça önemli birer yayın olan 2 Ermeni gazetesi yayınlanmaktaydı. Ancak her iki yayında Ermenice yayınlandığı için daha çok eski kuşaklara hitap ediyordu ve bu kuşaktan insanlarda bu gazeteler üzerinden genelde vefat haberleri türünden haberleri takip ediyordu. Agos ise hem Ermenice hem de Türkçe olarak yayınlanıyordu. Bu gazetenin yayınlanması hem hükümetin hem de Ermeni cemaatinin bu gazete ne yapmak istiyor yönündeki meraklarını uyandırdı. Gazete solcu muhalif bir gazeteydi ve haberlerinde Ermeni toplumu, Ermenilerin tarihi gibi konuları öne çıkarıyordu. Ne hükümet nede cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte iktidar odağından uzaklaştırılmış olan muhalif kesimler gazetenin çizgisinin ne olduğunu tam olarak anlayabiliyordu. Bazı Ermeniler gazeteyi kendilerini Türklere teşhir etmekle, Türkçe yayınlandığı içinde bir ajan yayını olmakla suçuyorlardı. Kısacası kimse Agos'u sevmeydi. Ancak gazete nihayetinde farklı bir Ermenilik perspektifi sunuyordu.

Gazete kurulduktan ve siyasallaştıktan sonra belli sorumluluklar altına girdi ve önemli bir rol oynamaya başladı. Gazeteyi etkileyen en önemli şeylerden birisi kurucusu Hrant Dink'in özel yaşamı, cemaatin yaşlıları ve önde gelenleriyle kurulan ilişkiler, Hrant'ın toplumda ve basın dünyasında nasıl görüldüğüydü. Gazetenin bu rolü almaya başlaması 21. yüzyılın başında ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin başlatıldığı döneme denk geliyordu. Sadece Ermeni toplumu değil bir bütün olarak Türkiye toplumu ortaya çıkan bu yeni durumdan dolayı umut

ve heyecan taşıyordu. Benim Türkiye hakkında iyimser olduğum en son örnek Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri süreciydi. Ortada büyük bir heyecan atmosferi vardı.

Daha sonra hepinizinde hatırlayacağı üzere Ermeni tarihinin ilk kez Türkiye'de tartışılabilirdiği bir döneme girildi. Hrant Dink tam o dönemde Atatürk'ün manevi kızı olan Sabiha Gökçen'in Ermeni olduğuna dair bir makaleyi Gökçen'in teyzesi olduğunu ifade eden bir Ermeninin ifadelerine dayanarak yazdı. Ağos'ta yayınlanan yazıda Hrant Dink çok özel bir perspektif kullandı çünkü bu haber skandala sebep olacak kadar son derece önemli bir konuya ilişkindi. Yazının yarattığı tartışma sonrasında ortaya çıkan durum kaygı vericiydi. Yazı Ağos'ta yayınlandıktan iki hafta sonra Hürriyet gazetesi tarafından manşete çıkarılınca Genelkurmay Başkanlığı içinde tam 18 kez Türk kelimesi geçen bir bildiri yayınlayarak bu yayının Türk kimliğinin bir sembolü olan Sabiha Gökçen'in hatırasına bir hakaret niteliği taşıdığını söyledi.

Ağos'ta yayınlanan bu haberden bir süre sonra bu sefer ilgi Hrant Dink'in Ermeni meselesi üzerine yazdığı bir yazıya yoğunlaştı. Ağos Ermeni sorunu üzerine 11 haftalık bir seri yayınladı ve bu serinin 8. Haftasında diaspora meselesi işleniyor, Lübnan, Türkiye ve dünyanın diğer yerlerinde yaşayan Ermenilerin yaşadığı tecrübeler işleniyordu. Diaspora'da yaşayan Ermenilerin hiçbirisi sadece Ermenice dilini konuşan insanlar değiller. Amerika'daki Ermenilerin kendi sitilince ingilizce konuştukları söylenir. Fransızca ve Ermenicenin birarada olduğu kombinasyon çok beğenildiği gibi Arapça ile Ermenicenin birarada olduğu kombinasyonda farklı bulunur. Ancak Ermeni diasporası Türkçe'nin kullanılmasından neredeyse alerjik bir rahatsızlık duyar. Bu kesimler Türklerin Ermenilerin düşmanı olduğunu, Türkiye'deki Ermeniler kendi aralarında Türkçe ile Ermenice dilleri şeklinde bir kombinasyonla konuştuklarında

bunun kendilerine yaşadıkları acı tarihi hatırlattığını söylerlerdi. Hatta Ermenilerin neden hala Türkiye’de yaşadığını dahi sorgulayanlar vardı. Yinede Ermeni Diasporası Türkiye’deki Ermenilere karşı o kadar sert yaklaşan bir lobi değildir. Anadolu’dan diğer ülkelere göç eden Ermenilerin pek çoğu Türkiye’ye geldiklerinde bir sıcaklıkta hissetmektedirler. 1999 yılından sonra Karabağ sınırı kapatılınca cahilliğe dayalı tam bir kampanya da başlatılmış oldu. Türkiye’deki Ermeniler ile Ermenistan’daki Ermeniler arasında tam bir kaynaşma var. Hrant diaspora’ya yönelik o makalesinde Türk problemini tam bir takıntı haline getirdiklerini ve bununda onları önüne kimliklerini geliştirme konusunda engel çıkardığını yazdı. Ermeni kimliğinin Türklüğe referans yapılarak kurulamayacağı, trajik tarihsel bir olayın sürekli belirleyici bir faktör olamayacağını yazdı. Tam tersine bu kimliğin bunlardan bağımsız oluşturulması gerektiğini ifade etti. Hrant Dink bu makalede Türk kanından zehirlenmiş bir kan şeklinde bahsedince sağcı basın Sabiha Gökçen makalesinde hemen sonra bunu öne çıkardı. Hrant bu yazıdan dolayı 6 ay hapis cezasına çarptırıldı. Hrant ondan sonraki dönemde de kendini bu durumdan kurtaramadı ve ölene kadar medya ondan 6 ay hapis cezasına çarptırılan Ermeni gazeteci diye bahsetti.

Hrant Dink’in bir silahlı saldırı sonucu öldürüldüğü 19 Ocak tarihi bizim için çok önemlidir. Bu olaydan sonra Ermeni halkının mücadelesinde yeni bir dönem başlamıştır. Artık Türkler bile Ermenilerle yanyana durup ‘Hepimiz Ermeniyiz’ şeklinde slogan atabiliyorlar. Hrant Dink bir gazeteci değildi, o Türk hükümetine muhalif olan bir figürdü. Bir romancı olarak benim içinde ikinci bir kimlik oldu. İki kimliğin yani hem gazeteci hem de romancı olmanın yarattığı o görüntüler bir araya geliyor ve ortaya yeni bir renk çıkarıyor.

Konuşmacılar Karin Karakaşlı, Ronayi Önen ile moderatör Aydın Uğur yuvarlak masa toplantısı sırasında

Moderatör Aydın Uğur soru ve cevap bölümünü açmıştır.

Katılımcı: Kürtler Ermenilere göre daha az acı çektiler. Tarihçiler de buna dair çok önemli tespitlerde bulundular. Bugün tartışılan konulara dair bende görüşlerimi paylaşıp bazı katkılarda bulunmak istiyorum. Dil konusu dünyanın her yanındaki ulusların en nihai hedefleri arasında yer alır. Dil hakları talebi Kürtlerin sadece yakın dönemde ortaya çıkardığı bir talepte değildir. Bu talebin kökeni Kürtlerin 1920’li yıllarda kurduğu cemiyetlere kadar uzanır. Ronayi anadilde eğitimin Kürt hareketinin bir talebi olarak geliştiğini söyledi ama sanırım bunun Kürt toplumunun eskiden beri bir talebi olduğu şeklinde ifade edilmesi daha doğru olur çünkü geçmişten bugüne kadar çok sayıda farklı hareketten bahsetmek mümkündür. Eğitim noktasındaki bu ortak talep ise özellikle 1975 yılından sonra talep edilmeye başlanmıştır. Anadilde eğitim konusunda yasal düzenlemeler yerine getirilmediği gibi bu konuda birde siyasal

bir duruş sergilemek gerekir. TRT 6 meselesine gelirsek, bu kanalın bir devlet kanalı olduğunu bir yana bırakıp düşündüğümüzde bu gelişmenin kendisi bile Kürtçenin yasak bir dil olduğu zamanlardan geçtiğimiz düşünüldüğünde dahi çok önemli bir mentalite değişimine işaret eder. Bu sebeple Kürtçe dilinde yayın yapılması önemli bir değişim işareti olarak görülmelidir. Kürtlerinde dil hakkı konusunda mevcut olan bütün mücadele olanaklarını sonuna kadar kullanması gerekir.

Sürecin sonunda ne olacağı soruldu. Ben sürecin olumlu sonuçları olacağını düşünüyorum çünkü Kürt sorunu sadece Kürtlerin statüsü anlamında Türkiye’de değil dünyanın diğer yerlerinde de önemli bir sorundur. Devlet her zaman bir önceki devletin içinde bulunduğu halden daha iyidir ve ileri süreçteki devlette şu an ki devletten daha iyi olacaktır. Elbette sürecin önünde çeşitli engeller, zorluklar ve sorunlar vardır ve önceliğimizde bunların üstesinden gelmek olmalıdır. Ancak ben hem Kürtlerin siyasi konumu hem de geleceği hakkında son derece umutluyum.

Katılımcı: Dil kendi başına bir şey ifade etmez. Bunun en iyi örneklerinden birisi Antakya şehridir. Antakya Ermenice, Türkçe ve Arapça gibi birden fazla dilin birarada konuşulduğu Türkiye’deki en ender yerlerden biridir. Antakya’daki toplumun bu dillere göre kendi arasında bölünmelere ayrıldığını görebilirsiniz. İnsanlar muhtemelen etnik kimliklerini anadillerine göre tarif ediyorlar. Devletin asimilasyon yönündeki çabalarının dil üzerinden anlaşılması lazımdır elbette ama sadece bunun üzerinden de anlaşılmaması lazım çünkü ulus devlet gerçekte herşeyi yokeden bir projedir. O sebeple kimliğimizin bütün parçalarıyla yani dinimiz, cinsel kimliğimiz, ait olduğumuz sınıf ve kültür ile direnmemiz lazım. Dilde işte bu mücadelenin bir parçasıdır. Kürtçe eğitim konusunun iki yönlü olarak çözüme kavuşturulması

lazım diye düşünüyorum. Türklerin de Kürtçe öğrenmesi lazım. Dil ve güç meselesinden bahsettiğimizde sosyalleşmeden ve birden fazla dilin konuşulmasını desteklemekten de bahsetmeniz gerek. Örneğin Almanya'da yeni kuşaklar Türkçe öğrenmektedir çünkü ülkede çok sayıda Türkiyeli göçmen yaşamaktadır. Sömürge sonrası dönem için kullanılacak en önemli kavram stratejik gereklilik kavramıdır. Bu kavram sizin kimlik mücadelesi sürdürmenizi ama bu mücadelenin strateji boyutunu aşmamasını içerir. Yani yeterli ve geçici bir şey olmalı ama gerekliliğin ötesine geçmemelidir. Dil ve kimliğin bu mücadelenin sadece bir parçası olması gerekir.

Moderatör Aydın Uğur: Geçmişten ve bugünkü durumdan bahsediyoruz ancak bizim gelecek hakkında da konuşmamız lazım. İçinde bulunduğumuz dünya bizden farklı dilleri konuşmamızı talep ediyor veya bekliyor. Farklı diller bizim yaşamımızın farklı yönlerine hizmet edecektir. Bu sebeple insanların yaptıkları tanımlamalarla nasıl dile yönelik bir haksızlık yaptıkları üzerine biraz kafa yormak gerekir.

Katılımcı: Dilin toplumsal cinsiyet gibi diğer kavramlarla birlikte dikkate alınması gerektiğine katılıyorum. Ancak dilin bütününe sadece bir parçası olduğuna katılmıyorum. Dil bir yandan iletişimi sağlarken aynı zamanda hem hayatımızı hem de dünyayı algılamamıza imkan sağlamaktadır. İnsanları bir dile zorlamak demek sizin belli bir yaşam perspektifinde o insanların üzerine zorlamanız anlamına gelir. Diller için azınlıklar kavramını kullanıyoruz mesela. Bu kavram sanki doğal olarak ortaya çıkmış gibi düşünülmekte. Ancak belki bizim öncelikle toplulukların nasıl azınlık haline geldiğini sorgulamamız gerekir. Belki yasalar o toplulukları azınlık olarak tanımlayabilir ama bu şekilde tanımlanmış olan toplulukların hiçbirisi muhtemelen kendilerinin azınlık olarak tanımlanmasını kabul etmeyecektir ya da kendilerini öyle

görmemektedirler. Bu kavramlar çoğunluk olan toplumlar tarafından kasıtlı olarak azınlıkta bulunan kesimlere yüklenmektedir ve bizim yapmamız gerekende bu sürecin arkasında ne tür bir niyet olduğunu anlamaya çalışmaktır.

Son bir kaç yıldır pek çok platformda anadilde eğitimin ne olduğu, ne anlama geldiği üzerine çok sayıda sunumda bulundum. Ancak bu sunumlarda gözlemediğim bir şey varsa o da insanların ısrarla benim sunumumda eksik birşey arama çabalarıdır. Ben bunun eğitimde birden fazla dilin kullanılabileceğinin anlaşılmasını engelleyen tekçi bir yaklaşımdan kaynaklandığını düşünüyorum. Bu durumun Kürtlerin içinde bulunduğu mevcut duruma yönelik bir çözüm getirip getirmeyeceğini bilmiyorum ancak bence bu tür bir çözüm imkan dahilindedir. Elbette bu mücadeleyi birden fazla alanda aynı anda sürdürmemiz, anadilde eğitim hakkından faydalanabilmemiz için pilot projeler geliştirmemiz gerekir. Eğitimin çok dilli bir şekilde yapılmasının barışın inşasına yönelik çok önemli bir potansiyel katkı taşıdığını aklımızda tutmamız gerekir çünkü bu sayede farklı topluluklar birbirlerinin dillerini öğrenir, bu da toplumlar arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirir.

Bu nasıl gerçekleştirilebilir ve bunun Kürtlerin durumuna yansımaları nasıl olur? Şu anda Kürtler Kürtçe okullar, Türkler Türkçe okullar açıyorlar. İnsanlar bu durumun iki toplum arasındaki kutuplaştırmayı daha da derinleştireceğini ifade ediyorlar. İşte tamda bu sebepten dolayı, anadilde eğitim üzerine geliştirilecek bir modelin öğrencilerin bir başka dili öğrenmesine fırsat vermesi, bir dilin bir diğer dilin üzerine inşa edilebildiği bir eğitim sisteminin uygulamaya konulması gerekir. Kürtçe ve Türkçe birbirinden farklı alanlarda kullanılan eğitim dilleri olmak yerine karşılaştırmalı olarak öğretilmeli, okul ve eğitim sisteminin yapısı buna uygun olmalıdır. Dillerin birbiriyle bir etkileşim içinde olması,

dillerin çağdaş koşullarına uygun bir şekilde karşılaştırmalı olarak öğretilmesi gerekir.

Katılımcı: Dil ile ulusal kimlik arasında çok önemli bir ilişki olduğunu biliyoruz. Peki din ile kimlik arasındaki ilişki nasıldır? Mesela Ermeni toplumunda Katolikliğin rolü gibi. Din ile kimlik arasında tanımlanmış bir ilişki var mıdır? Varsa nasıldır?

Konuşmacı Karin Karakaşlı: Bu rolün etkisi giderek artmaktadır ve bunun sebebi de Ermeni toplumun bölünmüş olmasıdır. Devletin birliğinin korunması açısından Ermeni dili son derece gereklidir ve insanlarda bunun sağlanması için oldukça fazla çaba göstermektedirler. Ermeni dili geçmişte Ermenistan topraklarının farklı yerlerinde farklı lehçelerin konuşulması şeklinde bir gerçekliğe sahipti. Batı Ermenicesi Doğu Ermenicesinden farklıdır mesela. Diaspora'da yaşayan Ermeniler Batı Ermenicesini konuşurken, Ermenistan'da yaşayanlar Doğu Ermenicesini konuşmaktadırlar. Diaspora'da yaşayan topluluk Batı Ermenicesini öğrenmeye devam etmektedir çünkü bu dili korumak istemektedirler. Türkiye örneğinde olduğu gibi bu alanda devletin müdahalelerinin olduğu durumlarda ise sivil özellikteki Ermeni örgütlerinin çabaları engellenebilmektedir. İşte bu sebepten dolayı dini bir kurum olan patriklik makamında siyasi bir pozisyon almak zorunda kalmaktadır. Türk devletinde istediği böyle bir şeydir zaten. Ancak patriklik makamının konumu Ermeni toplumu tarafından yoğun bir şekilde tartışılmakta, Ermeni halkının amaçlarına hizmet eden ayrı ve daha şeffaf bir sivil komisyonunun kurulması konusunda fikirler ortaya atılmaktadır. Ermenice çok kendine özgü ve spesifik bir dildir çünkü kendine ait bir alfabesi vardır. Hem bundan dolayı hem de toplumun Hristiyan olması sebebiyle Ermeni kimliği ile kilise arasında bir bağ vardır. Katolik cemaat Avrupa'dan gelen misyoner kesimler tarafından oluşturulmuş, İslamdan

ziyade Hristiyanlığın konuşma sanatını yaygınlaştırmıştır. Ermeni kilisesi ateist olduğunu ifade eden Ermeniler içinde bir anlam ifade etmektedir. Katolikliğin Ermeni kimliğinin bir parçası olduğu yönündeki zanın arka planında bu siyasallaşma görülebilir. Türkiye’de tartışılması gereken şeylerden biriside Ermeni kimliğinin sahip olduğu esnekliktir ancak malesef bu tartışmayı yürütecek kadar Ermeni kalmamıştır bu topraklarda.

Moderatör Aydın Uğur: Bu bahsettiğiniz kaygular Musevi toplumu gibi toplumlar içinde geçerli olan ortak kaygılardır. Musevi toplumundan insanlar dinci olmadıkları halde kendilerini Musevi olarak tarif etmek zorunda kalmaktalar mesela. Kullandıkları dil ya da ibadet şekilleri sebebiyle kendilerine başka kimlikler alan farklı topluluklarda vardır.

Konuşmacı Karin Karakaşlı: Ermeni katoliklerinin ayin dili eski Ermenicedir. Bu dili toplumda sadece bir kaç tane ruhani lider kullanabilmektedir. Ancak ibadet alanı yani kilisler aynı zamanda insanların birbirleriyle sosyalleştiği, iletişime geçtiği yerlerdir. Bu haliyle kimliklendirme ya da bir kimliği tanımlamanında ötesine geçilmektedir.

Katılımcı: Bir hipoteze dayalı olarak sorumu sormak istiyorum. Eğer Türk devleti gerekli yasal ve siyasal zemini hazırlayıp Kürtlerde Ermenilerin sahip olduğu statüyü verirse bu durum Kürtler tarafından nasıl algılanır? Kürtçe dilinde eğitimin ilkokuldan başlanarak özel okullarda verilmesi mi yoksa devlet okullarında öğretilmesi mi daha tatmin edici olur? Ermeni halkının sahip olduğu statü Kürtlerde tanınırsa bu Kürtler için yeterli olur mu? Eğer Kürtler bunu kabul etmezse bunun sebepleri siyasal mı yoksa pedagojik mi olur? Eğer anadilde eğitim devlet tarafından verilirse bunun mutlaka siyasal etkileri olacaktır. Son olarak Kürtler Ermenilerin sahip olduğu statüyü siyasal ve eğitim yönünden analiz etmişler midir?

Katılımcılar Bilgi Üniversitesi'nde düzenlenen yuvarlak masa toplantısının ikinci bölümünde tartışma yürütürken

Katılımcı: Bu çok önemli bir soru. Nasıl bir eğitim hayal ediyoruz ya da istiyoruz? Sadece Kürtçe eğitim olması yeterli olur mu? Herşeyden önce anlayışın değişmesi lazım. Bu noktada yapılması gereken ilk şey ulus devletlerin eğitimden sorumlu olduğu fikriyle zehirlenmiş olan insanların bu yöndeki algısını değiştirmektir. Daha çoğulcu bir söylem ve pratiğin geliştirilmesinin hem eğitime hem de yaşamın diğer alanlarına bir etkisi olacaktır. Devletin Kürtçe eğitim vermesi tek başına yeterli bir şey değildir. Dünyanın farklı yerlerinde uygulanan modellere bakarak ne tür bir eğitim modelinin uygulanabileceğine dair sonuçlar elde etmek için bir aln çalışması gerçekleştirdik. Burada önemli olan sadece Kürtlerle ilgili konulara yoğunlaşmamaktır. Bunun yerine çok farklı dillerin kullanıldığı çoğulcu bir eğitim modeli geliştirmemiz gerekir. Bu amaçla bir hazırlık müfredatı üzerine çalışıyoruz.

Çokdillilik çok önemlidir. Örneğin Mardin’de Kürt, Süryani ve Arap halkları birarada yaşamaktadır. Mardin’de sosyalleşmeyi sağlamak için dil nasıl bir araç olarak kullanılabilir mesela? Kürtlerin Süryanice ve Arapça öğrenmesi, birde bunun tersinin olması gerekir ki bu sayede bir toplum bir diğeri hakkında haberdar olsun, toplum bireyleri birbirlerine yardım etsin ve tek bir topluluk olarak daha güçlü hale gelsinler. Biz sadece Kürtçe üzerine yoğunlaşmak ya da Türkçe yerine sadece Kürtçeyi kullanılır hale getirmek istemiyoruz. Dil eğitiminin bir bütün olarak değişmesi gerekiyor ve Kürt hareketinin yapmak istediğide aslında budur. Her ne kadar dil konusundaki mücadelenin öncülüğünü Kürtler yapsa da, Çerkez halkı ve diğer halklarda bu platformu kendi faaliyetleri için kullanmaktadırlar. Eğer bu mücadele sadece Kürtleri ya da Türkleri içerse bu durumda devlet dil hakları mücadelesine ‘ayrılıkçı hareket’ yaftası yapıştırabilir, olumsuz algılar geliştirilmesini sağlayabilirdi. Eğer diğer gruplarda bu alanda Kürt halkı ile birlikte hareket ederlerse ortaya daha önemli sonuçlar çıkar ve devlet bu kesimlere basit yoldan ‘ayrılıkçı’ yaftası vuramaz. Ayrıca anadilde eğitim için bastırmak sadece Kürtlerin sorumluluğu olamaz. Diğer toplulukların da bu sorumluluğu paylaşması gerekir.

Anadilde eğitimin geleceği ne olacaktır? Açılan kurslara ve özel okullara bakıldığında aslında Türkiye belli bir seviyeyi yakalamıştır. Ancak bu en basitinden aynı sorunun etrafında dolaşıp durmak anlamına gelmektedir. Bu sebeple bir sonraki adımın kesinlikle sadece devletin takdirine bırakılmaması gerekir. Bana göre böyle bir sürece devletin yanı sıra toplumunda büyük bir oranda katılması gerekir. Eğitimin masraflı olduğu ve sivil toplumunda bunun altından tek başına kalkamayacağı düşünüldüğünde, bu sürece devletinde dahil olması da zaruridir. Toplumunda akademisyenler, sivil toplum ve aydınların eğitim alanında aktif bir rol oynamalarını sağlayabilmek için uygun bir yol bulmaları

gerekir. Eğer herkes bu süreçte bir önemli rol oynar ise bu alanda önemli ve güçlü bir etki yaratılacak ve bu sorun çözülecektir.

Katılımcı: Ben sürecin ne kadar demokratik olduğunu tartışmaya çalışmıyordum çünkü bence o daha ideolojik bir tartışma olurdu. Anadilde eğitim veren okullara ve kürt hareketine etkisinin en olacağını sormaya çalışıyorum. Siyasal ve kültürel alanlar birbirinden ayır edilebilecek alanlar değildir. Bu açıdan bakıldığında Kürtlerin ve Ermenilerin öncelikleri kimliği korumak mı olmalıdır yoksa anadilde eğitimin yaratacağı siyasal sonuçları engellemek mi? Ben burada eğitimin içeriğini tartışmıyorum çünkü bu okulların statüsü ve yaratacağı siyasal etkilerin çok daha önemli ve can alıcı olacağına inanıyorum.

Katılımcı: Size bir şey hatırlatmak isterim. Bugün burada yürüttüğümüz tartışma sürekli olarak ulus devlet çerçevesi kapsamında yapılan bir tartışmadır. Bundan uzaklaşmamız lazım. Bundan uzaklaşırsak anadilde eğitim meselesi zaten kendiliğinden çözülecektir. Belki biraz bu tez üzerine tartışabiliriz.

Katılımcı: Bence Kürt siyasal hareketi ile Kürt halkının bu konuda ciddi bir hassasiyeti vardır. Diyarbakır'da azınlık sorunu büyük bir hassasiyet gösterilerek çözülmektedir çünkü aksi durumda bazı sorunlara sebep olur. Bu konulara paralel olarak aslında azınlık dilinde eğitim çok karmaşık bir konudur. Belkide bu sebepten dolayı Kürtler, Kürt hareketinin siyasal temsilcileri azınlık vurgusu yapan kavramları kullanmaktan kaçınmaktadırlar. Bu açıdan burada bahsedilen hak ve özgürlüklerin azınlık kavramının dışında analiz edilmesi ve bu konuda kamusal bir desteğin sağlanması gerekir. Hükümetin onyıllardır süren bu yanlış uygulamayı telafi etmesi gerekir. Aksi halde bu yanlış uygulamalar seçmeli kurslar uygulamasında da tekrarlanacak ve sorunun çözülmesi

dahada geciktirilmiş olacaktır. Bizim için önemli olan kalıcı ve uzun süreli bir çözümün bulunmasıdır. Anadilde eğitimin anaokulundan itibaren başlaması ve eğitimin ilerki süreçlerinde de kullanılmasının sağlanması gerekir. Buna yönelik fikirlere pek çok insan şüpheyle bakmaktadır. Bu şüpheler yanlış bir şekilde kullanılmaktadır. Bence bizim bu hakları fazlasıyla kullanabilmemiz gerekir. İşte tamda bu şüphelerden dolayı hem TRT 6 hem de anadilde eğitim konusunda büyük dirençler gelişmektedir. Bunun üstesinden gelebilmek için kamuoyunun sahip çıktığı bir süreci ortaya çıkarmamız gerekir.

Katılımcı: Yıllar içinde Kürt siyasi partilerinden pek çok insanla tanışma imkanı buldum. Bu insanlardan bir kısmı Kürtçe eğitimin kamusal bir hak olması gerektiğini, sadece özel okullarda öğretilmemesi gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Konuştuğum farklı siyasi parti temsilcilerinin ortaklaştığı nokta buydu. BDP temsilcisi ile yaptığım görüşmede temsilci bu eğitimin anayasal açıdan da kabul edilmesi gerektiğini ifade etti. Elbette bunun çeşitli siyasi etkileri olacaktır. Bu noktada siyasi güç iradesinde paylaşılması gerekir çünkü Kürtçe anadilde eğitim denildiğinde hükümetin bu yetkiyi yerel otoritelerle paylaşmasında akla gelmelidir. Şu anda yasal olarak bunu gerçekleştirmek mümkün değildir. Bunu sağlayabilmek için Anayasanın 6. ve 42. Maddelerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Ancak anadilde eğitimin sadece Kürt kökenli ya da Kürt orijinli partiler için öncelik taşımadığını da ifade etmek gerekir.

Anadilde eğitim konusuyla ilgili olarak 3 konunun tartışılması gerekir. Birincisi etnik kimlik ile dil kimliğinin birbirinden farklı olabileceği, etnik kimliğin ülkenin belli bir bölgesi ya da belli bir ülke için geçerli olabileceği, aynı etnik kimliğe sahip insanların ülkenin farklı yerlerine dağılabileceği, belli yerlerde çoğunluk oluşturabileceği, ya da belli ülkelerde

merkezi anlamda yoğunlaşabileceği akılda tutulmalıdır. Bu seçeneklerin herbiri ayrı bir çözüm gerektirir. Birisinde kolektif haklar anlayışının öne çıkarılması gerekirken bir diğerinde grup hakları, diğerinde ise bireysel haklar anlayışının öne çıkarılması gerekebilir. Kürdistan'da yaşayan Kürtlerin anadilde eğitim talebi ile istanbul'da yaşayan Kürtlerin anadilde eğitim talebi farklı çözümler geliştirilmesini gerektirir. İkinci olarak uygulanacak dil politikaları dünya daki diğer eğitim politikalarından faydalanabilir çünkü bu diğer örnekler bize uygulanacak dil politikalarının mümkün olduğu kadar esnek olması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca farklı modelleri karşılaştırmalı bir şekilde kavramakta önemli birşeydir. Bütün kimliklere aynı model uygulanamaz çünkü herbirine farklı bir çözüm bulmak gerekir. Asimetrik düşünmek yerine simetrik düşünmek daha önemlidir. Üçüncü nokta ise dil politikalarının ekonomik kalkınma ile yakın bir ilişkisinin olduğu gerçeğidir.

Örneğin Çinin belli yerlerinde anadilde eğitim hakkı vardır. Ancak Çin liberal ekonomiyi kucakladığından bu yana Çincenin önemi arttığı için pek çok insan anadilden vazgeçerek daha merkezi bir dil olan Çinceyi öğrenmektedir çünkü Çince ekonomik açıdan daha değerli bir dil haline gelmiştir. Dünyadaki diğer örnekler bizlere dilin son derece önemli olduğunu, dil politikalarını geliştirmek için sadece devletin sorumluluk üstlenemeyeceğini, bu alanda sivil toplumunda üstleneceği sorumluluklar olduğunu göstermiştir. Bu sebeple eğer yeni bir dil politikası oluşturacaksanız mutlaka bu bahsettiğim parametreleri dikkate almanız gerekir.

Katılımcı: Bu toplantıda son derece önemli bir aşamaya eriştiğimizi ifade etmek isterim. Biz burada bir bütün olarak devletin yapısına karşı mücadele yürütüyoruz. Buna dair pek çok örnek var ortada. Çoğulculuk genellikle devlet tarafından bir tehdit olarak görülmektedir. Bizim buna

karşı mücadele etmemiz lazım. Bunun yanı sıra en iyi bilinen dile dayalı olarak çokdilli eğitimin geliştirilmesi gerekir.

Moderatör Aydın Uğur: Neyi kastediyorsunuz?

Katılımcı: Anadile dayalı çok dilli eğitim.

Katılımcı: Her ne kadar Kürtçe eğitim materyalleri hazırlansa da çok dilli eğitimin uygulanmasına dair platform çalışmaları pek işlemiyor. Ortada ciddi bir sorun var. Bu tür bir platformun işlemesini nasıl sağlayabiliriz?

Katılımcı: Bu yuvarlak masa toplantısının ana teması medya ve dil olmasına rağmen biz yoğunlukla dil üzerine konuştuk. Bizim bu ikisini ilişkilendirebilmemiz gerekir. Türkiye'deki çoğunluk kesimin eğitiminde de sorunlar vardır. Kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm ancak eğitim yoluyla elde edilebilir çünkü eğitim müzakerelerin üstünde yükselbileceği bir içerik ortaya koyabilir. Bu sadece dil ya da Kürtler ve Türklerin aradığı çözüm için değil aynı zamanda geçmişten bu yana Türkiye'deki hükümetlerin oluşturduğu baskı ve düşmanlık uygulamalarına maruz kalmış diğer topluluklar açısından da önemlidir. Hakları teslim eden dile çok önemlidir. Bazen bu durum güçlü kimliğin yaptığı bir fedakarlık gibide görülmektedir ancak bunun daha ziyade siyasal alana girmek için hakların teslimi olarak görülmesi gerekir. 1997 yılında verilen kararlar ile 2014 yılında verilen kararlar aynıdır. Bence dile ilişkin haklar ve özgürlükler çok önemlidir. Din meselesine gelirsek, Ermeniler konusunda bazı ilerlemeler olduğunu söyleyebilirim. Ama bir ateistin çocuğunun hala aynı dua ve hadisleri ezberlemesi gerekmektedir ve bu insanların dinci bir insanın kendisini savunduğu oranda haklara sahip olmadığını kabul etmek gerekir. Bunun üstesinden gelebilmek için kesinlikle çoğunlukçu bir eğitim sisteminin geliştirilmesi gerekir.

Bu yapılabilir mi emin değilim ancak eğer gerçekleştirilebilirse o zaman Türkiye daha çoğulcu ve demokratik bir ülke haline gelir. Buna dair tartışmaların mutlaka farklı grupları içerecek şekilde yapılması gerekir.

Katılımcılar Bilgi Üniversitesi'ndeki yuvarlak masa toplantısında

Katılımcı: Karin konuşmasında son derece etkili bir şey söyledi ve Kürtçe ile Ermenice'nin hükümet düzeyinde doğal diller olarak kabul edilmediğini ifade etti. Ancak Türkiye'de hiç bir dil devlet tarafından doğal bir dil olarak alıngılanmamaktadır. Lazlar'da bu durumu başka alanlarda yaşamaktadırlar. Bugünkü toplantıda yapılan yorumların genelinde Kürtçe ve Ermenice'ye örnekleri verildi. Bu toplantı sadece Kürtçe ve Ermenice'ye ilişkin bir toplantı mıdır? Kürtlerin Türkiye'de kendi seslerini duyurabilmek için belli bir gücü vardır. Ermenilerde hem tarihsel hem de entellektüel birikim sayesinde bu imkanı yakalayabilmektedirler. Ancak bu ülkede farklı başka azınlık dilleri ve lehçelerde vardır ve onların kendi seslerini duyurma imkanları yoktur. Bu diller neredeyse yol olma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Seçmeli dil kursları ilk olarak uygulamaya konulduğunda Kürtler bu uygulamaya sıcak bakmadılar

ama Lazlar olumlu yaklaşırlar çünkü Lazca öğrenmek istiyorlardı. Lazlar ilk defa kendilerinin ciddi bir şekilde dikkate alındığını hissettiler. İlk başta 5 sınıfta başlayan Lazca eğitimi şu anda 15 farklı sınıfa erişmiş, Lazlar bu sınıflarda öğretmenlik yapmaya başlamışlardır. Devletin ailelere olumlu yönde yaklaşmadığı ve Kürtçe eğitimi teşvik etmediği yönünde kullanılan ifadelerin bütün toplumsal kesimler için aynı olmadığını ifade etmek isterim. Ben bu toplantıya Laz Enstitüsü temsilcisi olarak katılıyorum. Biz küçük bir kurumuz ancak yaptığımız çalışmalarla mesela film yapmak gibi çalışmalarla insanları Lazca eğitim almaya teşvik etmeye çalışıyoruz. Bu çalışmaların olumlu etkilerinin gözlemlenmeye başladığını söyleyebilirim. Kürtçe ve Ermenice dışındaki dillerinde dil olarak kabul edilmesinin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Ben solcu ve Marksist birisiyim ve bütün solcuların özellikle Kürtler ve Ermeniler meselesi ile ilgili konular üzerine konuşmaktan büyük keyif aldıklarını biliyorum. Ancak kimse Laz kimliğinin ne olduğunu bilmiyor. Dil haklarıyla ilgili bu sürecin çoğulculuk manası taşımasının önemli olduğuna inanıyorum. Türkiye'deki genel sorun dillerin korunması meselesidir ve bu alanda yürütülen mücadelenin bir bütün olarak yürütülmesi gerekir.

Katılımcı: Kürtlerin ve Ermenilerin mücadelelerinin daha fazla göze çarptığından bahsettiniz. Ancak bunun sebebi Lazların bu mücadeleye henüz yeni başlamış olmasıdır. Kürtler ise çok uzun yıllardır bu mücadeleyi sürdürüyorlar.

Katılımcı: Ama sizinde bir diliniz var.

Katılımcı: Evet doğru bizim bir dilimiz var ama sesimizi çıkarmak için bir çabaya girişmedik. Türkiye'nin batısında okullar köye yakın kurulmuştur ama Doğu'da okullar yerleşim yerlerinden uzak yerlere kurulmuşlardır.

Çerkezler kendi dil hakları için bir protesto gösterisi gerçekleştirdiler, buna katılıp slogan atan çok insan vardı ama seçmeli Çerkezce dersine kayıt olan kimse yok. Sonrada hükümet çıkıp biz Çerkezlere bir imkan sunduk onlar faydalanmadı dedi. Devlet her zaman dili ayrılığın bir aracı olarak görüyor. Bence tam tersine bir zenginlik olarak görmesi gerekir. Azınlıkların dil haklarını kazanma mücadelesi her geçen gün destek alıyor ve Kürtler dil haklarını elde etmeyi elbette hakediyorlar. Bugün Çerkezlere haklarını elde etme ve daha öte adımlar atma konusunda bir fırsat çıkmışsa bu Kürtlerin sayesinde olmuştur. Eğer haklarına kavuşurlarsa Kürtlere teşekkür etmeleri gerekir.

Katılımcı: Kimse Türkiye'deki çözüm sürecinde bahsetmedi. TZP-Kurdi isimli kurum uzun yıllardır bölgede aktif çalışmalar yapıyor ve Kürtçe eğitimi savunuyor. Üniversitelerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının ve medya'nın bu süreci desteklemesi ve gelişmeleri kamuoyu ile paylaşması gerekir. Dilsel azınlıkların koşullarının iyileştirilmesi açısından Avrupa Birliği'nin sunacağı destekte ayrıca çok önemlidir.

Katılımcılar Yuvarlak Masa Toplantısı sırasında

Katılımcı: Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin uyguladığı model buna bir yanıt olabilir. Kürtlerin geliştirdiği demokratik yaklaşım iyi bir örnek olabilir. Yaşananlara şahit olduğumda gerçekten çok şaşırırım. Bölge Türkiye'nin diğer bölgelerinden çok daha iyi şeylere tanık oluyor. Kürdistan'daki eğitim sisteminin temeli İsveç ve Avrupa'daki sistemlere dayanıyor. Eğitim müfredatıda son derece iyidir. Eğer sürece fırsat verilirse sonrasında eğitim anlamında kendi içinde bir doğallığa evrilir. Dilin bir güç iradesi aracı olması ve bunun bizim dile ilişkin algımıza gelirse, bence şu anda Kürt hareketi ile devlet tango yapıyor ve dilde bu arada esir tutulmuş durumda. Umut ederim bu durum fazla uzun sürmez ve Kürtlerin kendilerini kimlikleriyle ifade etmelerinin yolu açılır. Şimdilerde Kürtçe operalar, tiyatro oyunları hazırlanıyor. Ama hala dilin en güzel kullanımı, en güzel cümleleri sıradan insnalardan özellikle annelerden geliyor ve bizim bunu kaybetmememiz gerekiyor. Kürtçenin zenginliğini korumamız lazım çünkü Kürt kimliğinin korunmasında dilin bayraktan daha fazla rolü ve önemi vardır.

Yılmaz Ensaroğlu⁸ Tarafından Yapılan Kapanış Konuşması

Yılmaz Ensaroğlu

Bugünkü yuvarlak masa toplantısında Türkiye'deki Kürt halkının dil hakları ile bu hakları nasıl kullanabilecekleri üzerine konuştuk. Şu anda bir çözüm süreci içinde olduğumuzu düşündüğümüzde pusulamızın yönünü de unutmamamız gerekir diye düşünüyorum.

Bugünkü toplantımızın ilk konuşmacısı dil ve kimlik meselesinden bahsederken Osmanlı dönemi sonrası Bosna Hersek'ten örnekler verdi. Sayın Ned Thomas çok dillilikten bahsederken dünyanın farklı yerlerinden örnekler de verdi. Kendisi bizim hepimize yardımcı olabilecek bir azınlık dilleir haritası da ortaya koydu.

8 Akil İnsanlar Heyeti Üyesi olan Yılmaz Ensaroğlu SETA Vakfında Hukuk ve İnsan Hakları Direktörü olarak görev yapmaktadır.

İkinci bölümde ise daha farklı bir tartışma yapıldı. Hem Ronayi hem de Karin Kürtlerin dil haklarından bahsederken Kürt dilinde çatışma alanında nasıl bir değişime uğradığından bahsettiler. Bu konuda yapılan tartışmalar oldukça uzun ve keyifliydi ki bunun çözüm sürecinde bir katkısı olacağını düşünüyorum. Ancak bu noktada hükümetin dil konusundaki tavrı, PKK ve Kürt hareketinin yaklaşımında büyük önem taşıyor çünkü bütün siyasi aktörler diğer alanlarda olduğu gibi dil üzerinde de bir kontrol geliştirmek istiyorlar. Bugün Kürt diline dair bütün sorunlar çözülmüş olsa dahi bu bizim için sadece kısmi bir ilerleme sağlanması anlamına gelecektir. Dile dayalı olarak tam bir güç politikası mücadelesi olduğu için tam bir çözüm sağlanamayacağı gibi, üçüncü tarafların bu sürece nasıl katkıda bulunacaklarına dair fikir tartışması yapmasında önü rahatlıkla kesilebilmektedir.

Karin konuşmasında dilin onun hayatında nasıl bir rol oynadığını çocukluğundan bazı örnekler vererek ve Agos Gazetesinin nasıl siyasallaştığından bahsederek anlattı. Sonrasında genel olarak Kürtçe üzerine konuştuk. Ancak dil meselesi sadece Kürtçe üzerine konuşarak tartışamayız. Hatta dil tartışmasını sürdürmenin en kolay yollarından bir tanesi diğer dillerde tartışmanın içinde tutabilmektir. Elbette siyasal girişimlerin çatışma çözümünün siyasal yapısı, İnsan hakları ve siyasal süreçler üzerine bir etkisi vardır. Bunun sadece dile indirgenmemesi, çözümünde sadece bir dil ya da etnisiteye indirgenmemesi lazım. Bu alanda sunulacak desteğin Kürtlerin dışında kalan diğer toplumsal kesimlerde aktarılması gerekir.

Peki dili bir direniş alanı olarak görmek doğru mudur? Yoksa bu aracı siyasal güçten ayrı tutmak mı daha önemlidir? Siyasetçilerin bunun üzerine düşünüp bunu siyasal amaçları için bir araç olarak kullanabilirler.

Ama eğer tam tersi bir şekilde kullanılabilirse o zaman bu olumlu bir manaya gelebilir. Türkiye üzerine konuştuğumuzda dilin süreçte nasıl çözüm getiren bir araç olduğu üzerine konuşmamız lazım çünkü hem dilin hem de medyanın çözüm ve anlaşma sürecine önemli bir etkisi olabilir. Bu son bahsettiğim yaklaşımı bu toplantıda çok fazla konuşamadık ama aslında benim beklentim konuşmamız yönündeydi. Medya başlangıçta bu sürece saldırıyordu ancak şimdilerde sürece dair daha olumlu yaklaştığını söyleyebiliriz. Medya bu anlamda da ikiye bölünmüştür. Medyanın bir tarafı anlaşmaya karşı bir yaklaşım sergilerken bir diğer tarafı anlaşmanın sağlanmasını destekleyici davranmaktadır. Medya sürecin siyasal aktörlerinden daha keskin davranmakta, yangına bazen benzinle gitmektedir. Bu açıdan bakıldığında çözüm sürecinde Türkiye'deki medyanın rolünde tartışılması gerekir.

Son olarak şunu ifade etmek isterim: çok sıkıntılı süreçlerde dahi çözüm sürecine dair umutlarımızı yitirmememiz lazım. Umudumuzu kaybetmek karşılaştığımız en büyük tuzak olur. Anlaşma ve çözüm süreçlerinin doğası gereği olumlu sonuçlar ve ilerleme elde etme konusunda sürekli olarak bir dalgalanma yaşanır ancak bunun bizim barışın inşası hattından ayrılmamıza kesinlikle sebep olmaması gerekir. Bu toplantıyı düzenlemelerinden dolayı başta DPI olmak üzere Bilgi Üniversitesi'ne ve Üniversitenin Sosyoloji ve Eğitim Araştırmaları Merkezi'ne teşekkür etmek istiyorum. Bu yuvarlak masa toplantısının düzenlenmesine katkısı olan bütün arkadaşlara ve yurt dışından gelen konuşmacılarımıza ve diğer çalışma arkadaşlarımıza ayrıca teşekkür etmek isterim. Ancak en büyük teşekkürü bu toplantıda hepimiz arasında bir iletişim köprüsü kurmayı sağlayan çevirmenlerimiz hak ediyor. Onlara da emekleri için çok teşekkür ediyoruz.

Ek 1: Katılımcı Listesi

Türkiyeden Katılımcılar

- Gülçin Avsar – Hukukçu ve Araştırmacı
- Müge Ayan - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Batuhan Aydağül – Eğitimde Reform İnsiyatifi
- Önder Bayındır - SAMER/Göç Vakfı
- Tahir Baykuşak – Kürdoloji Çalışma Grubu, İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Ali Bayramoğlu - Yeni Şafak Gazetesi Köşeyazarı
- Nurcan Baysal - DİSA, Araştırmacı ve Köşeyazarı
- Şah İsmail Bedirhanoğlu – Doğu ve Güneydoğu İşadamları Dernekleri Federasyonu (DOĞUNŞİFED) Başkanı
- Raci Bilici - İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Başkanı
- İsmail Avcı Bucaklışı - Laz Dili Enstitüsü ve lazca.org
- Cansu Çamlıbel – Gazeteci, Hürriyet Gazetesi
- Necip Çapraz - Gazeteci, Yüksekova Haber Gazetesi
- Kenan Çayır - İstanbul Bilgi University Sosyoloji Bölümü Başkanı
- Tarık Çelenk – Ekopolitik Düşünce Merkezi
- Zafer Çelik – Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı
- Vahap Çoşkun – Dicle Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve Akil İnsanlar Heyeti Üyesi
- Betül Doğan – Marmara Üniversitesi
- Esra Elmas - DPI
- Yılmaz Ensaroğlu - Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) ve Akil İnsanlar Heyeti Üyesi
- Fazıl Hüsnü Erdem - Dicle Üniversitesi
- İtur Erhart – Hrant Dink Vakfı

- Bahar Fırat – Boğaziçi Üniversitesi
- Özge Genç - Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)
- Ayhan Işık - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- İdris Kardaş – Küresel Sorunlar Platformu
- Nurcan Kaya - Akademisyen
- Gülay Kayacan - Tarihçi
- Ferhat Kentel - İstanbul Şehir Üniversitesi
- Ohannes Kılıçdağı - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Dilara Koçbaş - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Bejan Matur – Şair, Yazar ve Köşeyazarı
- M. İdil Özkan - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Nazan Haydari Pakkan - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Afık Pamuk - Marmara Üniversitesi
- Remzi Sanver - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Uğur Sevgili -Avukat, Uluslararası Ceza Mahkemesi
- Ceren Sözeri - Galatasaray Üniversitesi
- Tuğba Tekerek – Gazetesi, Taraf gazetesi
- Aslı Tunç - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Kelemet Çiğdem Türk - TV Programcısı
- Aydın Uğur - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Sevtap Yokuş - Kocaeli Üniversitesi
- Sedat Yurtdaş – Avukat, Eski Milletvekili, Köşeyazarı

Uluslararası Katılımcılar

- Neşe Akkerman – Birleşik Krallık Türkiye Büyükelçiliği
- Didier Chassot – İsviçre Türkiye Büyükelçiliği Misyon Yardımcısı
- Canan Gündüz – Avrupa Dış Müdahale Servisi Türkiye Arabuluculuk Danışmanı
- Eleanor Johnson – DPI Program Sorumlusu

- Joost Lagendijk – Köşe Yazarı, Süleyman Şah Üniversitesi
- Catriona Vine – DPI Direktör Yardımcısı ve Programlar Direktörü
- H.E. Brendan Ward – İrlanda Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi
- Catherine Woollard - European Peacebuilding Liaison
- Kerim Yıldız – DPI Direktörü

Ek 2: Prof. Ned Thomas Tarafından Yapılan Sunum (Dilsel Çeşitliliğin Yaşama Geçirilmesi : Avrupa'daki Azınlıkların Yaşadığı Tecrübeler)

**Dilsel Çoğulculuğun Sağlanması :
Avrupalı Azınlıkların Geçirdiği Tecrübeler**

Ned Thomas

1857 Yılında Avrupa Haritası

2014 Yılında Avrupa Haritası

Railways penetrate the geographical space

FRANCE 1850

FRANCE 1870

Demiryollarının Geçtiği Coğrafi Bölgeler

Birinci Harita 1850 Yılı Fransasını, İkinci Harita 1870 Yılı Fransasını Göstermektedir.

Rail Lines in Rural England and Wales, 1854 and 1876

1854 ve 1876 Yıllarında İngiltere ve Galler'in Kırsal Bölgelerinden Geçen Demiryollarının Haritaları

Devletin Uyguladığı Ücretsiz Zorunlu Eğitim Uygulamalarının Avrupa'daki Bazı Ülkelerde Başladığı Yıllar

Prusya : 1763

Avusturya Macaristan İmparatorluğu: 1774

Fransa: 1880

Birleşik Krallık : 1880

Aşağıdaki Gelişmelerle Birlikte Medyanın Kültürel Alana Nüfuz Etmesinin Önü Açılmıştır:

- . Gazetelerin Demiryolları aracılığıyla farklı alanlara dağıtılmaya başlanması
 - . 1920 yılından itibaren radyo yayıncılığının başlaması
 - . 1930'lı yılların sonuna doğru artan televizyon yayıncılığı

Çoğunluk / Azınlık

Asimilasyon = Modernlik / Fırsat / Rasyonalite / Devletle
Özdeşleşme
Asimile Olmama = Gelenek / Folklorizm / Teessür / Azınlık
Milliyetçiliğinin Gelişmesi

1945 Sonrası

Bölgesel Otonomilerin Yaygınlaşması
Azınlıkların Dil Haklarının Kodlanması

Diktatörlükler Sonrası Dönem

- 1945 yılı sonrasında Almanya ve İtalya'da bölgesel hükümetler modeline geçilmiştir.
- Franco'nun ölmesinden sonra 1976 yılında İspanya'da bölgesel otonomiler modeline geçilmiştir.

Fransa 1982 yılında seçimle göreve gelen ancak yasama yetkisi olmayan belediye bölgeleri kurulmasına karar vermiştir.

Birleşik Krallık'ta yetki devrine geçilmesi kararı alınmasından sonra 1997 yılında İskoçya Parlamentosu ve Galler Ulusal Meclisi kurulmuştur.
Her iki organında yasama yetkisi vardır.
Peki ya İngiltere?

Dil ve Bölgecilik

Katalunya (İspanya) : Bölgesel Dile Dayalı Çoğulculuk

Bask Ülkesi (İspanya) : Bölgesel Dilin Azınlık Kesim Tarafından Konuşulduğu Ancak Bölgenin Büyük Desteğini Aldığı Tablo

Finlandiya daki İsveçliler: Çeşitli Dil Grupları Arasında Tarihsel Bir Döneme Dayalı Uzlaşma Örneği

Avusturya'daki Slovenler (Avusturya) : Tarihsel Açından Zayıf Bir Bölgesel Destek Ancak Önemli Oranda Sınır Ötesi Destek Örneği

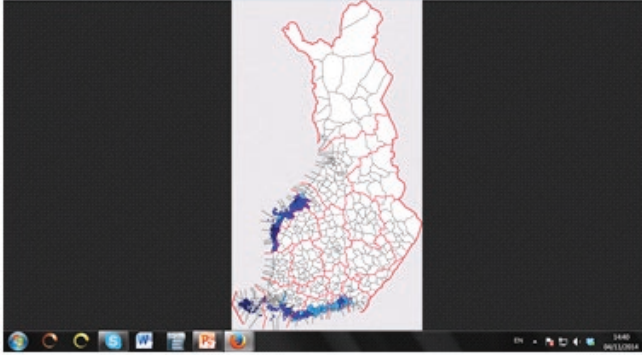
Finlandiya'da İsveççe konuşulan şehirler, çok dilli şehirler ve Finlandiya belediyeleri.

Lacivert bölgeler: isveççe konuşulan bölgeler

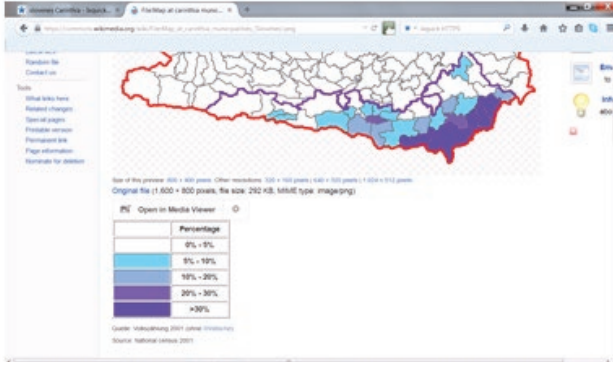
Orta renk mavi: çoğunluğun isveççe konuştuğu bölgeler

Açık mavi: çoğunluğun Fince konuştuğu bölgeler

Beyaz: Fince konuşulan bölgeler

Slovenes in Kärnten (Austria) 2001

2001 yılı itibariyle Avusturya'nın Karnten bölgesinde Slovenlerin yaşadığı yerler ve oranları

Dilsel Azınlıklar İçin Avrupa İnsiyatifleri:

Arfé (1981/83) ve Kuipers (1987)
Kararları (Avrupa Parlamentosu)

Avrupa Konseyi Bölgesel ve
Azınlık Dilleri Sözleşmesi (1992/98)

İlk Euromosaic Raporu (1992)

Üç Temel Sütun

Azınlık Dillerinin Eğitimde Kullanımı
Azınlık Dillerinin Medya da Kullanımı
Azınlık Dillerinin Kamu Yönetiminde Kullanımı

Yeni Faktörler

Uluslararası Dillerin Yayılması
Medyanın Uluslararasılaşması
Özelleştirme
Sosyal Medya

Eğitim

Eğitimde dilin kullanımı ya da ders konusu olarak yer alması
Seçim yapmaya imkan veren farklı okul modelleri
Eğitmenlik Mesleğinin Geliştirilmesi
Anadil mi yoksa Bölgesel Zemin mi?
Azınlık Dilinin Ekonomik Değeri

Kolaylaştırıcı Önlemler

Edebi Eser Çevirileri
Kültürel Etkinliklerde Simultane Çeviri
TV programlarında gizli altyazı kullanımı
Dilin Hassaslaştırılması
Yetişkinlere Yönelik Dil Kursu Sınıfları

Çoğulculuk

‘Bir toplumun üyeleri yaratıcı fikirlerin zorlamasıyla
başka bir kültür ya da toplumun değerlerini,
ideallerini ve yaşam şeklini anlayabilir’

I.Berlin (The Crooked Timber of Humanity - 1990)

DPI Yönetim Kurulu

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanısıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

Prof. Penny Green (Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harward Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisiyatifinde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnisiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniveritenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrsek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başdanışmanlık yapan Prof. David Petrsek, Kanada'da kurulu bulunan Ottawa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrsek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaaı gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyalog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaaı İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEU ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Dermot Ahern

İrlanda Parlamentosu Eski Üyesi ve Dışişleri Eski Bakanı olarak görev yapmıştır. Dermot Ahern, Hayırlı Cuma Anlaşması ile St Andrews Anlaşmasının müzakere edilip imzalanmasını içeren 20 yıllık İrlanda barış sürecinde çok önemli bir rol oynamıştır. Avrupa Birliği açısından büyük önem taşıyan Lizbon Anlaşmasının en önemli müzakerecilerinden biri olan Dermot Ahern bu özelliğiyle Avrupa Birliği Konseyi seviyesinde de oldukça önemli tecrübelerle sahip bir isim olduğunu kanıtlamıştır. 2005 yılında Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM reform konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

Dr Mehmet Asutay

Birleşik Krallık'ta kurulu bulunan Durham Üniversitesinin Uluslararası İlişkiler Bölümünde Ortadoğu, Siyasal İslam Ekonomisi ve Maliyesi alanında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Türk ve Kürt siyasal ekonomisi ile İslami siyasal ekonomidir. Durham Üniversitesi İslami Maliye Doktora Eğitim Merkezinin Direktörlüğünü yapan Asutay Ortadoğu çalışmaları için Britanya Grubu (BRISMES - British Society for Middle East Studies) ve İslami Ekonomiler için Uluslararası Dernek (IAIE - International Association for Islamic Economics) isimli kurumların onursal saymanı ünvanlarında taşımaktadır.

Ali Bayramoğlu

Yazar ve siyaset yorumcusu. Günlük yayınlanan Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Akil İnsanlar Heyeti üyesidir.

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliđinin yanısıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneđinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisinde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan'a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanısıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığında yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM'nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanısıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları'nın kurucuları arasında yer almıştır.

Prof. Dr Ahmet İnel

Yazarlık ve köşe yazarlığının yanısıra İletişim Yayınları Genel Yayın Yönetmenliği görevini yürütmektedir. Galatasaray Üniversitesi İktisat Fakültesi bölüm başkanlığı görevinde bulunmuştur. Halen Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Avila Kilmurray

Kuzey İrlanda Toplum Vakfının (Community Foundation for Northern Ireland) Direktörüdür. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu isimli siyasi partinin kurucusu olarak Hayırlı Cuma Anlaşmasının müzakere heyetinde partisini temsilen yer almıştır. Toplumsal faaliyetler, kadın hareketleri ve çatışmanın değişimi gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Conciliation Resources (Uzlaşma Olanakları) (Birleşik Krallık'ta kuruludur); the Global Fund for Community Foundations (Toplum Vakıfları için Küresel Fon) ; Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda Çalışmaları için Enstitü) isimli kurumların yönetim kurulunda yer almaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım İşçileri Sendikasında Kadınlardan Sorumlu ilk yetkili olarak görev yapmış, 1994 yılında ise Kuzey İrlanda Toplum Vakfının Direktörlüğüne getirilmiştir. Avrupa Vakfı Merkezi tarafından Yaratıcı Hayırseverlik alanında ki rolü sebebiyle Raymond Georis ödülüne layık görülmüştür.

Joost Lagendijk

Günlük yayınlanan Zaman gazetesi ile İngilizce yayınlanan Today's Zaman gazetelerinde köşe yazarlığı yapmanın yanısıra, İstanbul'da bulunan Süleyman Şah Üniversitesinde AB Kurumları ve bu kurumların politikaları konusunda ders vermektedir. Avrupa'da sınır sorunları, ABD ve AB'nin dış politika stratejileri ve günümüz Türkiyesi gibi alanlarda çok sayıda yazılı eseri mevcuttur. 1998-2009 yılları arasında Hollanda Yeşiller Partisi adına Avrupa Parlamentosu Milletvekili olarak görev yapmış ve bu dönem içinde özellikle Avrupa Birliğinin genişlemesi ve dış politika gibi alanlarda ki çalışmalara yoğunlaşmıştır. Avrupa Parlametosu Türkiye Delegasyonu başkanlığı görevini yapmış, aynı zamanda Parlamento'ya Balkanlar ve Kosova konusunda raportör olarak hizmet vermiştir. 2009-2012 yılları arasında İstanbul Politikalar Merkezine baş danışmanlık yapmıştır.

Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu Eski Başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi bünyesinde faaliyet yürüten Demokrasi ve İnsan hakları Merkezinin başkanı olarak görev yapmaktadır.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir.2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur

Prof. Monica McWilliams

Kuzey İrlanda'da kurulu bulunan Ulster Üniversitesinde kadın çalışmaları alanında öğretim üyesi olarak görev almaktadır. 2005-2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı görevini yürütmüş, bu görevi sırasında Kuzey İrlanda Haklar Kanunu hakkında danışmanlık yapmıştır. Kuzey İrlanda'da kurulan Kadın Koalisyonu isimli siyasi partinin kurucularından biridir. Partinin elde ettiği seçim başarısının akabinde Kuzey İrlanda sorunu üzerine yürütülen çok partili müzakerelerde yer alma hakkı kazanmış ve müzakerelere dahil olmuştur. Çok partili müzakereler sonrasında Kuzey İrlanda'ya barış getiren anlaşma olarak bilinen Hayırlı Cuma Anlaşması imzalanmıştır.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof. Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Prof. Sancar ayrıca bir süre günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır.

**Demokratik Gelişim Enstitüsü
(Democratic Progress Institute - DPI)**

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+44 (0)203 206 9939